

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ปฐมวัยศึกษา)

ปริญญา

ปฐมวัยศึกษา

การศึกษา

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง ผลของการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดกที่มีต่อ
คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัย

Effects of Providing Activities Based on Tri Sikkha with The Fables Toward Desirable
Characteristic in Unity in Young Children

นามผู้วิจัย นางสาวณัฏฐา อาริย์เมตตา

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(อาจารย์อรรถพร ณ บุตรกตัญญู, ค.ค.)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(อาจารย์ปิยะนันท์ หิรัณย์ชโลธร, ศษ.ด.)

หัวหน้าภาควิชา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุดารัตน์ สารสว่าง, Ph.D.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์กัญญา ชีระกุล, D.Agr.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ เดือน พ.ศ.

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

ผลของการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดกที่มีต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์
ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัย

Effects of Providing Activities Based on Tri Sikkha with The Fables Toward
Desirable Characteristic in Unity in Young Children

โดย

นางสาวณัฏฐา อารีย์เมตตา

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ปฐมวัยศึกษา)

พ.ศ. 2552

ณัฐา อารีเมตตา 2552: ผลของการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทาน
ชาดกที่มีต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัย
ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ปฐมวัยศึกษา) สาขาวิชาปฐมวัยศึกษา
ภาควิชาการศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: อาจารย์อรรถพรธม บุตระกัญญ์, ค.ศ.
124 หน้า

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการจัดกิจกรรมไตรสิกขาประกอบนิทาน
ชาดกที่มีต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
นี้คือ เด็กปฐมวัยชายและหญิง จำนวน 25 คน ที่มีอายุระหว่าง 5-6 ปี ศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 3
ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนอนุบาลนครราชสีมา โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง
แบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทาน
ชาดก จำนวน 5 แผน แบบวัดความเข้าใจคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีของเด็ก
ปฐมวัย แบบบันทึกพฤติกรรมความสามัคคีของเด็กปฐมวัย วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการหา
ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่า t และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์
เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบ
นิทานชาดกมีคะแนนเฉลี่ยที่ได้จากการวัดความเข้าใจคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคี
หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ผลจากการ
บันทึกพฤติกรรมความสามัคคีในเด็กปฐมวัย พบว่า เด็กปฐมวัยที่เข้าร่วมการจัดกิจกรรม มี
พฤติกรรมที่แสดงถึงความสามัคคี ได้แก่ การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การแก้ปัญหาเพื่อลด
ความขัดแย้ง การรู้บทบาทในฐานะผู้นำและผู้ตาม และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันเพิ่มมากขึ้น

Nutta Areeyamaitta 2009: Effects of Providing Activities Based on Tri Sikkha with The Fables Toward Desirable Characteristic in Unity in Young Children. Master of Education (Early Childhood Education), Major Field: Early Childhood Education, Department of Education. Thesis Advisor: Miss Oraphan Butkatunyoo, Ph.D. 124 pages.

The purpose of this research were to study the effects of providing activities based on Tri Sikkha with the fables toward desirable characteristic in young children.

The population of this research was 25 preschool boys and girls. The average ages of population were 5 to 6 years old. They were studying in level 3 of Kaset Home Economics Kindergarten School, second semester year of 2008. The sampling method was cluster random sampling. The research instruments were 5 activity plans based on Tri Sakkha with fables, Test of understanding in unity characteristic of young children; The behavioral recording form of young children. Data were analyzed by mean, standard deviation and dependent t-test. Qualitative data was analyzed by content analysis.

Results of this research were as follow: 1) preschool children participated in Tri Sikkha activities with fables had average score in unity higher than those who did not at .05 level of significance; 2) preschool children participated in Tri Sikkha activities shown unity characteristics in accepting other opinions, knew how to solve the problems in order to reduce the conflicts, and accepted their roles as leaders and followers including shown helping behavior more than those who did not.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

____ / ____ / ____

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นสิ่งแสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้ไม่มีที่สิ้นสุด ผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความกรุณาของ อาจารย์ ดร.อรพรรณ บุตรกตัญญู ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำปรึกษา ให้ความรู้ ข้อเสนอแนะต่างๆ ด้วยความเมตตาและความเป็นมิตร ขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.ปิยะนันท์ หิรัณย์โชทร กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม รองศาสตราจารย์ ดร.ปัทมาวดี เล่ห์มงคล ประธานสาขา ที่กรุณาให้คำแนะนำเพิ่มเติมเพื่อความสมบูรณ์ของวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านคือ รองศาสตราจารย์วรรณ สุทธิวิจิตร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชลธิป สมาหิโต และอาจารย์ศิรินพร สันติเมทนีดล ที่กรุณาตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย และให้คำแนะนำต่างๆ ในการทำวิจัย ขอขอบพระคุณศาสตราจารย์ (กิตติคุณ) อำไพ สุจริตกุล ที่กรุณาให้คำแนะนำต่างๆ เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.พัชรี ผลโยธิน ที่กรุณาตรวจสอบความถูกต้องของวิทยานิพนธ์ และขอขอบคุณโรงเรียนอนุบาลคหกรรมศาสตร์เกษตร ที่ให้ความสะดวกในการทำวิจัยครั้งนี้ นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณเพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ นิสิตปริญญาโทสาขาปฐมวีย์ ที่คอยช่วยเหลือให้กำลังใจ และเรียนรู้ร่วมกันมาด้วยความสุข

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอขอบความสำเร็จในครั้งนี้ให้แก่ คุณพ่อ คุณแม่ ผู้เป็นต้นแบบในการแสวงหาความรู้และให้กำลังใจ ขอขอบคุณพี่ชายของผู้วิจัยที่คอยให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนในการศึกษาครั้งนี้ ขอขอบคุณครอบครัวของผู้วิจัยทุกคนที่คอยเป็นกำลังใจให้ความรักความเข้าใจแก่ผู้วิจัยเสมอมา และวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมีขึ้นไม่ได้ หากไม่มีองค์ความรู้อันยิ่งใหญ่ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ขอพระสัทธรรมอันประเสริฐจงประดิษฐานตั้งมั่นสืบไป

ณัฐา อาริยมตตา

เมษายน 2552

สารบัญ

หน้า

สารบัญตาราง	(3)
สารบัญภาพ	(4)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
ขอบเขตการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมและสติปัญญาของเด็กปฐมวัย	10
ความสามัคคีและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคี	19
ไตรสิกขาและการพัฒนาจริยธรรมตามแนวไตรสิกขา	20
นิทานชาดก	35
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	40
สมมติฐานการวิจัย	43
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	45
วิธีดำเนินการวิจัย	45
ประชากร	45
กลุ่มตัวอย่าง	45
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	45
การสร้างและทดสอบเครื่องมือ	46
วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล	53
การวิเคราะห์ข้อมูล	54

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัยและข้อวิจารณ์	56
ผลการวิจัย	56
ข้อวิจารณ์	64
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	71
สรุปผลการวิจัย	72
ข้อเสนอแนะ	73
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	76
ภาคผนวก	81
ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญ	82
ภาคผนวก ข คู่มือการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก	84
ภาคผนวก ค ตารางการจัดกิจกรรมและตัวอย่างแผนการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก แผนที่ 1 นิทานเรื่องเสื่อกับสิงโต	94
ภาคผนวก ง คู่มือและตัวอย่างแบบวัดความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีของเด็กปฐมวัย	114
ภาคผนวก จ ตัวอย่างแบบบันทึกพฤติกรรมความสามัคคี	120
ภาคผนวก ฉ ตัวอย่างภาพการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก	122
ประวัติการศึกษา และการทำงาน	

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แผนการทดลองแบบ one-group Pretest-posttest Design	54
2	การเปรียบเทียบความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของเด็กปฐมวัยก่อนและ หลังการเข้าร่วมกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดกเพื่อ เสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัย	57

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	การแสดงความสัมพันธ์ของ Personal Factor, Environmental Influences, behavior ที่มีต่อการเรียนรู้และการกระทำ	13
2	กรอบแนวคิดการจัดกิจกรรมไตรสิกขาประกอบนิทานชาดกสำหรับเด็กปฐมวัย	39
3	กรอบแนวคิดในการวิจัย	44
4	หลักการและขั้นตอนการจัดกิจกรรมไตรสิกขาประกอบนิทานชาดกสำหรับเด็กปฐมวัย	49

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“...ความสามัคคีนี้เป็นคุณธรรมสำคัญประการหนึ่ง ซึ่งหมู่ชนผู้อยู่ร่วมกันจำเป็นต้องมี ต้องถนอมรักษา และต้องนำมาใช้อยู่สม่ำเสมอ เนื่องด้วยสรรพกิจการงานที่เป็นส่วนรวมทุกด้าน ทุกระดับ ต้องอาศัยบุคคลหลายฝ่ายร่วมกันคิดร่วมกันทำ...” (พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, 2530)

“...บ้านเมืองไทยสามารถฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ ได้โดยดี เพราะว่าจิตใจสามัคคีและแสดงออกซึ่งสามัคคี ถ้าทราบใด เรารักษาความสามัคคีความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกันไว้ได้ เราจะสามารถอยู่ได้อย่างมีความสุขตราบนั้น...” (พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, 2531)

“...ความสามัคคีปรองดองเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับความรักใคร่เผื่อแผ่ช่วยเหลือกันฉันญาติพี่น้อง สองประการนี้ คือ คุณลักษณะสำคัญของไทย ที่ช่วยให้ชาติบ้านเมืองอยู่รอดเป็นอิสระและเจริญมั่นคงมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน...” (พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, 2532)

จากพระราชดำรัสดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ความสามัคคีเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่เป็นคุณลักษณะสำคัญของคนไทยมาตั้งแต่ครั้งอดีตซึ่งมีความสำคัญทั้งในระดับครอบครัวไปจนถึงระดับประเทศชาติ แม้ในทางพระพุทธศาสนาก็เน้นถึงความสำคัญของความสามัคคี ทั้งในระดับเล็กที่สุด คือในร่างกายของเราเองไปจนกระทั่งระดับใหญ่ที่สุดคือโลก ดังที่หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี (2525) กล่าวว่า

... ความสามัคคีเป็นคุณธรรมที่สำคัญประการหนึ่งในพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนา ยั่งยืนมานานจนถึงทุกวันนี้ ก็เพราะความสามัคคีนี้เอง ที่แรกพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้ว ทรงสอนความสามัคคีให้แก่เหล่าภิกษุพุทธบริษัท เมื่อภิกษุพุทธบริษัทเชื่อฟังคำตามมาก เข้าจนเกิดเป็นหมู่คณะแล้ว จนทรงเห็นว่าพอจะรักษากันได้แล้ว จึงทรงมอบอำนาจให้แก่สงฆ์เพื่อรักษากันเอง ธรรมที่มีอยู่ในตัวของคนเราทุกวันนี้ ก็ต้องมีความสามัคคีกันจึงจะอยู่

ได้ เช่น ตา หู จมูก ลิ้น และกาย แต่ละอย่างธรรมชาติแบ่งให้ทำงานอย่างละหน้าที่ของตน ไม่ก้าวก่ายซึ่งกันและกัน ต่างมีความเชื่อสัตย์สุจริตตรงต่อจิตคนเดียว สามัคคีธรรมนี้ถ้าหากผู้มีปัญญาสามารถนำไปใช้เป็นแล้ว ก็จะเกิดประโยชน์อันยิ่งใหญ่มหาศาลแก่ทางโลกและทางธรรม ธรรมแท้คือความสามัคคี ที่ทั้งโลกยึดถือไว้เป็นที่พึ่งใช้ตลอดกาล ความหายณะของโลก นับแต่กลุ่มเล็กที่สุดจนกระทั่งกลุ่มโตเป็นโลก ได้แก่ความแตกแยกของสามัคคี . . .

ท่ามกลางสภาวะวิกฤตทางการเมืองที่กำลังดำเนินอยู่ในสังคมขณะนี้ ความขัดแย้งและการแบ่งเป็นฝักเป็นฝ่ายของคนในสังคมได้ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น สังคมไทยต้องการรัฐบาลที่มาจากกรรมาธิการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยอย่างชอบธรรม ในขณะที่อีกด้านหนึ่งระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่กำลังดำเนินอยู่ในปัจจุบันได้เผชิญกับข้อจำกัดที่ไม่สามารถตอบสนองความคิดเห็นอันหลากหลายของคนในสังคมได้ (ยุกต์ อิศรนนท์, 2551) เมื่อเป็นเช่นนี้ความขัดแย้งที่ปรากฏในสังคมจึงกลายเป็นความขัดแย้งที่ไม่มีทางออก เพราะมาตรฐานความถูกต้อง ความผิด การยอมรับหรือไม่ยอมรับ และความยุติธรรมตกลงกันไม่ได้ (ลิขิต ชีรเวคิน, 2551) ด้วยภาวะวิกฤติทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ซึ่งประเทศไทยต้องเผชิญอยู่ขณะนี้ เมื่อพิจารณาอย่างรอบด้าน หนทางที่จะผ่อนคลายนไทยทุกคนก็ควรหันหน้าเข้าหากัน ร่วมคิด ร่วมแรง ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา ทุกฝ่ายยอมลดเป้าหมายเพื่อพบกันครึ่งทาง เพื่อความอยู่รอด ปลอดภัย ความเจริญของประเทศอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน จะด้วยวิธีใดก็ตามสิ่งสำคัญต้องอยู่บนรากฐานของคุณธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมควรแก่การประพฤติปฏิบัติ การพัฒนาบุคคลโดยใช้คุณธรรมนั้นเป็นสิ่งที่จะช่วยพัฒนาคนในชาติให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยกาย วาจา ใจ การศึกษาก็มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ การแข่งขันทางเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ก็ขึ้นอยู่กับการศึกษา การพัฒนาการเมืองก็ขึ้นอยู่กับการศึกษา สังคมกำลังเสื่อมโทรม ก็ต้องหันไปพึ่งการศึกษา การพัฒนาการศึกษาจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาประเทศ ในการนี้กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศนโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้สร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่า ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตยพัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้ และอยู่ดีมีสุขโดย 8 คุณธรรมพื้นฐานประกอบด้วย ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี และมีน้ำใจหากเกิดขึ้นกับครอบครัว ชุมชน หน่วยงาน สถาบัน ตลอดจนจนประเทศใดแล้ว ก็จะพ้นวิกฤติทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม พัฒนาชาติให้มีความเจริญก้าวหน้า เป็นสังคมคุณธรรมนำความรู้ มีการพัฒนาอย่างรุดหน้าไม่ด้อยกว่าประเทศใดในโลกนี้ทั้งในปัจจุบันและอนาคตอย่างแน่นอน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550)

วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทยนั้นได้รับการกล่อมเกลาจากคำสอนทางพระพุทธศาสนา มาตั้งแต่ครั้งสร้างชาติไทย การศึกษาของไทยสมัยก่อนเริ่มต้นที่วัด เป็นการเรียนรู้วิถีการใช้ชีวิตให้ถูกต้องเหมาะสม พุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการศึกษาและพัฒนาตน เป็นองค์ความรู้ที่มุ่งเน้นให้เข้าใจ ธรรมชาติของโลกและชีวิตให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องเหมาะสม คือการ กิน อยู่ ดู ฟัง และการมีชีวิตที่บริสุทธิ์ ทำให้ผู้ศึกษาและปฏิบัติตามพุทธธรรมมีความสุข ในขณะที่เดียวกันก็ช่วยให้คนรอบข้าง และสังคมมีความสุขไปพร้อมกัน พุทธธรรมเป็นระบบการศึกษา 3 ประการ เรียกว่าไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นระบบการฝึกหัดอบรม เพื่อพัฒนาความคิด จิตใจ และปัญญา ไตรสิกขานี้เป็น ความรู้ที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้านตั้งแต่เรื่องง่ายๆ ไปจนถึงเรื่องที่ละเอียดซับซ้อน ไตรสิกขาจึงเป็นระบบการให้การศึกษาที่สมบูรณ์ที่สุดในการทำให้เป็นคนเก่ง ดี และมีความสุข (จินตนา สินธุพันธ์ประทุม, 2548) เอกถลักษณ์ของศาสนาพุทธคือการสร้างปัญญาเป็นที่พึ่งของตน ศาสนาพุทธเป็นเรื่องการศึกษา คำว่าศึกษาตรงกับคำบาลีว่า ศึกษาซึ่งหมายถึงการเรียนรู้ความจริง ของชีวิต และปฏิบัติในสิ่งที่ตรงตามความจริงนั้น ไม่ใช่เรื่องการเล่าเรียนอย่างเดียวการศึกษา พุทธศาสนาคือการฝึกความเป็นมนุษย์ของตน ด้วยการเรียนรู้และพัฒนากายวาจาใจ ต้องพัฒนาชีวิต ทุกด้าน คือพัฒนาทั้งพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา พร้อมๆ กัน (ชยสาโรภิกขุ, 2550ข) วิธีเรียนรู้ ความจริงก็ได้แก่ การเจริญไตรสิกขา หรือการเรียนรู้บทเรียน 3 บท อันได้แก่ ศีล จิต และปัญญา จนเกิดองค์ความรู้ คือความรู้แจ้งอริยสัจอันเป็นเนื้อแท้ของพระพุทธศาสนา (ปราโมทย์ ปาโมชฺโช, 2549) คำว่า ศึกษาหมายถึงการอบรมหรือกระทำลงไปในจริงๆ ไม่ใช่หมายถึงการเล่าเรียนอย่างที่เราเรียกกันด้วยคำว่าศึกษา คำว่าศึกษาหรือศึกษา นั้น ในทางธรรม หมายถึงการประพฤติปฏิบัติ ชนิดที่เป็นการอบรมกายวาจาใจโดยตรง คืออบรมตัวเองให้เปลี่ยนจากลักษณะหนึ่ง ไปสู่อีก ลักษณะหนึ่งตามที่เราเห็นว่าเป็นประโยชน์ยิ่งขึ้นไป (พุทธทาสภิกขุ, 2542) การศึกษาอบรมที่ถูกต้อง ก็คือการศึกษาอบรมที่ให้ทั้งความรู้ ให้ทั้งความคิดที่ชอบ ไม่มุ่งเฉพาะความรู้ต้องมุ่งไปให้ถึง ความคิดที่ชอบ เพราะความคิดที่ชอบนี้เป็นเนื้อแท้ของการศึกษา และเป็นหลักของคน (สิริ กรินชัย, 2550)

การปลูกฝังคุณธรรมต่างๆในบุคคลนั้นตามหลักจิตวิทยาและพัฒนาการเด็กระบุไว้ว่าต้อง เริ่มปลูกฝังตั้งแต่อยู่ในท้องจนถึงกำเนิดมา จากเด็กเล็กจนถึงวัย 2-3 ขวบ การฝึกให้เด็กมีคุณธรรม นั้นไม่ใช่เรื่องยากถ้าพ่อแม่ครูอาจารย์ได้รับคำแนะนำที่ดีในการสอนเด็กๆ ผ่านสื่อตัวอักษร ภาพ และเสียง (อำไพ สุจริตกุล, 2550) เนื่องจากลักษณะทางสังคมของเด็กปฐมวัย เป็นวัยที่เรียนรู้และ เริ่มต้นในการสานสัมพันธ์กับผู้อื่น เริ่มเรียนรู้ในการเล่นเป็นกลุ่ม และต้องการเป็นที่ยอมรับของ สังคม (Seefeldt, 1980 อ้างถึงใน วีรวรรณ อินทร์กรุงเก่า, 2550) จึงเป็นช่วงวัยที่เหมาะสมในการ

ปลูกฝังคุณธรรมด้านความสามัคคีเพื่อให้เด็กๆ สามารถแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่เหมาะสมในสังคมได้และเป็นสมาชิกที่ดีในสังคมต่อไป ในการปลูกฝังคุณธรรมลงในจิตใจเด็ก สื่อการสอนที่ใช้ได้ผลอย่างยอดเยี่ยมประเภทหนึ่ง คือ นิทานชาดก ซึ่งเป็นอดีตชาติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้ทรงเวียนว่ายตายเกิด ได้ทรงผจญกับเหตุการณ์ทั้งทุกข์ทั้งสุข ดีบ้างชั่วบ้าง เป็นแบบอย่างแก่ผู้ศึกษา เพื่อเรียนรู้และแก้ไขข้อบกพร่องของตนเองนับแต่สมัยพุทธกาลสืบมาจนถึงปัจจุบัน เพราะชาดกเป็นวิวัฒนาการแห่งการบำเพ็ญคุณงามความดีของพระพุทธองค์ ตั้งแต่ยังทรงเป็นพระโพธิสัตว์ จนถึงพระชาติสุดท้ายจึงได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (อัมไพ สุจริตกุล, 2551ก)

จากคำจำกัดความคุณธรรม 8 ประการ ของกระทรวงศึกษาธิการที่ว่า “สามัคคี คือ ผู้ที่เปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับผิดชอบต่อตนทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้การงานสำเร็จลุล่วง สามารถแก้ปัญหาและจัดการความขัดแย้งได้ เป็นผู้มีความรับผิดชอบ รับความแตกต่าง ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิดและความเชื่อ พร้อมทั้งจะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติและสมานฉันท์” ผู้วิจัยได้เรียบเรียงเป็นคุณลักษณะด้านความสามัคคีที่ตรงกับพัฒนาการการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัย 4 ข้อคือ 1) รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น 2) แก้ปัญหาเพื่อลดความขัดแย้ง 3) รับผิดชอบต่อในฐานะผู้นำและผู้ตาม 4) ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยใช้การจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขา ซึ่งเป็นทฤษฎีที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย มีการพัฒนาเด็กอย่างเป็นองค์รวมทั้งทางด้านพฤติกรรมต่อสังคม พฤติกรรมต่อสิ่งแวดล้อม การพัฒนาด้านจิตใจและปัญญาทั้งยังนำมาปรับใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวันคือการกิน อยู่ คู่ เป็น เพื่อให้เด็กๆ ได้ซึมซับลงสู่วิถีชีวิตได้อย่างแท้จริง ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมเป็น 2 ขั้นตอน โดยในขั้นตอนแรกเป็นการเตรียมความพร้อมทางความคิดโดยมีกัลยาณมิตรแนะนำเพื่อให้เกิดโยนิโสมนสิการโดยการใช้กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย การฝึกฝน กาย วาจา ใจ ด้วยการฝึกสติภาวนา อัมไพ-เทคนิค สำหรับเด็กและเยาวชนโดยมีนิทานชาดกเป็นตัวแบบ และในขั้นตอนที่สองเป็นการพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขาซึ่งหมายถึงการประพฤติปฏิบัติ ที่เป็นการอบรมศีล สมาธิ ปัญญา ทั้งทางด้าน กาย วาจา ใจ ด้วยกิจกรรมกลุ่มคือ กิจกรรมงานประดิษฐ์ กิจกรรมบทบาทสมมติ กิจกรรมสถานการณ์จำลอง ที่ออกแบบให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่องของนิทานชาดกซึ่งมีเนื้อหาที่เสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัย โดยผู้วิจัยเชื่อว่าการจัดกิจกรรมดังกล่าวจะสามารถเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัยให้สูงขึ้นได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาผลของการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดกที่มีต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เด็กปฐมวัยที่เข้าร่วมการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดกมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีสูงขึ้น
2. เป็นแนวทางให้กับครูและผู้เกี่ยวข้องกับผู้กับเด็กปฐมวัยได้นำไปใช้ในการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดกเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัย

ขอบเขตการวิจัย

ประชากร คือ เด็กชายและหญิง ชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลคหกรรมศาสตร์เกษตร ปีการศึกษา 2551 ภาคเรียนที่ 2

กลุ่มตัวอย่าง คือ เด็กชายและหญิง ชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลคหกรรมศาสตร์เกษตร ปีการศึกษา 2551 ภาคเรียนที่ 2 จำนวน 25 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยการจับฉลากรายชื่อห้องชั้นอนุบาลปีที่ 3 จำนวน 1 ห้องเรียน จากจำนวนทั้งหมด 3 ห้องเรียนเพื่อเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัย

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น คือ การจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก

ตัวแปรตาม คือ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัยประกอบด้วย

1. การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ได้แก่ ตั้งใจฟัง ยอมรับความคิดเห็น
2. การแก้ปัญหาเพื่อลดความขัดแย้ง ได้แก่ ขอโทษ ให้อภัย ไกล่เกลี่ยปัญหา
3. การรู้บทบาทในฐานะผู้นำและผู้ตาม ได้แก่ เป็นผู้นำที่ดี เป็นผู้ตามที่ดี
4. การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ได้แก่ ช่วยเหลือ แบ่งปัน เสียสละ

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาทั้งสิ้น 5 สัปดาห์ โดยก่อนดำเนินการวิจัย 1 วัน ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบก่อนการทดลอง (pretest) เพื่อวัดความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีของเด็กปฐมวัยของกลุ่มทดลอง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบวัดความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัย และดำเนินการทดลองโดยใช้แผนการจัดกิจกรรมตามแนวไตรสิกขาด้วยนิทานชาดก ดำเนินการสอนในวัน จันทร์ - ศุกร์ ซึ่งนิทานชาดก 1 เรื่องใช้เวลา 1 สัปดาห์ โดยใช้เวลาในการดำเนินกิจกรรมวันละ 40 นาที พร้อมจดบันทึกพฤติกรรมความสามัคคีของกลุ่มทดลอง รวมใช้ระยะเวลาในการทดลองจำนวน 25 ครั้ง เป็นเวลา 5 สัปดาห์ ภายหลังการทดลอง 7 วัน ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบหลังการทดลอง (posttest) โดยใช้แบบวัดความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัยชุดเดียวกันกับการทำการทดสอบก่อนการทดลอง (Pretest)

นิยามศัพท์เฉพาะ

การจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก หมายถึง การจัดกิจกรรมที่นำหลักไตรสิกขา คือ สีล สมาธิ ปัญญา มากำหนดขั้นตอนในการทำกิจกรรม โดยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน โดยในขั้นตอนที่ 1 เป็นการเตรียมความพร้อมทางความคิดโดยใช้โยนิโสมนสิการโดยการใช้นิทานชาดกที่มีผลต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีประกอบทฤษฎีและกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะนิสัย การฝึกฝน กาย วาจา ใจ ด้วยการฝึกสติภาวนา อำไพ-เทคนิค สำหรับเด็กและเยาวชน เพื่อให้เกิด สีล คือมีกาย วาจา สงบ เรียบร้อย มีระเบียบ และสมาธิ มีความมุ่งมั่น เหมาะสมในการทำงาน และในขั้นตอนที่ 2 เป็นการพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขาที่เป็นกรอบรมสีล สมาธิ ปัญญา ทั้งทางด้าน กาย วาจา ใจ ด้วยกิจกรรมกลุ่มคือ กิจกรรมงานประดิษฐ์ กิจกรรมบทบาทสมมติ กิจกรรมสถานการณ์จำลอง ที่ออกแบบให้สอดคล้องกับเนื้อเรื่องของนิทานชาดกซึ่งมีเนื้อหาที่เสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคี

โยนิโสมนสิการ หมายถึง การใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล ประกอบด้วยวิธีคิด 10 วิธี ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยคัดเลือกวิธีคิดที่ไม่ซับซ้อน เหมาะกับพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กปฐมวัยและเหมาะกับเนื้อเรื่องของนิทานชาดก 3 วิธีคือ วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย วิธีคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ และวิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก

อัมไพ-เทคนิค หมายถึง การปูพื้นฐานสมาธิโดยใช้วิธีฝึกสติภาวนาให้แก่เด็กประกอบด้วย การกราบเบญจางคประดิษฐ์ การกราบพระ การตบแผละฝึกสติ ยืน เดิน และนั่งด้วยสติ

นิทานชาดก คือเรื่องเล่าที่เป็นเรื่องราวในสมัยอดีตชาติของพระพุทธเจ้า (สมณโคดม) ที่ทรงนำมาเล่าให้แก่พุทธบริษัทฟังเป็นกรณีตัวอย่างในโอกาสต่าง ๆ กัน มีรวบรวมคาถาปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกเรียกว่าอรรถกถาชาดก โดยผู้วิจัยคัดเลือกจากหนังสือชาดก 40 เรื่องของศาสตราจารย์กิตติคุณ อัมไพ สุจริตกุล 3 เรื่อง และเรียบเรียงใหม่จากอรรถกถา 2 เรื่อง โดยเป็นนิทานชาดกที่มีเนื้อหาเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคี ได้แก่ มาลุตชาดก ติตติรชาดก มหากปิชาดก สัมโมทมานชาดก ตัจจนสูตรชาดก

กิจกรรมการเล่านิทาน หมายถึง การเล่านิทานชาดกด้วยแผ่นภาพนิทานโดยผู้วิจัย หลังจากนั้นผู้วิจัยถามคำถามเพื่อกระตุ้นวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการที่เกี่ยวกับเนื้อเรื่องของนิทาน เพื่อให้เด็กๆ จดจำและเข้าใจเนื้อเรื่องของนิทาน

กิจกรรมการทบทวนนิทาน หมายถึง การเล่านิทานชาดกด้วยแผ่นภาพนิทานโดยตัวแทนเด็ก หลังจากนั้นผู้วิจัยถามคำถามเพื่อกระตุ้นวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีจากนิทาน

กิจกรรมงานประดิษฐ์ หมายถึง กิจกรรมที่แบ่งเด็กออกเป็นกลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มมี 4 คน เพื่อให้ทุกคนได้ทำงานอย่างทั่วถึง จากนั้นให้ช่วยกันประดิษฐ์อุปกรณ์ต่างๆ ที่จะใช้ในการแสดงบทบาทสมมติ หลังจากนั้นร่วมกันสนทนาพูดคุยถึงผลที่ได้จากการทำงานในด้านความสามัคคี

กิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติ หมายถึง กิจกรรมการแสดงบทบาทต่างๆตามเนื้อเรื่องในนิทานชาดก โดยมีผู้วิจัยเป็นผู้บอกบทให้ โดยแบ่งเด็กออกเป็น 2 กลุ่ม เมื่อกลุ่มที่ 1 แสดง กลุ่มที่ 2

เป็นผู้ชม จากนั้นผลัดให้กลุ่มที่ 2 เป็นผู้แสดง ส่วนกลุ่ม 1 เป็นผู้ชม หลังจากนั้นร่วมกันสนทนา
พูดคุยถึงผลที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีได้จากการทำงาน

กิจกรรมสถานการณ์จำลอง หมายถึง เกมส์หรือเหตุการณ์จำลองที่ต้องใช้คุณลักษณะ
ที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในการแก้ปัญหาเหตุการณ์นั้น

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคี หมายถึง ความเข้าใจด้านความสามัคคีของเด็ก
ที่วัดได้จากแบบวัดความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัย
และพฤติกรรมของเด็กปฐมวัยที่แสดงออกถึงความสามัคคีที่ได้จากแบบบันทึกพฤติกรรมความ
สามัคคีในเด็กปฐมวัยประกอบด้วย

1. รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ได้แก่ ตั้งใจฟัง ยอมรับความคิดเห็น
2. แก้ปัญหาเพื่อลดความขัดแย้ง ได้แก่ ขอโทษ ให้อภัย ไกล่เกลี่ยปัญหา
3. รู้บทบาทในฐานะผู้นำและผู้ตาม ได้แก่ เป็นผู้นำที่ดี เป็นผู้ตามที่ดี
4. ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ได้แก่ ช่วยเหลือ แบ่งปัน เสียสละ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องผลของการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดกที่มีต่อ
คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยได้ตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้อง
ดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมและสติปัญญาของเด็กปฐมวัย
 - 1.1 ลักษณะพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย
 - 1.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมของ Bandura
 - 1.3 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ Piaget
 - 1.4 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา Neo-piagetian ของ Case
2. ความสามัคคีและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคี
 - 2.1 ความหมายของความสามัคคี
 - 2.2 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัย
3. ไตรสิกขาและการพัฒนาจริยธรรมตามแนวไตรสิกขา
 - 3.1 ความหมายของไตรสิกขา
 - 3.2 ความหมายของจริยธรรม
 - 3.3 การพัฒนาจริยธรรมตามแนวไตรสิกขา
 - การเตรียมความพร้อมทางความคิด ความเชื่อที่ถูกต้องหรือสัมมาทิฐิ
 - การพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา

3.4 การฝึกสติภาวนา อำไพ-เทคนิค

4. นิทานชาดก

4.1 ความหมายของนิทานชาดก

4.2 ที่มาของนิทานชาดก

4.3 ประเภทของนิทานชาดก

4.4 โครงสร้างของนิทานชาดก

4.5 นิทานชาดกที่เกี่ยวข้องกับความสามัคคี

4.6 วิธีการเล่านิทานหรือเรื่องราวสำหรับเด็ก

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขา

5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเล่านิทาน

5.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนิทานชาดก

ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมและสติปัญญาของเด็กปฐมวัย

ลักษณะพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย

Seefeldt (1980 อ้างใน วีรวรรณ อินทร์รุ่งเก่า, 2550) ได้อธิบายถึงลักษณะทางสังคมของเด็กปฐมวัย ดังนี้

1. ลักษณะทางสังคมของเด็กวัย 3 ปี เป็นวัยแห่งการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง เด็กเห็นว่าตนเองเป็นคนสำคัญที่สุด มีความสุขที่จะเล่นคนเดียว แต่ก็ชอบที่จะนั่งเล่นอยู่ข้างๆ ผู้อื่น ไม่เล่นเป็นกลุ่มหรือเล่นร่วมกับผู้อื่น ไม่ให้ความร่วมมือ ไม่แบ่งปัน เด็กวัยนี้ยังไม่มีเพื่อนที่เป็นที่ชอบเป็นพิเศษและจะเล่นกับเด็กอื่นที่มาอยู่ใกล้ๆ เท่านั้น

2. ลักษณะทางสังคมของเด็กวัย 4 ปี เด็กวัยนี้เริ่มสนใจผู้อื่นมากขึ้นเด็กจะเริ่มเล่นกับผู้อื่นบ้างในบางสถานการณ์ ชอบเล่นสมมติและเลียนแบบพฤติกรรมครอบครัว ซึ่งพบเห็นในชีวิตประจำวัน แต่โดยทั่วไปเด็กยังมีลักษณะที่แสดงความก้าวร้าวทางกาย อะอะไม่ระมัดระวัง เกรยังมีลักษณะการเป็นนายคือชอบออกคำสั่ง ขณะเดียวกันเด็กเริ่มเป็นผู้ช่วยที่ดี มีท่าทีแสดงความเป็นมิตร เริ่มรู้จักการแลกเปลี่ยนและรอคอย เริ่มแบ่งปันบ้าง

3. ลักษณะทางสังคมของเด็กวัย 5 ปี เด็กวัยนี้เริ่มเป็นมิตรมากขึ้น มีความกระตือรือร้นที่จะช่วยเหลือผู้อื่น เริ่มเข้ากลุ่มใหญ่ขึ้น เริ่มมีเพื่อนที่ดูใจเป็นพิเศษ ชอบเล่นละครสมมติ เล่นละครใบ้ เล่นเลียนแบบ การทะเลาะกับเพื่อนน้อยลงเพราะเริ่มเข้าใจและยอมรับความสำคัญของผู้อื่น เป็นระยะที่เริ่มจะมีความคิดเห็นคล้ายตามผู้อื่นและเริ่มรู้สึกไม่พึงพอใจ ถ้าเพื่อนในกลุ่มไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของกลุ่ม

4. ลักษณะทางสังคมของเด็กวัย 6 ปี เด็กวัยนี้เป็นวัยที่เริ่มมีการสานสัมพันธ์กับผู้อื่น เล่นเป็นกลุ่มและมักจะเป็นเพื่อนเพศเดียวกัน ในการเล่นยังชอบแสดงเป็นตัวเด่น เล่นรุนแรง พยายามจะเป็นที่ 1 ในการเล่น ต้องเล่นชนะ

นอกจากนี้ Hurlock (1978 อ้างถึงใน วีรวรรณ อินทร์กรุงเก่า, 2550) ยังกล่าวถึงเด็กอายุ 2-6 ปีว่า ทักษะและพฤติกรรมที่ปรากฏในช่วงนี้ คือ การต่อต้าน การก้าวร้าว การทะเลาะวิวาท การแข่งขันชิงดี การร่วมมือ การเป็นผู้ตาม การมีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเป็นที่ยอมรับของสังคม การเห็นอกเห็นใจและพฤติกรรมเหล่านี้มีส่วนต่อบุคลิกภาพ Hurlock ได้แบ่งพฤติกรรมของเด็กตามความคาดหวังของสังคม เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. พฤติกรรมที่พึงประสงค์ (พฤติกรรมที่สังคมยอมรับ) หมายถึง พฤติกรรมเมื่อเด็กทำไปแล้วสร้างความพอใจ เป็นที่นิยมชมชอบแก่ตนเองและผู้อื่น ประกอบด้วยพฤติกรรมดังนี้

1.1 การร่วมมือ ได้แก่ การที่เด็กเรียนรู้ที่จะเล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยเด็กยังได้โอกาสทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น เด็กจะเรียนรู้ที่จะให้ความร่วมมือมากขึ้น

1.2 การยอมรับจากสังคม จะกระตุ้นให้เด็กมีพฤติกรรมตามที่สังคมคาดหวังความเป็นเพื่อน เด็กจะแสดงออกในความเป็นเพื่อนด้วยการเล่นด้วย ช่วยด้วย และการแสดงความรักต่อผู้อื่น

1.3 การเป็นผู้นำ เด็กจะมีลักษณะเป็นผู้นำ คือ ในวัยนี้ผู้ที่รูปร่างสูงใหญ่หรือมีสติปัญญาเร็วกว่า และอายุมากกว่าทำให้เด็กสามารถออกความคิดเห็น และแนะนำการเล่นกับเด็กคนอื่นได้

1.4 ความไม่เห็นแก่ตัว ได้แก่ เด็กที่แสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อน และให้ความช่วยเหลือเพื่อน เด็กที่เคยฝึกให้แบ่งปันสิ่งของที่ตนมีให้ผู้อื่น จะเข้าใจคนอื่นไม่หวงของ และช่วยเหลือผู้อื่นมากกว่าตนเอง

1.5 การเลียนแบบ ได้แก่ การที่เด็กเลียนแบบพฤติกรรมของบุคคลที่เด็กเห็นว่าอาจจะเลียนแบบในขณะที่เล่นเป็นกลุ่มได้

1.6 การแข่งขัน อาจเป็นเครื่องมือกระตุ้นให้เด็กเกิดความสามารถในการอยู่ร่วมกันในสังคม หรืออาจเป็นสาเหตุให้เกิดการทะเลาะวิวาท โอ้อวด จะทำให้เด็กลดความสามารถในการอยู่ร่วมกัน

2. พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ หมายถึง พฤติกรรมที่เมื่อเด็กทำไปแล้ว สร้างความเดือดร้อนและความไม่พอใจให้แก่ตนเองและผู้อื่น ประกอบด้วยพฤติกรรมดังนี้

2.1 ความก้าวร้าว เป็นปฏิกิริยาตอบสนองต่อความไม่สมหวัง เด็กจะแสดงความก้าวร้าวรุกรานออกมาเป็นคำพูดมากกว่าการใช้กำลังต่อสู้กัน เด็กที่ไม่มีใครชอบจะเรียกร้องความเอาใจใส่จากผู้อื่นด้วยการรังแกเพื่อน

2.2 การทะเลาะวิวาท เกิดขึ้นเพราะเด็กยังขาดประสบการณ์ในการเล่นกับเพื่อน เมื่อขัดใจกันจะแย่งของกัน ร้องไห้ ทบตี แต่เมื่อเด็กโตขึ้น จะรู้จักปรับตัวในสังคมดีขึ้น ทำให้ทะเลาะน้อยลงและมีความรุนแรงน้อยลง

2.3 การยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง เด็กมีแนวโน้มที่จะคิดและพูดเกี่ยวกับเรื่องของตนเอง

2.4 การใช้อำนาจเหนือคนอื่น โดยชอบทำตัวเป็นนาย พุดข่มขู่ผู้อื่น

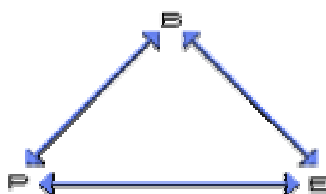
2.5 การขู่เข้าและรังแกหรือล้อเลียนให้ผู้อื่นโมโหหรืออับอาย

2.6 พฤติกรรมปฏิเสธ โดยเด็กจะแสดงคำพูด อารมณ์และท่าทางวาจาในการปฏิเสธ ไม่ให้ความช่วยเหลือรับความช่วยเหลือจากผู้อื่น

จากลักษณะพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยจะเห็นว่าเด็กในวัย 5-6 ปี เป็นวัยที่เริ่มมีเพื่อน เล่นกับเพื่อนเป็นกลุ่มและเริ่มเรียนรู้การเข้าสังคม จึงเป็นช่วงวัยที่เด็กๆ ควรจะได้เรียนรู้การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีและการแสดงออกที่ถูกต้องเหมาะสมในสังคมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีให้เกิดขึ้นในเด็กตั้งแต่ปฐมวัย ซึ่งจะช่วยให้เด็กเป็นผู้ที่สามารถแสดงพฤติกรรมที่ถูกต้อง เหมาะสมได้ต่อไปในอนาคต

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมของ Bandura (1925 -)

Albert Bandura (อ้างถึงใน บวร เทศารินทร์, 2551) มีทัศนะว่า พฤติกรรม (behavior หรือ B) ของมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับปัจจัยหลักอีก 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยทางปัญญาและปัจจัยส่วนบุคคลอื่นๆ (Personal Factor หรือ P) และ อิทธิพลของสภาพแวดล้อม (Environmental Influences หรือ E)

ภาพที่ 1 การแสดงความสัมพันธ์ของ Personal Factor, Environmental Influences, behavior ที่มีต่อการเรียนรู้และการกระทำ
ที่มา: บวร เทศารินทร์ (2551)

จากรูปจะเห็นว่า B P และ E ล้วนแต่มีลูกศรชี้เข้า หากันและกันซึ่งหมายถึงต่างก็มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน Bandura ได้ให้ความแตกต่างระหว่างการเรียนรู้ (Learning) กับการกระทำ (Performance) ซึ่งสำคัญมาก เพราะคนเราอาจจะเรียนรู้อะไรหลายอย่างแต่ไม่จำเป็นต้องแสดงออกทุกอย่าง Bandura เชื่อว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนมากเป็นการเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational Learning) หรือการเลียนแบบจากตัวแบบ (Modeling) สำหรับตัวแบบไม่จำเป็นต้องเป็นตัวแบบ

ที่มีชีวิตเท่านั้น แต่อาจจะ เป็นตัวแบบสัญลักษณ์ เช่น ตัวแบบที่เห็นในโทรทัศน์ ภาพยนตร์ เกมคอมพิวเตอร์ หรืออาจจะเป็นรูปภาพ การ์ตูน หนังสือ นอกจากนี้ คำบอกเล่าด้วยคำพูดหรือ ข้อมูลที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรก็เป็นตัวแบบได้ การเรียนรู้โดยการสังเกต หรือการเลียนแบบ ประกอบไปด้วย 4 กระบวนการ คือ กระบวนการใส่ใจ กระบวนการเก็บจำ กระบวนการกระทำและ กระบวนการจูงใจ (บวร เทศารินทร์, 2551)

1. กระบวนการใส่ใจ (Attention processes) เป็นกระบวนการที่มนุษย์ใส่ใจและสนใจรับรู้ พฤติกรรมของตัวแบบ การเรียนรู้โดยการสังเกตจะเกิดขึ้นได้มากก็ต่อเมื่อบุคคลใส่ใจต่อพฤติกรรม ของตัวแบบ แต่การจะใส่ใจได้มากน้อยเพียงไรขึ้นอยู่กับปัจจัยหลัก 2 ปัจจัยคือ ปัจจัยเกี่ยวกับตัวแบบ และปัจจัยเกี่ยวกับผู้สังเกต

ปัจจัยเกี่ยวกับตัวแบบ ได้แก่

- 1) ความเด่นชัด ตัวแบบที่มีความเด่นชัดย่อมดึงดูดใจให้คนสนใจได้มากกว่าตัวแบบ ไม่เด่นชัด
- 2) ความซับซ้อนของเหตุการณ์ เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับตัวแบบถ้ามีความซับซ้อน มากจะทำให้ผู้สังเกตมีความใส่ใจน้อยกว่าเหตุการณ์ที่มีความซับซ้อนน้อย
- 3) จำนวนตัวแบบ พฤติกรรมหนึ่ง ๆ หากมีตัวแบบแสดงหลายคนก็เรียกความสนใจ ใส่ใจจากผู้สังเกตได้มาก หรือการมีตัวแบบที่หลากหลายก็เรียกความสนใจจากผู้สังเกตได้มาก เช่นกัน
- 4) คุณค่าในการใช้ประโยชน์ ตัวแบบที่แสดงพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สังเกต จะได้รับความสนใจมากกว่าตัวแบบที่เป็นไปในทางตรงข้าม เช่น ผู้ที่สนใจการทำอาหารก็จะให้ ความใส่ใจเป็นพิเศษกับรายการโทรทัศน์ ที่สอนการทำอาหาร เป็นต้น
- 5) ความรู้สึกชอบ / ไม่ชอบ ถ้าผู้สังเกตมีความรู้สึกชอบตัวแบบอยู่แล้ว ผู้สังเกตก็จะ ให้การใส่ใจกับพฤติกรรมของตัวแบบมากกว่ากรณีที่ผู้สังเกตไม่ชอบตัวแบบนั้นเลย ฉะนั้น การ

โฆษณาสินค้าผ่านสื่อโทรทัศน์ จึงมักใช้ตัวแบบที่เป็นชื่นชอบของประชาชนมาเป็นตัวแบบเพื่อชักชวนให้ประชาชนใช้สินค้าที่โฆษณา โดยคาดหวังให้ประชาชนใส่ใจกับการโฆษณาของตน

ปัจจัยเกี่ยวกับผู้สังเกต ได้แก่

1) ความสามารถในการรับรู้ รวมถึงความสามารถในการเห็น การได้ยิน การอ่าน การรู้รส การรู้กลิ่น และการสัมผัส ผู้สังเกตที่มีความสามารถในการรับรู้สูงก็มีโอกาสใส่ใจกับตัวแบบได้มากกว่าผู้สังเกตที่มีความสามารถในการรับรู้ต่ำ

2) ระดับความตื่นตัว การวิจัยทางจิตวิทยาพบว่าบุคคลที่มีความตื่นตัวระดับปานกลางมีโอกาสน่าสนใจกับพฤติกรรมของตัวแบบได้มากกว่าบุคคลที่มีความตื่นตัวต่ำ เช่น กำลังง่วงนอน หรือมีความตื่นตัวสูง เช่น กำลังตกใจหรือดีใจอย่างมาก

3) ความชอบ/รสนิยมที่มีมาก่อน ผู้สังเกตมักมีความชอบสังเกตตัวแบบบางชนิดมากกว่าตัวแบบบางชนิดอยู่ก่อนแล้ว ดังนั้นตัวแบบที่สอดคล้องกับความชอบของผู้สังเกตก็ทำให้ผู้สังเกตใส่ใจกับตัวแบบได้มาก เช่น เด็กเล็กชอบดูการ์ตูนมาก ตัวการ์ตูนก็มีโอกาสเป็นตัวแบบให้กับเด็ก ได้มาก ส่วนวัยรุ่นมักชอบตัวแบบที่เป็นนักร้อง นักแสดงยอดนิยมเป็นต้น

2. กระบวนการเก็บจำ (Retention processes) เป็นขั้นที่ผู้สังเกตบันทึกสิ่งที่ตนสังเกตจากตัวแบบไปเก็บไว้ในความจำระยะยาว ซึ่งอาจจะ เก็บจำในรูปของภาพ หรือคำพูดก็ได้ Bandura พบว่า ผู้สังเกตที่สามารถอธิบายพฤติกรรมของตัวแบบ ออกมาเป็นคำพูด หรือสามารถมีภาพของสิ่งที่ตนสังเกตไว้ในใจจะเป็นผู้ที่สามารถจดจำสิ่งที่เรียนรู้โดย การสังเกตได้ดีกว่าผู้ที่เพียงแต่ดูเฉย ๆ หรือทำงานอื่นในขณะที่ดูตัวแบบไปด้วย สรุปแล้วผู้สังเกตที่สามารถระลึกถึงสิ่งที่สังเกตเป็นภาพพจน์ในใจ (Visual Imagery) และสามารถเข้ารหัสด้วยคำพูด หรือถ้อยคำ (Verbal Coding) จะเป็นผู้ที่สามารถแสดงพฤติกรรมเลียนแบบจากตัวแบบได้แม้ว่าเวลาจะผ่านไปนาน และนอกจากนี้ถ้าผู้สังเกตมีโอกาสที่จะได้เห็นตัวแบบแสดงสิ่งที่จะต้องเรียนรู้ซ้ำก็จะเป็นการช่วยความจำให้ดียิ่งขึ้น

3. กระบวนการกระทำ (Production processes) เป็นกระบวนการที่ผู้สังเกตเอาสิ่งที่เก็บจำมาแปลงเป็นการกระทำ ปัจจัยที่สำคัญของกระบวนการนี้คือ ความพร้อมทางด้านร่างกายและทักษะ

ที่จำเป็นจะต้องใช้ในการเลียนแบบของผู้สังเกต ถ้าผู้สังเกตไม่มีความพร้อมก็ไม่สามารถที่จะแสดงพฤติกรรมเลียนแบบได้ Bandura กล่าวว่า การเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบไม่ใช่เป็นพฤติกรรมที่ลอกแบบอย่างตรงไปตรงมา การเรียนรู้โดยการสังเกตมีปัจจัยในเรื่อง กระบวนการทางปัญญา (Cognitive Process) และความพร้อมทางด้านร่างกายของผู้สังเกต ฉะนั้นในขั้นกระบวนการกระทำ หรือขั้นของการแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบของแต่ละบุคคลจึงต่างกันไป ผู้สังเกตบางคนอาจจะทำได้ดีกว่าตัวแบบหรือบางคนก็สามารถเลียนแบบได้เหมือนกัน ในขณะที่บางคนก็อาจจะทำได้ไม่เหมือนกับตัวแบบเพียงแต่คล้ายคลึงเท่านั้น หรือบางคนอาจจะไม่สามารถแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบเลยก็ได้

4. กระบวนการจูงใจ (Motivation process) Bandura แยกความแตกต่างระหว่างการเรียนรู้ (Learning) ออกจากการกระทำ (Performance) นั่นคือ เราไม่จำเป็นต้องแสดงพฤติกรรม ทุกอย่างที่ได้เรียนรู้ออกมา เราจะทำหรือไม่ทำพฤติกรรมนั้น ๆ ก็ขึ้นอยู่กับว่าเรามีแรงจูงใจมากน้อยแค่ไหน

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ Piaget (1896-1986)

Piaget เชื่อว่าคนเราทุกคนตั้งแต่เกิดมาพร้อมที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและโดยธรรมชาติของมนุษย์เป็นผู้พร้อมที่จะมีกิจกรรมหรือเริ่มกระทำก่อน (Active) นอกจากนี้ Piaget ถือว่ามนุษย์เรามีแนวโน้มพื้นฐานที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด 2 ชนิด คือ การจัดและรวบรวม (Organization) และ การปรับตัว (Adaptation) ซึ่งอธิบายดังต่อไปนี้

การจัดและรวบรวม (Organization) หมายถึง การจัดและรวบรวมกระบวนการต่างๆภายในเข้าเป็นระบบอย่างต่อเนื่อง เป็นระเบียบ และมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาที่เราที่ยังมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

การปรับตัว (Adaptation) หมายถึง การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมเพื่ออยู่ในสภาพสมดุล การปรับตัวประกอบด้วยกระบวนการ 2 อย่าง คือ

1. การซึมซับหรือดูดซึม (Assimilation) เมื่อมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมก็จะซึมซับหรือดูดซึมประสบการณ์ใหม่ ให้รวมเข้าอยู่ในโครงสร้างของสติปัญญา (Cognitive Structure) โดยจะเป็นการตีความ หรือการรับข้อมูลจากสิ่งแวดล้อม

2. การปรับโครงสร้างทางปัญญา (Accommodation) หมายถึง การเปลี่ยนแบบโครงสร้างของความรู้ปัญหามีอยู่แล้วให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมหรือประสบการณ์ใหม่ หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงความคิดเดิมให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมใหม่ ซึ่งเป็นความสามารถในการปรับโครงสร้างทางปัญญารากฐานทางปรัชญาของทฤษฎีมาจากความพยายามที่จะเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ด้วยกระบวนการที่พิสูจน์อย่างมีเหตุผล เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นจากการไตร่ตรอง

สรุปแล้วในพัฒนาการเชาว์ปัญญานักคิดต้องมีการปรับตัวซึ่งประกอบด้วยกระบวนการสำคัญ 2 อย่าง คือ การดูดซึมหรือซึมซาบเข้าสู่โครงสร้างทางปัญญา (Assimilation) และ การปรับโครงสร้างทางสติปัญญา (Accommodation) (สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2550)

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา Neo-piagetian ของ Case (1985-1992)

Case มีแนวคิดพื้นฐานดังต่อไปนี้

1. พัฒนาเชาว์ปัญญาเป็นไปตามขั้น
2. พัฒนาเชาว์ปัญญาเกิดขึ้นเพราะการเปลี่ยนแปลงความสามารถของเด็กที่จะรับข้อมูลข้างสารเก็บไว้ในความจำระยะสั้น หรือความจำหลักช่วงระยะทำงาน (Working memory) การพัฒนาเชาว์ปัญญาจากขั้น preoperations เป็นขั้น Concrete operations ขึ้นกับความสามารถของเด็กที่จะสามารถรวมกลุ่มข้อมูลข่าวสารที่เป็นหน่วยอิสระเข้าด้วยกัน (chunking)

Case อธิบายว่า ความสามารถในการเก็บข้อมูลข่าวสารไว้ในความจำระยะสั้นหรือความจำช่วงระยะทำงานขึ้นกับบุคลิกภาวะของเด็ก เด็กเล็กจะมีความจำกัดของความจำระยะสั้น และความสามารถในการปรับปรุงดัดแปลงกระบวนการยุทธศาสตร์ในการแก้ปัญหา ทั้งนี้เพราะความจำหลัก ช่วงระยะทำงานขึ้นอยู่กับบุคลิกภาวะของเส้นประสาทที่อยู่ frontal lobes ของสมอง (สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2550)

ขั้นพัฒนาการเชาวน์ปัญญา

Case ได้แบ่งขั้นพัฒนาการเชาวน์ปัญญาออกเป็น 4 ขั้นโดยถือความแตกต่างของ mental representation เป็นเกณฑ์ (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2550)

1. Sensorimotor (4-20 เดือน) ในขั้นนี้ mental representation คือ sensory input
2. Representation Operations (2-5 ปี) ขั้นนี้เด็กเริ่มจินตนาการหรือภาพพจน์ที่เป็นรูปธรรม (concrete) สามารถจำและเรียกมาใช้ได้
3. Logical Operations (5-10 ปี) ขั้นนี้เด็กสามารถจะบันทึกสิ่งเร้าที่เป็นนามธรรมไว้ได้แต่ มักจะอยู่ในขั้นการเปลี่ยนแปลงอย่างง่าย (Simple Transformation)
4. Formal Operations (11-18 ปี) เด็กสามารถบันทึกสิ่งเร้าที่เป็นนามธรรม และสามารถจะเปลี่ยนแปลงได้อย่างซับซ้อน (Complex Transformation)

จากทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาทางสังคม (Social Cognitive theory) ของ Albert Bandura จะเห็นว่าตัวแบบเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับเด็กเล็กมาก Bandura เชื่อว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนมาก เป็นการเรียนรู้โดยการสังเกต หรือการเลียนแบบจากตัวแบบ ซึ่งเด็กๆ จะเกิดความประทับใจและจดจำได้ไม่ลืม ตัวแบบที่ดีจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย เช่นครูเป็นตัวอย่างที่เด็กๆ ได้สัมผัสอย่างใกล้ชิด ครูจึงควรมีคุณสมบัติเป็นกัลยาณมิตรของเด็ก หรือนิทานซึ่งเป็นสิ่งที่เด็กสนใจและสามารถสื่อสารกับเด็กได้อย่างสนุกสนานทำให้เด็กเกิดความประทับใจและอยากเลียนแบบ ในทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ Piaget เชื่อว่าคนเราทุกคนตั้งแต่เกิดมาพร้อมที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ของมนุษย์จึงควรมีการกระตุ้นให้เกิดการการปรับโครงสร้างทางปัญญาดูด้วยการที่让孩子ได้ลงมือกระทำและเกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของเขาวัวปัญญามีอยู่แล้วให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมหรือประสบการณ์ใหม่ การให้เด็กได้ลงมือทำกิจกรรมต่างๆ จึงช่วยการกระตุ้นให้เกิดการการปรับโครงสร้างทางปัญญาของเด็ก และจากขั้นพัฒนาการเชาว์ปัญญาของ Case จะเห็นว่า เด็กในวัย 5-6 ปี สามารถที่จะเข้าใจและจดจำสิ่งที่ เป็นนามธรรมได้แล้ว การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นนามธรรมต่างๆ จึงควรเริ่มต้นในวัยเด็กเพื่อเป็นพื้นฐานที่ดีในอนาคตต่อไป

ความสามัคคีและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคี

ความหมายของความสามัคคี

... ความสามัคคีนั้นหมายถึง ความเห็นใจซึ่งกันและกัน ทั้งในทางส่วนบุคคลทั้งในด้านวิชาการ ต้องเห็น ใจว่าแต่ละคนมีหน้าที่ มีความรู้ในวิชาการของ แต่ละคน ถ้าดำเนิน วิชาการนั้นๆ ไปตามลำพัง หรือตามแนวเดียว เท่านั้นเอง ก็จะไม่สามารที่จะดำเนินได้ โดยดี ... (พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, 2522)

“... สามัคคีหรือการปรองดองกัน ไม่ได้หมายความว่าคนหนึ่งพูดอย่างหนึ่งคนอื่นต้องพูด เหมือนกันหมด ลงท้าย ชีวิตก็ไม่มี ความหมาย ต้องมีความแตกต่างกัน แต่ต้องทำงานให้สอดคล้อง กัน แม้จะขัดกันบ้างแต่ต้องสอดคล้องกัน...” (พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, 2536)

ความสามัคคีเป็นคุณธรรมของกลุ่มชนของมนุษย์และสัตว์ต่างๆ เป็นการร่วมมือร่วมใจของ สมาชิกในกลุ่มใดๆ ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มในแนวหรือทิศทางเดียวกัน ตรงข้ามกับคำว่า แยกแยก ความสามัคคีเป็นคุณสมบัติที่ทำให้กลุ่มมีสภาพความคงอยู่ ความสามัคคีถูกนำมาใช้ ใน กลุ่มสังคมต่างๆ เพื่อรักษาสภาพความคงอยู่ของสังคม โดยส่วนใหญ่จะมีผู้นำเป็นผู้กระตุ้นความ สามัคคี โดยจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีของกลุ่มชน เช่น การแข่งขันกีฬา ความ สามัคคีแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ ความสามัคคีทางกายภาพ เป็นการรวมกันของกลุ่มเพื่อทำกิจกรรม ด้วยกันและ ความสามัคคีทางความคิด เป็นการร่วมจิตใจในการคิดในแนวทางใดๆ ร่วมกัน มีความ คิดเห็นในทิศทางเดียวกัน (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2551)

ความสามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพรียงกัน, ความปรองดองกัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546)

จากพระราชดำรัสและความหมายของความสามัคคีดังกล่าวสรุปได้ว่า ความสามัคคี คือ การปรองดองกัน การหาทางออกโดยไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน การเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ทำเพื่อ ประโยชน์ส่วนรวม โดยการนำความรู้ความสามารถของแต่ละคนมาประสานให้สอดคล้องกัน

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัย

จากคำจำกัดความคุณธรรม 8 ประการ ของกระทรวงศึกษาธิการในข้อของความสามัคคีที่ว่า สามัคคี คือ ผู้ที่เปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับผิดชอบต่อตนทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความมุ่งมั่นต่อการรวมพลัง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้การทำงานสำเร็จลุล่วง สามารถแก้ปัญหาและขัด ความขัดแย้งได้ เป็นผู้มีเหตุผล ยอมรับความแตกต่าง ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิดและความเชื่อ พร้อมทั้งจะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติและสมานฉันท์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550) ผู้วิจัยได้เรียบเรียงเป็นคุณลักษณะของความสามัคคีที่ตรงกับพัฒนาการการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัย 4 ข้อคือ 1) รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น 2) แก้ปัญหาเพื่อลดความขัดแย้ง 3) รับผิดชอบต่อตนทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตาม 4) ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

ไตรสิกขาและการพัฒนาจริยธรรมตามแนวไตรสิกขา

ความหมายของไตรสิกขา

ไตรสิกขา หมายถึง สิกขา 3 คือ สีล เรียกว่า สีลสิกขา สมาธิ เรียกว่า จิตสิกขา และปัญญา เรียกว่า ปัญญาสิกขา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542)

สิกขา แปลว่า ศึกษา มรรคก็แปลว่า ทางชีวิต เราศึกษาอย่างไร เราก็มีมรรคคือวิถีชีวิตที่ดีงามขึ้นอย่างนั้น เมื่อศึกษามากขึ้น วิถีชีวิตของเราก็กลายเป็นมรรคมากขึ้น ก็ก้าวไปในมรรคมากขึ้น เรายังทำไตรสิกขาให้เจริญมากขึ้น เราก็ยิ่งก้าวไปในมรรคมากขึ้น ฉะนั้น มรรคก็เป็นเรื่องเดียวกับไตรสิกขา หรือเป็นอีกด้านหนึ่ง (พระธรรมปิฎก, 2546ก)

พระธรรมปิฎก (2543, 2550) ได้กล่าวไว้ว่า สีลคือภาวะที่บุคคลมีระเบียบหรือตั้งอยู่ในระเบียบนั้นเมื่อคนมีวินัยขึ้นมาแล้ว ก็เรียกว่ามีสีล ในทางศัพท์พระ วินัยคือตัวการจัดระเบียบ การจัดระเบียบนี้เรียกว่า วินัย ส่วนการมีวินัยนั้นเรียกว่า สีล สีลเบื้องต้น เน้น ด้านการอยู่ร่วมกันในสังคม ไม่ให้เบียดเบียนกันไม่ให้ทำร้ายชีวิตร่างกายกัน ไม่เบียดเบียนทำลายกันทางด้านกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน คู่ครอง ไม่ทำร้ายกันด้วยวาจา และไม่ทำลายความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยของผู้ร่วมสังคม ด้วยการเสพสุราสิ่งเสพติดที่ทำให้สูญเสียสติสัมปชัญญะ นี่คือการมีระเบียบสังคมที่เรียกว่า สีล 5 ต่อจากนั้นก็ไปสู่ข้อที่สอง คือการฝึกจิตใจของเราให้มีความสงบอยู่ตัว หนักแน่น มั่นคง เรียกว่า

สมาธิ หรือศัพท์ทางการเรียกว่า อธิจิตตสิกขา การฝึกฝนในเรื่องจิตให้ยิ่งขึ้นไปเรื่องของสมาธิ ก็คือการมีสภาพจิตที่หนักแน่นมั่นคง มีความสุขความสงบ มีความแน่วแน่ เรียกว่าใจอยู่กับกิจ จิตอยู่กับงาน เป็นต้นหมายความว่าไม่ฟุ้งซ่าน ไม่วุ่นวาย ไม่เดือดร้อนใจ ตลอดจนมีคุณธรรมต่างๆ ข้อสามคือปัญญา ได้แก่ความรู้ความเข้าใจเหตุผล รู้เข้าใจความจริงของโลกและชีวิต จนกระทั่งสามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระได้ ไม่ตกอยู่ใต้การครอบงำของสิ่งทั้งหลายสามอย่างนี้เป็นหลักการฝึกฝน หรือการศึกษาพัฒนาคนในพระพุทธศาสนา

สิกขาแยก 3 คือ “ไตรสิกขา” เป็นศีล สมาธิ ปัญญา เพราะเป็นการศึกษา ซึ่งเป็นการพัฒนาชีวิตที่ดำเนินไปพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน แยกกันไม่ได้ในเวลาที่เราสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมขณะหนึ่งๆ กรณีหนึ่งๆ เราสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุ หรือทางสังคม อย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนั้นกายกับศีล 2 ข้อต้นจึงต้องรวมกัน เพื่อจะให้มีการพัฒนา 3 อย่างเท่านั้นหมายความว่า ในขณะหนึ่งๆ หรือในแต่ละกิจกรรมที่เป็นอยู่ จะต้องมี 3 อย่างที่พัฒนาไปด้วยกัน คือ

1. ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม จะเป็นวัตถุ หรือสังคม อันใดอันหนึ่ง
2. สภาพจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก ความสุขทุกข์ แรงจูงใจ คุณธรรม
3. ปัญญา ความรู้ ความเข้าใจ

ในการดำเนินชีวิต คือ ในการศึกษาที่เป็นจริง กระบวนการของการศึกษา หรือกระบวนการของการดำเนินชีวิตทุกขณะ จะต้องมียोगค์ 3 แยกกันไม่ได้ จึงต้องใช้ 3 ฉะนั้น ในกรณีของไตรสิกขา ศีลจึงคลุมไปถึงการสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุด้วย ส่วนสมาธิก็เป็นเรื่องจิต และปัญญาก็เป็นเรื่องความรู้ความเข้าใจส่วนในเวลาวิเศษ ยิ่งแยกละเอียดเท่าไรก็ยิ่งดี จะได้เห็นชัดเจนดังนั้นในเวลาวิเศษจึงแยกแบบภาวนา 4 เพราะเวลาวิเศษยิ่งแยกชัดเจนออกไปเท่าไรยิ่งดี จึงแยกอย่างที่ว่าแล้ว คือ

1. ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุ เช่น การกิน การอยู่ การบริโภค การใช้สอย การดู การฟัง ว่าเป็นอย่างไร (กายภาวนา)
2. ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมด้านสังคม การอยู่ร่วมกับผู้อื่น ว่าเบียดเบียนเขาไหม ก่อความเดือดร้อนแก่คนอื่นไหม ทำร้ายเขาไหม ละเมิดเขาไหม หรืออยู่ร่วมกับเขาได้ดี มีความสัมพันธ์ที่ดีงาม เกื้อกูล (ศีลภาวนา)

3. คุณด้านจิตใจว่าเป็นอย่างไร ทั้งความรู้สึก/อารมณ์ คือสภาพจิตใจความสุข ความทุกข์ ความเข้มแข็ง คุณธรรมต่างๆ (จิตตกาวานา)

4. คุณด้านปัญญา ความรู้ ความเข้าใจ การรู้จักคิด ความมีเหตุผล การรู้จักแสวงหาความรู้ และแสดงความคิดเห็น ฯลฯ (ปัญญาภาวนา)

ในแง่การศึกษาแยกไม่ได้ เพราะ 3 ด้านต้องไปด้วยกันทุกกิจกรรมทุกขณะต้องดูทั้ง 3 ด้าน เพราะในขณะที่เรามีความสัมพันธ์กับสิ่งทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นสัมพันธ์ด้วยกาย วาจา หรือด้วยอินทรีย์ ตา หู จมูก ลิ้นก็ตาม ตอนนั้นจิตใจของเราก็มีความสัมพันธ์ด้วย เรามีความรู้สึกอย่างใดอย่างหนึ่งต่อสิ่งที่เรากำลังเกี่ยวข้องอยู่ เช่น ต่อเพื่อนมนุษย์ หรือต่อเครื่องใช้ไม้สอย อาหาร และในด้านปัญญาเราก็มีความรู้ เข้าใจ ความคิดแนวคิด ความเชื่อ หรือค่านิยมต่อสิ่งนั้นอย่างใดอย่างหนึ่งด้วย ทุกด้านทำงานไปด้วยกัน มีอิทธิพลต่อกัน แม้ว่าเราจะไม่รู้ตัว เมื่อได้หลักนี้แล้ว ก็ต้องดูการฝึกศึกษาพัฒนา 3 ด้านไปด้วยกัน คือ

1. ความสัมพันธ์ด้วย กาย วาจา และอินทรีย์ทั้ง 5
2. ความสัมพันธ์ด้วยจิตใจ
3. ความสัมพันธ์ด้วยปัญญา

ความหมายของจริยธรรม

จริยธรรม คือ ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542)

จริยธรรมแปลว่า ธรรมที่ควรประพฤติ ตามคำแปลนี้ เล็งไปทางฝ่ายดีคือบุญหรือกุศลธรรม จริยธรรมตรงกับภาษาอังกฤษว่า Ethically คล้าย Ethics ที่ หมายถึง จริยศาสตร์นั่นเอง (วสิน อินทสระ, 2549)

พระธรรมปิฎก (2546) ได้กล่าวไว้ว่า จริยธรรม ก็คือ การดำเนินชีวิตถูกต้อง หรือการดำเนินชีวิตที่ดีงาม คือการรู้จักดำเนินชีวิตให้ได้ผลดี หรือการดำเนินชีวิตเป็น (อย่างถึงขั้นพอดี) นั่นเอง ถ้าเอาสมาธิวิเคราะห์แยกแยะลำดับขั้นตอนขอออกไป ก็จะมองเห็นเป็นหลัก 3 ข้อต่อไปนี้

1. ในการรู้ความจริงนั้น ความจริง รวมทั้งกฎเกณฑ์แห่งความเป็นไปตามเหตุปัจจัยนั้นคืออะไร ก็คือ สังขธรรม คนจะต้องพัฒนาตนให้มีปัญญาที่จะรู้และเข้าถึงสังขธรรม คือเข้าถึงความจริง

2. เมื่อรู้ความจริงแล้ว ก็สามารถปฏิบัติให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์แห่งความจริงนั้น คือเอาความรู้ในกฎเกณฑ์แห่งความจริงนั้นไปปฏิบัติ ให้เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของตนได้ การปฏิบัติอย่างนั้นเรียกว่า จริยธรรม จริยธรรมก็คือการนำ เอาความรู้ในสังขธรรมไปใช้ดำเนินชีวิตให้ได้ผลดี

3. ผลดีที่เกิดขึ้น คือแก้ปัญหาได้ การแก้ปัญหาได้คือความไร้ทุกข์ เพราะว่าตัวปัญหาคือสิ่งบีบคั้น เรียกว่า ความทุกข์ เพราะฉะนั้นภาวะที่เป็นจุดหมาย ก็คือความไร้ทุกข์ หหมดทุกข์ ความเป็นอิสระภาพคือหมดหรือปลอดพ้นจากความบีบคั้น เรียกว่า “วิมุตติ” แปลว่าความหลุดพ้น จะเต็มธรรมเพื่อให้เข้าสู่กันเป็นวิมุตติธรรมก็ได้ เรียงหัวข้อดังนี้

1. รู้สังขธรรม
2. ทำตามจริยธรรม
3. เข้าถึงวิมุตติธรรม

ถ้าจับหลักนี้ได้ จะเห็นว่าจริยธรรมไม่ได้อยู่ที่ไหนเลย แค่นี้เองจริยธรรมเกิดขึ้นตั้งแต่เรา รู้จักที่จะปฏิบัติ โดยสอดคล้องกับความเป็นจริง แห่งความเป็นไปตามเหตุปัจจัยของสิ่งทั้งหลาย แล้วทำให้เราดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง ซึ่งนำไปสู่การแก้ปัญหาได้

การพัฒนาจริยธรรมตามแนวไตรสิกขา

พระธรรมปิฎก (2546ค) ได้กล่าวไว้ว่า ในการพัฒนามนุษย์ตามหลักพุทธศาสนาแยกเป็นขั้นตอนได้ดังนี้

1. การเตรียมความพร้อมทางความคิด ความเชื่อที่ถูกต้องหรือสัมมาทิฐิ ประกอบไปด้วย ปัจจัย 2 ประการ

1.1 ปรโตโมสะ แปลว่าเสียงจากที่อื่น หรือเสียงจากภายนอก เสียงจากภายนอกนี้เป็น คำกลางๆ อาจจะเป็นเสียงที่ชี้แนะในทางที่ผิด เพราะฉะนั้น จึงต้องมีคำกำกับว่าจะต้องเป็น ปรโตโมสะที่ดี ที่มุ่งมาเกื้อกูลผู้อื่น มีน้ำใจ และมีความสามารถที่จะช่วย ซึ่งให้ชื่อเฉพาะเรียกว่า กัลยาณมิตร กัลยาณมิตรก็คือ ปรโตโมสะที่เป็นบุคคล ซึ่งมีคุณภาพ และมีน้ำใจที่จะมาช่วยเหลือ เกื้อกูล เป็นองค์ประกอบที่เข้ามาช่วย กัลยาณมิตรนี้จะเป็นตัวช่วยชี้แนะให้เกิดโยนิโสมนสิการ กัลยาณมิตรธรรม 7 คือ องค์คุณของกัลยาณมิตร, คุณสมบัติของมิตรดีหรือมิตรแท้ คือท่านที่คบ หรือเข้าหาแล้วจะเป็นเหตุให้เกิดความดีงามและความเจริญ ในที่นี้มุ่งเอามิตรประเภทครูหรือพี่เลี้ยง เป็นสำคัญ

1) ปิโย คือ น่ารัก ในฐานะเป็นที่สบายใจและสนิทสนม ชวนให้อยากเข้าไป
ปรึกษา ได้ถาม

2) ครู คือ นำเคารพ ในฐานะประพาศิสมควรแก่ฐานะ ให้เกิดความรู้สึกรับรู้อย่าง
เป็นที่พึงใจ และปลอดภัย

3) ภาวนีโย คือ นำเจริญใจ หรือนำยกย่อง ในฐานะทรงคุณคือความรู้และภูมิปัญญา
แท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนอยู่เสมอ ควรเอาอย่าง ทำให้ระลึกและเอ๋ยอ้างด้วยซาบซึ้ง
ภูมิใจ

4) วตุตา จ คือ รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไร
อย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี

5) วจนกุขโม คือ อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถาม
คำแนะนำวิพากษ์วิจารณ์ อดทน ฟังได้ไม่เบื่อ ไม่ฉุนเฉียว

6) คมภิรณจ ถถ กตุตา คือ แลดูเรื่องล้าลึกได้ สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยาก
ซับซ้อน ให้เข้าใจ และให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป

7) โน จญฺฐาเน นิโยชเย คือ ไม่ชักนำในอธรรม คือ ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล
หรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

1.2 โยนิโสมนสิการ คือ การกระทำในใจโดยแยกแยะมองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิด พิจารณาสืบค้นสาเหตุผลจนตลอดสายแยกแยะออกพิเคราะห์ด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบและ โดยอุบายวิธีให้เห็นสิ่งนั้นๆ หรือปัญหานั้นๆ ตามสถานะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยการ รู้จักคิด รู้จักพิจารณา หรือมองเป็น คิดเป็น มีหลักใหญ่ 2 อย่าง คือการเอาความจริงจาก ประสบการณ์นั้น สถานการณ์นั้น หรือสิ่งนั้นให้ได้และเอาประโยชน์จากมันให้ได้ คือ ไม่ว่าพบ อะไร ต้องเอาความจริง หรือไม่ก็ประโยชน์ หรือทั้งสองอย่างให้ได้ เรียกว่า มองให้เห็นความจริง และมองให้เห็นประโยชน์ ฉะนั้นแม้แต่เจอสิ่งที่ร้าย ก็ต้องหาประโยชน์ได้ โยนิโสมนสิการ ประกอบด้วยวิธีคิด 10 แบบคือ

- 1) วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย คือ การพิจารณาปรากฏการณ์ที่เป็นผลให้รู้จัก สถานะที่เป็นจริง หรือพิจารณาปัญหา หาหนทางแก้ไข ด้วยการค้นหาสาเหตุและปัจจัยต่างๆ ที่ สัมพันธ์ส่งผลสืบทอดกันมาอาจเรียกว่าวิธีคิดแบบบีบปัจจัยตา หรือคิดตามหลักปฏิจจสมุปบาท จัดเป็นวิธีคิดโยนิโสมนสิการแบบพื้นฐาน
- 2) วิธีคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ หรือ กระจายเนื้อหา เป็นการคิดที่มุ่งให้มอง และให้รู้จักสิ่งทั้งหลายตามสถานะของมันเอง มีการจัดหมวดหมู่หรือประเภทไปด้วย
- 3) วิธีคิดแบบสามัญลักษณะ (รู้เท่าทันธรรมดา) คือมองอย่างรู้เท่าทันความ เป็นไปของสิ่งทั้งหลาย ซึ่งจะต้องเป็นอย่างนั้นๆ ตามธรรมดาของมันเอง ในฐานะที่มันเป็นสิ่งซึ่ง เกิดจากเหตุปัจจัยต่างๆ ประชุมแต่ง เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็ต้องดับไป ไม่เที่ยงแท้ ไม่คงที่ ไม่ยั่งยืน เรียกว่า อนิจจัง
- 4) วิธีคิดแบบวิธีคิดแบบอริยสัจ (คิดแก้ปัญห) เรียกตามไวยากรณ์ว่าวิธีแห่งความ ดับทุกข์ โดยการเริ่มต้นจากปัญหาหรือความดับทุกข์ที่ประสบโดยทำความเข้าใจกับปัญหาให้ ชัดเจน แล้วสืบค้นหาสาเหตุเพื่อเตรียมแก้ไข ในเวลาเดียวกันก็กำหนดเป้าหมายของตนให้แน่ชัดว่า คืออะไร จะเป็นไปได้หรือไม่ และเป็นไปได้อย่างไร แล้วคิดวางวิธีปฏิบัติที่จะกำจัดสาเหตุของ ปัญหา โดยสอดคล้องกับการบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้นั้น
- 5) วิธีคิดแบบบรรณธรรมสัมพันธ์ (คิดตามหลักการและความมุ่งหมาย) คือ พิจารณาให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่าง ธรรม กับ อรรถ หรือหลักการ กับ ความมุ่งหมาย เป็น

ความคิดที่มีความสำคัญมากเมื่อจะลงมือทำการตามหลักการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้ได้ผลตรงตามความมุ่งหมายไม่กลายเป็นการกระทำที่คลาดเคลื่อน

6) วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก เป็นการมองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงอีกแบบหนึ่ง ซึ่งเน้นการยอมรับความจริงตามที่สิ่งนั้นๆ เป็นอยู่ทุกแง่ทุกด้าน ทั้งด้านดีด้านเสีย ต้องรู้จักทั้งสองฝ่ายดีพอที่จะให้เห็นว่าการละและไปหานั้น หรือการทิ้งไปอย่างหนึ่งไปหาอีกอย่างหนึ่งนั้นเป็นการกระทำที่รอบคอบสมควรและดีจริง

7) วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้คุณค่าเทียม คือการใช้สอยหรือบริโภค เป็นวิธีคิดแบบสกดหรือบรรเทาต้นเหตุ เป็นขั้นฝึกหัดขัดเกลากิเลสหรือตัดทางไม่ให้กิเลสเข้ามาครอบงำจิตใจแล้วชักจูงพฤติกรรมต่อไป วิธีคิดแบบนี้มักใช้มากในชีวิตประจำวันเพราะเกี่ยวข้องกับการบริโภคใช้สอยปัจจัย4

8) วิธีคิดแบบปลูกเร้าคุณธรรม เป็นวิธีคิดในแนวสกดกันหรือบรรเทา และขัดเกล่าต้นเหตุ จึงจัดได้ว่าเป็นข้อปฏิบัติระดับต้นๆ สำหรับส่งเสริมความเจริญของงามแห่งกุศลธรรม และสร้างเสริมสัมมาทิฐิที่เป็นโลกียะ

9) วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน คือเป็นการคิดในแนวทางของความรู้ หรือคิดด้วยอำนาจของปัญญา ไม่เกาะติดกับอดีตหรือเลื่อนลอยไปในอนาคตในแนวทางของต้นเหตุ

10) วิธีคิดแบบวิภาษวาท เป็นวิธีพูดหรือการแสดงหลักแห่งคำสอนแบบวิเคราะห์ มองและแสดงความจริง โดยแยกแยะออกให้เห็นแต่ละแง่แต่ละด้านครบทุกแง่ทุกด้านไม่ใช่จับเอาแง่หนึ่งแง่เดียวหรือประเมินคุณค่าความดีความชั่วโดยถือเอาส่วนเดียวหรือบางส่วนเท่านั้น แล้วตัดสินลงไป

2. การพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา

พุทธทาสภิกขุ (2535) ได้กล่าวไว้ว่า พุทธองค์ทรงสอนให้หลุดพ้นจากอำนาจของความทุกข์ โดยใช้ ศีล สมาธิและปัญญา หรือหลักไตรสิกขา ดังนี้

ศีลหรือศีลสิกขา หมายถึงการประพฤติที่สั่งตามระเบียบ วินัย ข้อบังคับ กฎ กติกาของ สังคม ไม่ทำให้อื่นเดือดร้อน ไม่ทำให้อตนเองเดือดร้อน ทั้งกายและใจ ในทางศาสนาเรียกว่า ศีล 5 ศีล 8 เป็นต้น ส่วนในทางบ้านเมืองเรียกว่ากฎหมาย บุคคลผู้มีศีลเป็นเบื้องต้น ย่อมมีอาการเป็นปกติ ทางกายพร้อมที่จะพัฒนาจิตไปสู่ขั้นต่อไปคือสมาธิ

สมาธิหรือจิตตสิกขา เป็นอาการขั้นต่อไปของจิตที่ต่อเนื่องจากศีลสิกขา เพราะเมื่อกายอยู่ ในอาการสงบ จิตก็สงบ พร้อมที่จะพิจารณาสืบค้นหาเหตุผล ของสรรพสิ่งว่า สิ่งที่กำลังอุบัติขึ้น เป็นเหตุให้มีอุปาทานเข้าไปยึดมั่นถือมั่น ให้เกิดทุกข์หรือไม่

ปัญญาหรือปัญญาสิกขา เป็นอาการที่ต่อเนื่องจากศีลสิกขา และ จิตตสิกขา โดยเมื่อกาย ใจ อยู่ในอาการสงบ ก็จะสามารถใช้ปัญญาพิจารณาด้วยเหตุและผล เข้าใจสรรพสิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้น ตามความเป็นจริงว่าเป็นไปด้วยอำนาจของอุปาทาน และไม่หลงเข้าไปยึดติดจนเกิดความทุกข์

พระธรรมปิฎก (2543) ได้กล่าวไว้ว่า สิกขาก็คือการฝึกศึกษาใน 3 ด้านของชีวิต คือ

ด้านการสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ด้วยกาย วาจา และด้วยอินทรีย์ต่างๆ (ตา หู จมูก ลิ้น กาย) ทั้งสัมพันธ์กับวัตถุ และสัมพันธ์กับสังคม ด้านนี้ทั้งหมดเรียกเป็นภาษาพระง่ายๆ ว่า “ศีล” ซึ่งคน ไทยมาใช้แคบๆ โดยมากนึกถึงแค่ศีล 5

ด้านจิตใจ ในการสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทุกครั้ง จะไม่ขาดองค์ประกอบด้านจิต เราจะมี ความรู้สึกสบาย หรือไม่สบาย ชอบใจ หรือไม่ชอบใจ และมีความตั้งใจอย่างไร มีเจตนาอย่างไร มีแรงจูงใจอย่างไรต่อสิ่งนั้น อยากจะได้ อยากจะเอา อยากจะหนี หรืออยากจะทำลาย ซึ่งจะมีผล ชักนำพฤติกรรมทั้งหมด ตั้งแต่จะให้ดูอะไร หรือไม่ดูอะไร จะพูดอะไร จะพูดกับใคร ว่าอย่างไร ด้านจิตใจนี้เรียกชื่อตามคุณสมบัติสำคัญที่เป็นหัวหน้าของมันว่า “สมาธิ”

ด้านปัญญา เรามีความรู้ความเข้าใจเรื่องนั้นแค่ไหน มีความเชื่อมีทัศนคติ มีความยึดถือ อย่างไร เราก็มองสิ่งนั้นไปตามแนวคิด ความเข้าใจหรือแม้กระทั่งค่านิยมอย่างนั้น ทำให้ชอบใจ ไม่ชอบใจ มีสุขมีทุกข์ไปตามนั้น และเมื่อเรามองเห็น เรารู้ เข้าใจอย่างไร เราก็ทำพฤติกรรมของเรา ไปตามความรู้ความเข้าใจและภายในขอบเขตของความรู้ นั้น ด้านนี้เรียกง่ายๆ ว่า “ปัญญา”

ปราโมทย์ ปาโมชโช (2549) ได้กล่าวว่า ไตรสิกขา ประกอบด้วย ศีลสิกขา จิตสิกขา ปัญญาสิกขา ซึ่งโดยทั่วไปมักจะพูดกันติดปากว่าเป็นการศึกษาเรื่องศีล สมาธิ ปัญญา แต่ถ้าจะพูดให้ถูกก็น่าจะกล่าวว่า เป็นการศึกษาเรื่องจิต ศีล และปัญญา

ศีลสิกขา เป็นไปเพื่อให้จิตอยู่ในสภาพเป็นปรกติ ไม่ถูกกิเลสชั่วหยาบครอบงำ พร้อมทั้งจะเรียนรู้จิตในขั้นต่อไป วัตถุประสงค์ของการศึกษาเรื่องศีล เพื่อให้กายวาจาสงบเรียบร้อย อันจะเป็นพื้นฐานให้จิตเกิดสัมมาสมาธิในลำดับต่อไป

ชนิดของศีล ศีลมีหลายระดับ หากจะจำแนกง่ายๆ ก็อาจจะแบ่งได้ 3 กลุ่ม

1. ศีลในระดับจริยธรรม ได้แก่ การงดเว้นทำบาป อกุศลทางกายและวาจา ผู้มีศีลจะสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ตัดเครื่องรบกวนจิตใจให้พุ้งซ่านลงได้
2. ศีลเพื่อการปฏิบัติธรรม ได้แก่ อินทริยสังวรศีล เป็นศีลที่พัฒนาไปจากศีลในระดับจริยธรรมอีขั้นหนึ่ง เกิดจากการมีสติคุ้มครองรักษากิจ ไม่ให้ถูกกิเลสครอบงำ
3. ศีลของพระอริยบุคคล เป็นศีลอัตโนมัติ ไม่ต้องจงใจรักษา มีธรรมคือ สติ สัมมาสมาธิ และปัญญาเป็นเครื่องรักษากิจให้เป็นปรกติ

วิธีมีศีล คนทั่วไปรักษาศีลด้วยการข่มใจไว้ไม่ให้ทำชั่ว แต่นักปฏิบัติควรรักษาศีลด้วยสติปัญญา หากจิตเกิดความยินดีพอใจที่รู้ทัน หากจิตเกิดความยินร้ายไม่พอใจที่รู้ทัน และหากจิตเฉยอยู่ที่รู้ทัน การรู้ทันเป็นงานของสติ และจะดียิ่งขึ้น หากความรู้ทันที่เกิดขึ้นจะประกอบด้วยความรู้จริงหรือความเข้าใจด้วย

ผลของการศึกษาเรื่องศีลมีหลายประการที่สำคัญคือ

1. สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นปรกติสุข ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น และได้รับการยอมรับนับถือจากสังคม

2. ทำให้จิตใจเป็นปกติ ไม่ถูกกิเลสชั่วร้ายครอบงำ และพร้อมที่จะพัฒนาจิตให้เกิดสัมมาสมาธิและปัญญาต่อไป

3. เป็นการฝึกหัดเจริญวิปัสสนาไปในตัว

4. ทำให้จิตใจเข้มแข็งขึ้น

จิตศึกษา เป็นไปเพื่อให้จิตพร้อมที่จะเจริญปัญญา ในขั้นการเรียนรู้ปริยัติ อันเป็นเครื่องละกิเลสขั้นละเอียด จิตชนิดนี้มีความตั้งมั่น อ่อนเบา คล่องแคล่ว และชัดเจนในการรู้อารมณ์ตามความเป็นจริง วัตถุประสงค์ของการศึกษาเรื่องจิต เพื่อให้จิตมีความตั้งมั่นเป็นมหากุศลจิต ประกอบด้วยปัญญา พร้อมทั้งจะเรียนรู้ความเป็นจริงของรูปนามต่อไป

ชนิดของจิต

1. จิตกุศล คือจิตที่ประกอบด้วยสิ่งดีงามซึ่งทำให้จิตผ่องใสและตั้งอยู่ในความดีงาม เช่น ศรัทธา สติ หิริ โอตตัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ เมตตา กรุณา ความรู้ทุกข์ รู้สมุทัย

2. จิตอกุศล คือจิตที่ประกอบด้วยความชั่วหรือองค์ธรรมฝ่ายชั่ว เช่น โมหะ โลภะ โทสะ

วิธีศึกษาจิต

1. การศึกษาจิตในภาคปริยัติ คือศึกษาจากการเรียน การศึกษาพระอภิธรรมในเรื่องเกี่ยวกับจิต

2. การศึกษาจิตในภาคปฏิบัติ คือการศึกษาด้วยการเจริญสมณะกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน คือให้หมั่นสังเกตความเปลี่ยนแปลงหรือความรู้สึกของตัวเอง ซึ่งบางครั้งก็สุขบางครั้งก็ทุกข์บางครั้งก็เฉยๆ ให้คอยดูอยู่เนืองๆ ไม่นานก็จะเข้าใจสภาวะของจิตของตนเองได้

ผลของการศึกษาเรื่องจิต

1. ไม่หลงสร้างอกุศลจิต
2. ไม่หลงทำสมณะทั้งที่คิดว่ากำลังเจริญวิปัสสนากรรมฐาน
3. ไม่หลงว่าบรรลุมรรคผลนิพพาน
4. สามารถทำความสงบจิตในเวลาที่เหมาะสมทำได้ง่ายและถูกต้องยิ่งขึ้นกว่าเดิม
5. สามารถพัฒนาให้เกิดจิตที่มีคุณภาพพร้อมที่จะเจริญปัญญาได้ต่อไป

ปัญญาศึกษา เป็นไปเพื่อให้จิตเกิดความรู้แจ้งในอริยสัจจ์ อันเป็นเครื่องละกิเลสชั้นละเอียด ซึ่งจิตจะรู้แจ้งในอริยสัจจ์ได้ก็ด้วยการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน อันเป็นกระบวนการเรียนรู้ความจริงของกายและใจ วัตถุประสงค์ของการศึกษาเรื่องปัญญา เพื่อให้รู้จักวิธีใช้จิตที่มีคุณภาพแล้วไปศึกษาทำความเข้าใจความเป็นจริงของรูปนามจนปล่อยวางรูปนามได้

ชนิดของปัญญา

1. จำแนกตามองค์ความรู้

1.1 ปัญญาทางโลกหรือโลกีย์ปัญญา ได้แก่ ความรู้ความฉลาดที่จะอยู่กับโลกอย่างเป็นทุกข์น้อยๆ หรือระงับความทุกข์ได้ชั่วคราว

1.2 โลกุตระปัญญา ได้แก่ ปัญญาความรู้ความเข้าใจอริยสัจจ์อันเป็นเหตุให้จิตปล่อยวางความยึดถือรูปนาม/กายใจ

2. จำแนกตามที่มาของปัญญา

2.1 สุตมยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการได้รับถ่ายทอดองค์ความรู้ของผู้อื่น เช่นความรู้ที่เกิดจากการอ่านตำราและการรับฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ครูบาอาจารย์

2.2 จินตมยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการคิดพิจารณาใคร่ครวญเอาเองด้วยเหตุผล

2.3 ภาวนามยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการเจริญสติ จำแนกได้เป็น 2 อย่างคือ สมถปัญญา อันเป็นความรู้ความฉลาดที่จะดำเนินจิตไปสู่ความสงบสุข และวิปัสสนาปัญญา คือความเข้าใจความเป็นจริงของรูปนามอันเกิดจากการตามรู้รูปนามอยู่เนืองๆ

วิธีทำให้เกิดปัญญา

สัมมาสมาธิเป็นเหตุให้ใกล้เกิดปัญญา แต่การที่จิตจะมีสัมมาสมาธิได้นั้นต้องมีองค์ประกอบหลายอย่างโดยเฉพาะสัมมาสติ โดยขณะที่จิตตั้งมั่นเป็นกลาง สติสักว่ารู้สักว่าเห็น สภาพธรรมทั้งปวงว่ามีลักษณะเป็นของไม่เที่ยงเป็นทุกข์หรือเป็นอนัตตา ด้วยความเข้าใจความเป็นจริงของรูปนามว่าเป็นไตรลักษณ์นั้นแหละคือตัวปัญญา

ผลของการศึกษาเรื่องปัญญา

1. การแยก รูปนาม เมื่อจิตตั้งมั่นและเป็นกลางแล้วสิ่งที่เรียกว่าตัวเราก็คงจะกระจายตัวออกตามสภาพที่แท้จริงคือกระจายออกไปเป็นรูปนาม เป็นจุดตั้งต้นของการถอดถอนความเห็นผิดว่าตัวเรามีอยู่
2. การเห็นความเกิดดับ/เปลี่ยนแปลงของรูปนาม
3. ความเบื่อหน่ายเห็นความไร้สาระและทุกข์โทษของรูปนาม
4. ความเป็นกลางต่อความปรุงแต่งการมีดวงตาเห็นธรรม

พระธรรมปิฎก (2546) กล่าวว่า โดยสาระสำคัญในการที่คิดเป็น ทำเป็น คือลักษณะที่จะให้ได้ผลตามวัตถุประสงค์ จะต้องมียोगค์ประกอบครบถ้วนไม่ขาดไม่เกินได้สัดส่วนสมดุลกัน เป็นลักษณะที่เรียกว่า “พอดี” ศัพท์บาลีเรียกว่า มัชฌิมา แปลว่า สายกลาง หลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนาเรียกว่า “มัชฌิมาปฏิปทา” แปลว่า ทางสายกลาง ข้อปฏิบัติที่พอดี ที่จะให้เกิดผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย เรียกว่าเป็น มัชฌิมาปฏิปทา เป็นวิถีชีวิตที่ดีงาม เป็นอริยมรรค

พระกัมมภูฏานาจริยะ อุ บัณฑิตาภิวงสะ (2548) กล่าวว่า อริยมรรคมีองค์ 8 โดยย่อก็คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อันนำมาซึ่งความบริสุทธิ์และความถูกต้องในชีวิตมนุษย์ทุกๆ ด้าน

อริยมรรคมีองค์แปดหมวดศีล

1. สัมมาวาจา หรือการมีวาจาชอบ หมายถึง คำพูดที่ตรงต่อความเป็นจริง นอกจากนี้ยังสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่ชน มีเมตตา น่ายิ่ง อ่อนหวาน ไม่ปทุมร้าย และเป็นประโยชน์
2. สัมมากัมมันตะ คือการกระทำชอบ หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยความยับยั้งชั่งใจ เว้นจากความประพฤติที่เป็นอกุศลกรรมทางกาย ได้แก่ การฆ่า การลักขโมย และการประพฤติผิดในกาม
3. สัมมาอาชีวะ คือการดำรงชีพชอบ หมายถึง ดำรงชีวิตด้วยความถูกต้องเหมาะสม ปราศจากมลทิน ไม่ประกอบมิจลาอาชีพ

อริยมรรคมีองค์แปดหมวดสมาธิ

4. สัมมาวายามะ คือความเพียรชอบ หมายถึง พลังในการผลักไสกิเลสให้ห่างไกล
5. สัมมาสติ คือการระลึกรู้ชอบ หมายถึง การสามารถเฝ้าดูอารมณ์ต่างๆ สติจะทำหน้าที่ตามรักษา ทำหน้าที่ปิดประตูไม่ให้กิเลสกลับเข้ามาอีก
6. สัมมาสมาธิ คือจิตตั้งมั่นชอบ หมายถึง จิตที่สามารถรวมตัวตั้งมั่นได้ทุกขณะโดยสำรวม ไม่ฟุ้งซ่าน สงบนิ่ง

อริยมรรคมีองค์แปดหมวดปัญญา

7. สัมมาสังกัปปะ คือการตั้งเป้าหมายไว้ชอบ หมายถึง การที่จิตตั้งเป้าหมายไว้ถูกต้อง จะทำให้มองเห็นอารมณ์ชัดเจน ก็จะเกิดปัญญาการเข้าใจตามความเป็นจริง

8. สัมมาทิฐิ คือความเห็นชอบ หมายถึง การมองเห็นอารมณ์ชัดเจนและเป็นการประจักษ์รู้สภาวะธรรมตามความเป็นจริง

การฝึกสติภาวนา อำไพ-เทคนิค

อภันตริ สาขากร (2551) ได้กล่าวไว้ว่า ในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่สมบูรณ์ที่สุดมีปรากฏอยู่ในคัมภีร์มหาสติปัฏฐานสูตร คือ การปฏิบัติวิปัสสนาในแนวสติปัฏฐาน 4 การเจริญสติปัฏฐาน 4 หมายถึง การให้มีสติพิจารณา กำหนดรู้ อยู่ทุกขณะ ถึงอาการที่เกิดขึ้นทางกาย เวทนา จิต และธรรม โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ

1. กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน ได้แก่ การใช้สติพิจารณา กำหนดรู้ อาการที่ปรากฏทางกาย และกำหนดรู้สิ่งที่กายกำลังกระทำ เช่น ถ้ากำลังเดินอยู่ก็ให้มีสติรู้ตามกายที่เคลื่อนไหว
2. เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน ได้แก่ การใช้สติพิจารณา กำหนดรู้ อาการที่ปรากฏทางเวทนา ซึ่งสามารถแบ่งอย่างคร่าว ๆ ได้ 3 อย่าง คือ สุขเวทนา ทุกข์เวทนา และอุเบกขาเวทนา หมายถึง การกำหนดตามความรู้สึกขณะนั้นว่า กำลังสุข ทุกข์ หรือ เฉย ๆ
3. จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน ได้แก่ การใช้สติพิจารณากำหนดรู้อาการที่ปรากฏทางจิต เช่น กำหนดรู้ว่ามีอารมณ์อย่างไร จิตมีราคะ โทสะ โมหะ หดหู่ ฟุ้งซ่าน สงบหรือไม่สงบ ก็รู้ว่าจิตมีอารมณ์อย่างนั้น
4. ธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ได้แก่ การใช้สติพิจารณากำหนดรู้ อาการที่ปรากฏทางธรรม คือ สัญญาขันธ สังขารขันธ และองค์ธรรมต่าง ๆ

อำไพ สุจริตกุล (2551ข) กล่าวว่า ในทางพุทธศาสนา แบ่งปัญญาออกเป็น 3 ขั้นด้วยกัน ขั้นแรกคือ สุตมยปัญญา หมายถึง ปัญญาที่เกิดจากการฟังหรือการอ่าน ขั้นที่ 2 เรียกว่า จินตามยปัญญา คือ ปัญญาที่ได้จากการคิดพิจารณา โดยมีพื้นฐานมาจากสุตมยปัญญา ส่วนปัญญาขั้นสุดท้าย พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญว่าเป็นปัญญาที่สูงที่สุดคือ ภาวนามยปัญญา หมายถึง ปัญญาที่เกิดจากการปฏิบัติ การฝึกควบคุมกิริยาหรือสำรวมกาย วาจา ใจ และกำหนดอิริยาบถทั้ง 4 คือ ยืน เดิน นั่ง นอน เป็นพื้นฐานสำคัญของการปฏิบัติธรรม หากเด็ก ๆ ได้รับการฝึกให้มีสติในการควบคุมกาย

วาทะ ใจ ในทางที่ถูกที่ควรตั้งแต่ยังเล็ก ในช่วงเวลาที่เหมาะสมเพียงวันละประมาณ 5-10 นาที จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านจิตใจและคุณธรรม ตลอดจนสติปัญญาได้อย่างดี เนื่องจากรู้จักความสงบ ระวัง และมีสมาธิด้วยการเจริญสติภาวนาพอสมควรแล้ว

การฝึกสติภาวนาอัม-เทคนิค หรือการเจริญสติแบบอัม-เทคนิค เป็นการปูพื้นฐานสมาธิโดยใช้วิธีฝึกสติภาวนาให้แก่เด็กที่อัม-สุจริตกุล พัฒนาขึ้นจากหลักการฝึกสมาธิตามแนวสติปัฏฐาน 4 โดยมีขั้นตอนการสอนจากง่ายไปสู่ยาก กำหนดวิธีการสอนได้อย่างละเอียดทุกขั้นตอน อันประกอบด้วยกิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมการเตรียมตัวก่อนปฏิบัติโดยการหัดตบแผละฝึกสติกิจกรรมสำรวมใจได้แก่การกล่าวคำอธิฐาน และกิจกรรมการฝึกสมาธิ ได้แก่ การยืนด้วยสติ การเดินด้วยสติ การนั่งสมาธิ และการนอนด้วยสติ โดยใช้เพลงช่วยนำ และเมื่อเสร็จแล้วมีการกล่าวระลึกถึงผู้มีพระคุณและแผ่บุญกุศลให้เพื่อปลูกฝังความกตัญญูสำหรับเด็ก (สุภาพร ตันนากัย, 2534)

กิจกรรมอัม-เทคนิค ที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย การกราบเบญจางคประดิษฐ์ การกราบพระ และกิจกรรมการฝึกสมาธิคือการตบแผละฝึกสติ ยืน เดิน นั่ง ด้วยสติ เพื่อเป็นการปูพื้นฐานศีลและสมาธิ โดยมีรายละเอียดของกิจกรรมดังนี้

- กราบเบญจางคประดิษฐ์ ให้เด็กๆ นั่งท่าเทพบุตร เทพธิดา แล้วพนมมือจากนั้นทำตามเพลง “เบญจางคประดิษฐ์”
- การกราบพระ ให้เด็กๆ นั่งท่าเทพบุตร เทพธิดา แล้วพนมมือสวดระลึกถึงคุณพระศรีรัตนตรัย คุณบิดามารดา ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณ ตามเพลง “บูชาผู้มีคุณ”
- ตบแผละฝึกสติ ให้นั่งขัดสมาธิหันหน้าเข้าหาเพื่อนเป็นคู่ๆ มีอวาทะที่เข้าในทำเตรียมพร้อม เมื่อเพลงขึ้นให้ใช้มือทั้ง 2 ตบมือแล้วแปะเพื่อน แล้วตบมือแล้วตบเข้า ทำสลับกันตามจังหวะเพลง “ตบแผละฝึกสติ”
- ยืนสมาธิ ให้จับมือกันหันหน้าเข้าหากันเป็นวงกลมห่างกันสุดแขนแล้วสำรวมมือไว้ด้านหน้า จากนั้นร้องเพลง “ยืนสมาธิ”

- เดินสมาธิ ให้หันไปด้านซ้ายแล้วเดินเป็นวงกลมตามเข็มนาฬิกาพร้อมเสียงเพลง “เดินจงกรม”
- นั่งสมาธิ ให้ปล่อยมือลงข้างลำตัว แล้วย่อตัวลงนั่งขัดสมาธิตามเสียงเพลง “นั่งสมาธิ”

นิทานชาดก

ความหมายของนิทานชาดก

นิทาน แปลว่า เหตุเป็นเครื่องมอบให้ซึ่งผล, มูลเหตุ, เรื่องเดิม, สมมุติฐาน

ชาดก แปลว่า ประวัติการทำความดีของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่มีมาในชาติก่อนๆ (กรมศิลปากร, 2540)

ที่มาของนิทานชาดก

1. พระพุทธเจ้าทรงระลึกชาติได้
2. พระพุทธเจ้าทรงนำนิทานเก่ามาดัดแปลงเพื่อสั่งสอนพุทธศาสนิกชน
3. ผู้รู้ในพระพุทธศาสนานำเค้าเรื่องเดิมจากแหล่งต่างๆ มาแต่งใหม่
4. ผู้รู้ในพระพุทธศาสนาผูกเรื่องแต่งชาดกขึ้นมาเอง

วรรณกรรมชาดกในส่วนที่พระพุทธเจ้าระลึกชาติได้และใช้เป็นคำสั่งสอนพุทธศาสนิกชน เชื่อว่าเป็นชาดกในขุททกนิกาย พระสุตตันตปิฎก เรียกว่านิบาตชาดก มีทั้งหมด 547 เรื่อง (สืบพงศ์ ธรรมชาติ, 2542)

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงอธิบายเรื่องของชาดกไว้ในพระราชวิจารณ์ว่า “เรื่องชาดกนี้ไม่ใช่เป็นเรื่องราวในครั้งพุทธกาล เป็นเรื่องที่มีมาแต่เกาก่อนพุทธกาล นานที่จะพึงกำหนดได้ด้วยหลักฐานหลายอย่าง ซึ่งในชาดกเองก็นับว่าเป็นเรื่องเก่าด้วยขึ้น อดีต เหตุแห่ง เมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมถึงที่ควรจะให้ความชัดเจนด้วยชกนิทานมากล่าวก็ชักมาสาธกให้ความกระจ่างขึ้น” (กรมศิลปากร, 2540)

นิทานชาดกหรือชาดก เป็นเรื่องเกี่ยวกับการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ แสดงถึงความ เป็นมาในพระชาติต่างๆ ที่ได้เกิดมาสร้างบารมีเอาไว้เพื่อการตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า เราเรียกว่าพระ เจ้า 500 ชาติ ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก เล่มที่ 27, 28 มีทั้งหมด 547 เรื่อง อาจมีทั้งเรื่องซ้ำกัน บ้างแต่คาถาจะต่างกัน หรือบางเรื่องที่ยกมาเพียงคาถาเดียวจากเรื่องที่มีหลายๆ คาถา นิทานชาดก นั้นมีคัมภีร์หลักอยู่ 2 ส่วน คือ คัมภีร์พระสุตตันตปิฎก และคัมภีร์อรรถกถา ขยายความเรื่องอีก 10 เล่ม นอกนั้นอาจปรากฏในพระวินัยปิฎกและพระสูตรส่วนอื่นๆ หรือมีปรากฏในคัมภีร์ อรรถกถาธรรมบทบ้าง (พระมหาสุนทร สุนทรธมโม, 2544)

ประเภทของนิทานชาดก

นิทานชาดกแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ นิบาตชาดก หมายถึง นิทานชาดกจำนวน 547 เรื่องซึ่งเชื่อว่าเป็นพุทธวาระของพระพุทธเจ้า ที่มีอยู่ในนิบาตชาดก ขุททกนิกาย พระสุตตันตปิฎก และ ชาดกนอกนิบาต หรือ พาหิรชาดก เป็นชาดกที่เนื้อเรื่องไม่ตรงกับนิบาตชาดก เป็นเรื่องที่ ผู้แต่งชาดกแต่งขึ้นมาเอง (สืบทองศ์ ธรรมชาติ, 2542)

โครงสร้างของนิทานชาดก

พระมหาสุนทร สุนทรธมโม (2544) ได้กล่าวว่า นิทานชาดกในอรรถกถามีโครงสร้าง 5 ส่วนคือ

1. ปัจจุบันนิทาน กล่าวถึงเรื่องที่เกิดขึ้นในสมัยพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ ประทับ อยู่ที่ไหน ทรงปรารภใคร
2. อดีตนิทาน เป็นเรื่องชาดกโดยตรง เรื่องที่เคยมีมาในอดีต บางเรื่องเป็นเรื่องราว ประวัติศาสตร์ของชนชาติต่างๆ ในชมพูทวีป บางเรื่องเป็นนิทานท้องถิ่น บางเรื่องเป็นนิทานเทียบ สุกายิต เช่น คนพูดกับสัตว์ สัตว์พูดกับสัตว์ เป็นต้น
3. คาถา เป็นพุทธพจน์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก บางเรื่องเป็นพุทธพจน์โดยตรง บางเรื่อง เป็นอุกฤษายิต บางเรื่องเป็นเทวดายิต แต่ถือเป็นพุทธพจน์เพราะเป็นคำที่นำมาตรัสเล่าใหม่

4. เวชยากรณภายิต เป็นการอธิบายธรรมที่ปรากฏในชาดกนั้นๆ เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น
5. สโมธาน เป็นการสรุปชาดกให้เห็นว่าผู้ปรากฏในชาดกนั้นๆ เป็นใครเคยทำอะไรไว้

นิทานชาดกที่เกี่ยวข้องกับความสามัคคี

ผู้วิจัยได้คัดเลือกนิทานจำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ มาลุตชาดก ติตติรชาดก มหากปิชาดก สัมโมทมานชาดก ตัจฉกสุกฺรชาดก โดยนำมาจาก นิทานชาดก 40 เรื่องของศาสตราจารย์กิตติคุณ อำไพ สุจริตกุล 3 เรื่อง และเรียบเรียงใหม่จากอรรถกถา 2 เรื่อง โดยมีเกณฑ์การเลือกนิทานดังต่อไปนี้

1. เป็นนิทานชาดกที่มีเนื้อหาส่งเสริมพฤติกรรมความสามัคคี
2. เป็นนิทานชาดกที่มีเนื้อหาสามารถเล่าจบได้ภายในการเล่า 1 ครั้ง
3. ลักษณะเนื้อหาตัวละครไม่ซับซ้อน มีภาษาเหมาะสมกับเด็กปฐมวัย เน้นเรื่องที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสัตว์ และไม่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับผีและวิญญาณ

วิธีการเล่านิทานหรือเรื่องราวสำหรับเด็ก

วิธีการเล่านิทานหรือเรื่องราว เพื่อให้เด็กเกิดความสนใจ ติดตามฟังเนื้อเรื่องจนจบ จำเป็นต้องทำให้เหมาะสมกับเรื่องที่จะเล่าด้วย การเล่านิทานที่นิยมมี 2 วิธี ดังนี้

1. การเล่าเรื่องปากเปล่าไม่มีอุปกรณ์ เป็นการเล่านิทานด้วยการบอกเล่าด้วยน้ำเสียงและลีลาของผู้เล่า ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.1 การขึ้นต้นเรื่องที่จะเล่า ควรดึงดูดความสนใจเด็ก โดยค่อยเริ่มเล่าด้วยเสียงชัดเจน ลีลาของการเล่าช้าๆ และเริ่มเร็วขึ้น จนเป็นการเล่าด้วยจังหวะปกติ

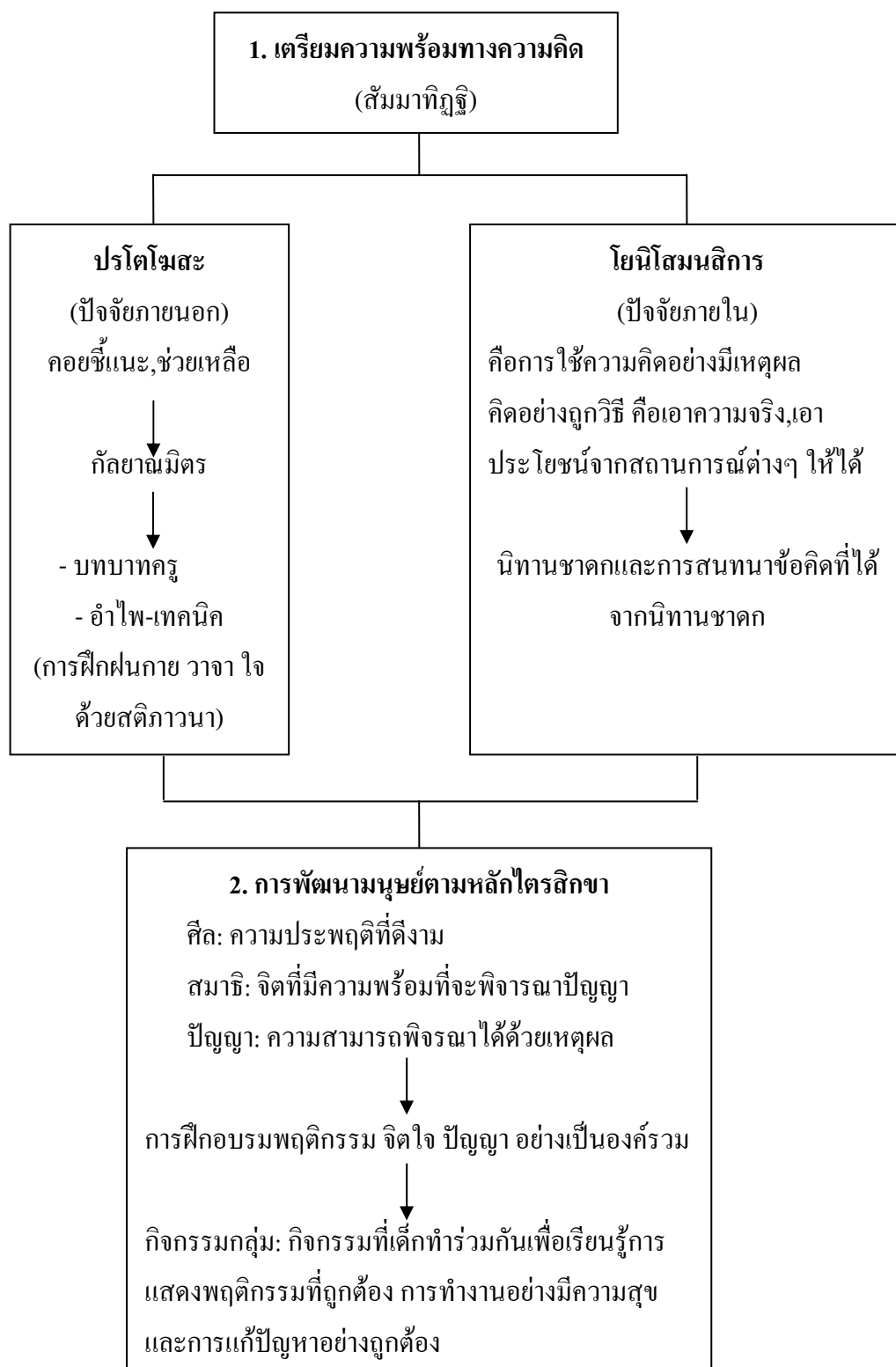
1.2 เสียงที่ใช้ควรดัง และเป็นประโยชน์ๆ ได้ใจความ การเล่าดำเนินไปอย่างราบรื่น ไม่ควรเว้นจังหวะการเล่านิทานให้นาน จะทำให้เด็กเบื่อ อีกทั้งไม่ควรมีคำถามหรือคำพูดอื่นๆ ที่เป็นการขัดจังหวะ ทำให้เด็กหมดสนุก

1.3 การใช้น้ำเสียง สีหน้า ท่าทาง แสดงให้สอดคล้องกับลักษณะของตัวละคร ไม่ควรพูดน้อยๆ เรื่อยๆ เพราะทำให้ขาดความตื่นเต้น

1.4 ให้โอกาสเด็กซักถาม แสดงความคิดเห็น

2. การเล่าเรื่องโดยมีอุปกรณ์ช่วย เช่น สิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กเช่น สัตว์ พืช วัสดุเหลือใช้ เช่น กล่องกระดาษ กิ่งไม้ ภาพ เช่น ภาพพลิก หรือภาพแผ่นเดียว หุ่นจำลอง ทำเป็นละครหุ่นมือ หน้ากากทำเป็นรูปละคร นิ้วมือประกอบการเล่าเรื่อง (กรมอนามัย, 2547)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้สังเคราะห์การพัฒนาจริยธรรมตามแนวไตรสิกขาออกมาเป็นกรอบแนวคิดการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดกสำหรับเด็กปฐมวัย ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดกสำหรับเด็กปฐมวัย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมตามแนวไตรสิกขา

สุภาพร ตันนากย์ (2534) ได้ศึกษาผลการใช้กิจกรรมตามแบบฝึกสติภาวนาอำไพ – เทคนิค เพื่อส่งเสริมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้แผนการจัดกิจกรรมตามแบบฝึกสติภาวนาอำไพ – เทคนิค แบบประเมินพฤติกรรมด้วยตนเองเรื่องความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบบประเมินพฤติกรรมเรื่องความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของนักเรียนโดยครูประจำชั้น แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อกิจกรรมตามแบบฝึกสติภาวนาอำไพ – เทคนิค และแบบวัดความรู้สึกของนักเรียน ผลการทดลองพบว่า จากผลการประเมินพฤติกรรมด้วยตนเองและครูประจำชั้น หลังการทดลองเด็กรักเรียนมีพฤติกรรมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วิลาวัณย์ อรุณบุญนวลชาติ (2549) ทำการพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมตามแนวทางไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างควมมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 การดำเนินการวิจัยมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2. การสร้างโปรแกรมการฝึกอบรมตามแนวทางไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้าง ควมมีวินัยในตนเอง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 3. การดำเนินการทดลองใช้โปรแกรม และ 4. การปรับปรุงแก้ไขโปรแกรม กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2549 โรงเรียนจารุศรบำรุง อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ปทุมธานี เขต 1 จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ควมมีวินัยในตนเองของนักเรียน และแบบประเมินพฤติกรรมควมมีวินัยในตนเองของนักเรียน ตามการรับรู้ของครู วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ยค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบ ค่าที ระยะเวลาทดลอง 7 สัปดาห์ ผลการวิจัยพบว่า 1. หลังเข้าร่วมโปรแกรม นักเรียนมีค่าเฉลี่ยของ คะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับควมมีวินัยในตนเอง สูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรม อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2. หลังเข้าร่วมโปรแกรม นักเรียนมีค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรม ควมมีวินัยในตนเองที่ได้จากแบบประเมินพฤติกรรมควมมีวินัยในตนเองตามการรับรู้ของครู สูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วรรณพร มุมกระโทก (2549) ได้จัดทำรายงานการใช้สื่อประสม ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนชั้นอนุบาล 2 โรงเรียนเทศบาล 2 (วัดศรีบูรณาราม) โดยสร้างสื่อประสมชุด ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม 8 ประการระดับปฐมวัย ประกอบด้วยหนังสือเสริมประสบการณ์ชุด นิทานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมจำนวน 24 เล่ม คำคล้องจองส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ประกอบทำทาง จำนวน 1 เล่ม หนังสือรวบรวมเพลงส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม จำนวน 1 เล่ม และแผนการจัดประสบการณ์ การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม โดยใช้นิทานเป็นฐานข้อมูล จำนวน 1 เล่ม โดยได้ผลการวิจัยโดยใช้นิทานเป็นฐานข้อมูล ประเมินโดยผลคะแนนของกิจกรรม และการประเมินระดับการรับรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม จากข้อทดสอบ พบว่า สูงกว่าเกณฑ์ประสิทธิภาพที่กำหนดไว้ คือ E1 / E2 (75/75) ตามรายด้าน คือ ด้านความขยันและพึ่งตนเอง ด้านการประหยัดและการออม ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความมีวินัย ด้านความสุภาพ ด้านความสะอาด ด้านความสามัคคี ด้านความมีน้ำใจ มีค่าเท่ากับ 77.00 /83.81 76.83 / 80.95 77.14 / 83.81 76.83 / 81.90 76.19 /82.86 76.35 / 83.81 78.20 / 84.76 78.69 / 84.76 ตามลำดับ แสดงว่า สื่อประสมมีประสิทธิภาพสูงเพียงพอที่จะนำไปใช้ได้

ณิภากรณ์ มุขศรี (2550) ได้พัฒนาการเรียนรู้ด้วยหลักไตรสิกขาของโรงเรียนซอยแอนเนกซ์ (กาญจนภิเษก 2) กรณีศึกษาวิชาภาษาอังกฤษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ 8 แผน ซึ่งเป็นแผนปฏิบัติการสอนโดยใช้หลักไตรสิกขามุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้นคือ 1. ด้านทักษะการปฏิบัติต่อความรู้ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ความมีระเบียบวินัยในการทำงาน 2. ด้านจิตใจใฝ่เรียนรู้และ 3. ด้านสติปัญญาที่ดีต่อการเรียนรู้ผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ดีขึ้นดังนี้คือ 1. ด้านทักษะผู้เรียนมีความพร้อมในการเรียนรู้ มีวินัยในตนเอง มีทักษะในกระบวนการทำงานวางแผน และร่วมมือกันในการทำงานเป็นอย่างดี 2. ด้านจิตใจ ผู้เรียนเห็นประโยชน์ และคุณค่าของการเรียน กล้าคิด กล้าตัดสินใจ รู้จักคิด คิดเป็นเหตุเป็นผล มีจิตตั้งมั่นในการเรียน และการทำงาน มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น 3. ด้านสติปัญญา ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ตอบข้อซักถาม ทำแบบฝึกหัด ทำแบบทดสอบได้ดีขึ้น นำความรู้ที่ได้ไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ได้ดี

ปิยะนันท์ หิรัณย์ชโลธร (2551) ได้พัฒนาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยตามแนวคิดทางพุทธศาสนาและทฤษฎีพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กและศึกษาผลของการใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยตามแนวคิดทางพุทธศาสนาและทฤษฎีพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก โดยใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยตามแนวคิดทางพุทธศาสนาและทฤษฎีพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก แบบ

สัมพันธภาพความต้องการของผู้บริหารโรงเรียนในการพัฒนาหลักสูตร แบบสัมพันธภาพความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครูและผู้ปกครอง ที่มีต่อหลักสูตร โดยผลการวิจัย 1) ได้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยตามแนวคิดทางพุทธศาสนาและทฤษฎีพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก 2) ผลการใช้หลักสูตรคือเด็กส่วนใหญ่บรรลุมาตรฐานในทุกข้อของโรงเรียนและผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง เห็นว่าหลักสูตรมีความสอดคล้องกับปรัชญาโรงเรียน นโยบายการศึกษาและบริบทของสังคม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเล่านิทาน

Dixon-Tal *et al.* (1977 อ้างถึงใน กัลยา นิมจิตรต์, 2545) ได้ศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมการเล่านิทานให้กับเด็กปฐมวัยที่มีอายุ 3-4 ปี ที่โรงเรียนในเมืองดีทรอยต์ จำนวน 46 คน โดยแบ่งเด็กออกเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 เล่านิทานให้เด็กฟังแล้วแสดงบทบาทสมมติตามเนื้อเรื่อง กลุ่มที่ 2 เล่านิทานให้ฟังพร้อมกับพาไปดูของจริงนอกสถานที่ เช่น สวนสัตว์ ไปซื้อของ กลุ่มที่ 3 เล่านิทานแล้วสนทนากับเด็กเกี่ยวกับเรื่องที่เล่าให้ฟัง และกลุ่มที่ 4 เป็นกลุ่มควบคุม ผลการทดลองพบว่า ในการฟังนิทานนั้นถ้าเด็กได้แสดงบทบาทเลียนแบบตัวละครที่ตนชอบ หรือตัวละครที่ประสบผลสำเร็จ และยังพบว่า เนื้อเรื่องในนิทาน ถ้าเป็นเรื่องใกล้ความจริงจะได้ผลดีต่อความคิดของเด็กได้ดีมากกว่านิทานที่มีเนื้อเรื่องไกลชีวิตของเด็ก

O'Donnell-Johnson (1999) ได้ศึกษาเรื่องผลของทักษะการเล่าเรื่องจากการฟังนิทานและวาดรูปตามการค้นคว้าพบว่าพัฒนาการโครงสร้างการเล่าเรื่องสามารถพัฒนาได้ดีในเด็กอายุ 4 ปี หลังจากการฟังนิทานเด็กสามารถบรรยายรูปแบบเรื่องราวหรือนิทาน และสามารถนำเสนอเรื่องราวของเรื่องที่ฟังได้เป็นอย่างดี ดังนั้นจึงควรส่งเสริมการเล่านิทานในเด็กช่วงอายุ 4-6 ปี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนิทานชาดก

มานิตา ลิโทชวลิต (2544) ได้ทำการวิเคราะห์นิทานชาดกที่มีเนื้อหาส่งเสริมสันติธรรมในเด็กปฐมวัยในด้านการจัดความขัดแย้งโดยการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธีและการดำเนินชีวิตอยู่ด้วยกันอย่างสงบ โดยได้ศึกษานิบาต ชาดกที่เป็นอรรถกถาจำนวน 547 เรื่อง และได้รวบรวมเรียบเรียงเป็นนิทานร้อยแก้วผลการวิจัยมีนิทานชาดกจำนวน 39 เรื่องที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือด้านละความชั่ว 20 เรื่องและด้านทำความดี 19 เรื่อง

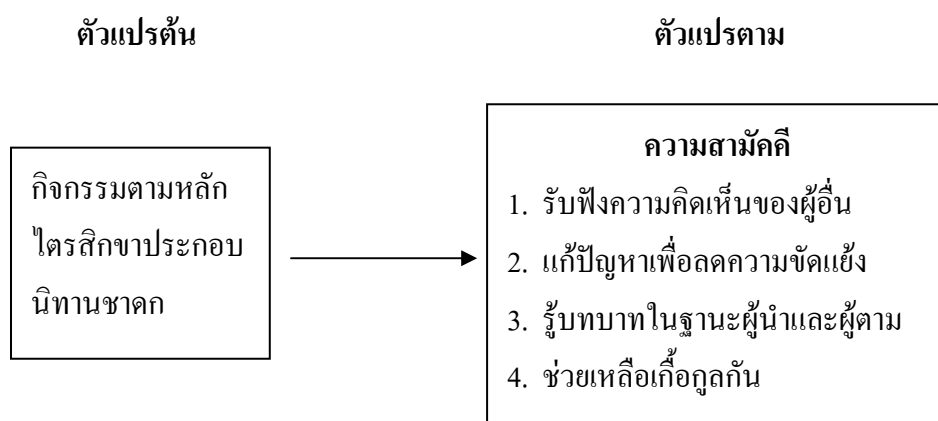
สุดารัตน์ พลแพงพา (2544) ได้ศึกษาผลของการสอนนิทานชาดกเรื่องพระมหาชนกโดยใช้การสอนแบบโครงการที่มีต่อความรู้ความเข้าใจและพฤติกรรมความเพียรของเด็กอนุบาล ผลการวิจัยพบว่า เด็กวัยอนุบาลที่ได้รับการสอนนิทานชาดกเรื่องพระมหาชนกโดยใช้การสอนแบบโครงการมีคะแนนความรู้ความเข้าใจและคะแนนพฤติกรรมความเพียรสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนตามปรกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วีรวรรณ อินทร์กรุงเก่า (2550) ได้ศึกษาผลของการเล่านิทานคติธรรมที่มีต่อพฤติกรรมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของเด็กปฐมวัยโดยจัดกิจกรรมเล่านิทานคติธรรมพร้อมใช้สื่อภาพ จำนวน 12 แผ่น และทำแบบบันทึกพฤติกรรมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในด้านการแบ่งปันและการช่วยเหลือเกื้อกูล โดยทำการทดลองกับเด็กปฐมวัยชายหญิงที่มีอายุ 4-5 ปี ผลการทดลองพบว่าเด็กปฐมวัยที่เข้าร่วมกิจกรรมการเล่านิทานมีคะแนนความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ด้านการแบ่งปันและการช่วยเหลือเกื้อกูลสูงขึ้น

สมมติฐานการวิจัย

1. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก มีคะแนนที่ได้จากแบบวัดความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง
2. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมตามแนวไตรสิกษาคัณยนิทานชาดกมีพฤติกรรมความสามัคคีที่ได้จากแบบบันทึกพฤติกรรมความสามัคคีสูงขึ้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Design) เพื่อศึกษาผลของการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาด้วยนิทานชาดกที่มีต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัยโดยทดลองใช้กับนักเรียนชายและหญิงอายุ 5-6 ปี โรงเรียนอนุบาลคหกรรมศาสตร์เกษตร โดยมีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ประชากร

ประชากร คือ เด็กชายและหญิง ชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลคหกรรมศาสตร์เกษตร ปีการศึกษา 2551 ภาคเรียนที่ 2

กลุ่มตัวอย่าง

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นครั้งนี้คือ เด็กชายและหญิง ชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลคหกรรมศาสตร์เกษตร ปีการศึกษา 2551 ภาคเรียนที่ 2 จำนวน 25 คน
2. ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยการจับฉลากรายชื่อห้องชั้นอนุบาลปีที่ 3 จำนวน 1 ห้องเรียน จากจำนวนทั้งหมด 3 ห้องเรียนเพื่อเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 1) แผนการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขา ประกอบนิทานชาดก 2) แบบวัดความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีใน

เด็กปฐมวัย 3) แบบบันทึกพฤติกรรมความสามัคคีในเด็กปฐมวัย โดยมีรายละเอียดของเครื่องมือดังต่อไปนี้

1) แผนการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดกจำนวน 5 แผน ในแต่ละแผนประกอบด้วยประกอบด้วย กิจกรรม 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1. การเตรียมความพร้อมทางความคิด 2 กิจกรรม 2. การพัฒนานุสัยตามหลักไตรสิกขา 3 กิจกรรม

2) แบบวัดความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัย ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามเกี่ยวกับสถานการณ์ทางคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคี โดยมีภาพวาดประกอบและมีตัวเลือกตอบ 3 ตัวเลือก มีคำตอบถูกเพียง 1 ตัวเลือก ซึ่งแบบทดสอบวัดความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคี มีจำนวนทั้งหมด 10 ข้อ แบ่งเป็น รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น 2 ข้อ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน 3 ข้อ รู้บทบาทในฐานะผู้นำและผู้ตาม 2 ข้อ แก้ปัญหาเพื่อลดความขัดแย้ง 3 ข้อ ซึ่งคะแนนแบบทดสอบวัดความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีของเด็กปฐมวัย ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง มีเกณฑ์การให้คะแนน คือ ตอบถูกให้ 1 คะแนน ตอบผิดหรือไม่ตอบให้ 0 คะแนน คะแนนรวมสูงสุดเท่ากับ 10 คะแนน

3) แบบบันทึกพฤติกรรมความสามัคคีในเด็กปฐมวัย ซึ่งใช้การบันทึกพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างในขณะประกอบกิจกรรม

การสร้างและทดลองเครื่องมือ

การสร้างและทดลองเครื่องมือ มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

การสร้างแผนการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดกและรวบรวมกิจกรรมการเรียนรู้การสอนตามแนวไตรสิกขา นิทานชาดกที่เกี่ยวข้องกับความสามัคคี และเลือกเรื่องที่มีเนื้อหาและวัตถุประสงค์ที่ส่งเสริมพฤติกรรมความ

สามัคคีของเด็กปฐมวัย คือมีลักษณะที่แสดงออกถึงการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น แก้ปัญหาเพื่อลดความขัดแย้ง รับผิดชอบต่อฐานะผู้นำและผู้ตาม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รวมทั้งหมด 5 เรื่อง ได้แก่

1) มาลุตชาดก (การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น) เป็นเรื่องเกี่ยวกับเสือและสิงโต ทะเลาะกันว่าข้างขึ้นหรือข้างแรมที่อากาศหนาวสุดท้ายไปถามพระฤๅษี พระฤๅษีจึงตอบว่า อากาศหนาวเพราะลมพัดต่างหาก ไม่ใช่เพราะข้างขึ้นหรือข้างแรม

2) คิตติราชาดก (การแก้ปัญหาเพื่อลดความขัดแย้ง) เป็นเรื่องเกี่ยวกับสัตว์ 3 ชนิด คือ ช้าง ลิง และนกกระเจาบ อาศัยอยู่ที่ต้นไม้ชนิดเดียวกัน และทะเลาะกันเป็นประจำ วันหนึ่งจึงหาว่าใครเป็นพี่ใครเป็นน้อง แล้วให้ความเคารพกัน เมื่อทำผิดก็ขอโทษ และให้อภัยกัน และมีนกกระเจาเป็นผู้คอยไกล่เกลี่ยปัญหา

3) มหาภีษาคดก (การรับผิดชอบต่อฐานะผู้นำและผู้ตาม) เป็นเรื่องของลิงหัวหน้าฝูงที่ปกป้องลูกน้องที่กำลังจะโดนพระราชายังเพราะไปกินมะม่วงที่พระราชามาเสวย หัวหน้าฝูงเอาเถาวัลย์พันรอบเอวแล้วกระโดดไปที่ต้นมะม่วงแต่เชือกยาวไม่พอ จึงเอามือเกาะกิ่งมะม่วงไว้แล้วให้ลูกน้องเดินข้ามตัวไป แต่มีลิงตัวหนึ่งอยากเป็นหัวหน้า จึงกระโดดลงมาจากหลังของหัวหน้าอย่างแรง จนหัวหน้าฝูงตายในที่สุด

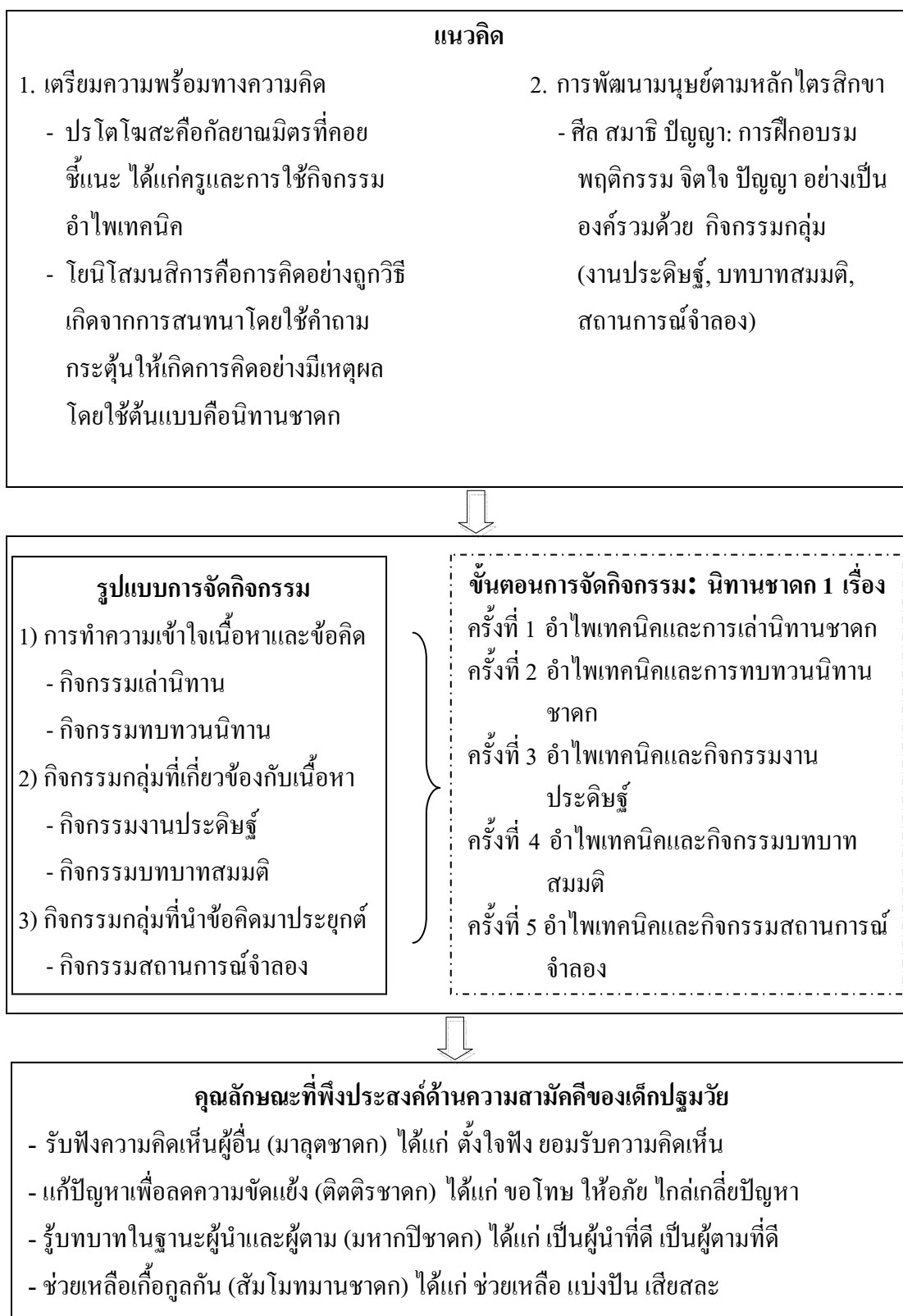
4) สัมโมทมานชาดก (การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน) เป็นเรื่องของนกกระเจาฝูงหนึ่งที่โดนนายพรานจับไปอยู่เสมอ วันหนึ่งหัวหน้านกกระเจาจึงออกอุบายว่า เมื่อนายพรานมาเหยียดดาบ ปล่อยให้พวกเราร่วมกันบินยกเอาดาบขยับไปไว้ที่ต้นไม้แล้วบินลอดออกมาจากดาบ วันหนึ่งนกสองตัวเกิดทะเลาะกัน ไม่ช่วยกันยกดาบขึ้นนายพรานจึงจับนกไว้ได้ทั้งฝูง

5) ตัจฉกสุกรชาดก (ความสามัคคี) เป็นเรื่องของลูกหมูป่าตัวหนึ่งถูกช่างไม้นำไปเลี้ยงตั้งแต่ยังเล็ก วันหนึ่งช่างไม้นำไปปล่อยกลับไปหาฝูงหมูในป่า พบว่าฝูงหมูถูกเสือจับไปกินทุกวัน จึงออกอุบายโดยให้ฝูงหมูช่วยกันล้อมกันเป็นชั้นๆ ปกป้องลูกหมู แล้วหัวหน้าหมูก็ล่อเสือมาจนเสือตกลงไปในหลุมที่ขุดไว้ โคนฝูงหมูป่ารวมกันกัดจนตาย

2. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีและกระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย การฝึกฝน กาย วาจา ใจ ด้วยการฝึกสติภาวนา อำไพ-เทคนิค สำหรับเด็กและเยาวชน

3. เช้าอบรมค่ายความรู้คู่คุณธรรม ซึ่งจัดโดย ศาสตราจารย์กิตติคุณ อำไพ สุจริตกุล ที่ศูนย์ปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติปณิธิสสสโค จ.ภูเก็ต ระหว่างวันที่ 8-12 ตุลาคม พ.ศ.2551 เพื่อ ศึกษาการจัดกิจกรรมการฝึกฝน กาย วาจา ใจ ด้วยการฝึกสติภาวนา อำไพ-เทคนิค สำหรับเด็กและ เยาวชน

4. สร้างแผนการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก

ภาพที่ 4 หลักการและขั้นตอนการจัดกิจกรรมไตรสิกขาประกอบนิทานชาดกสำหรับเด็กปฐมวัย

รายละเอียดขั้นตอนการจัดกิจกรรม

1. ขั้นเตรียมความพร้อมทางความคิด ประกอบด้วย 2 กิจกรรมเพื่อเป็นการการทำความเข้าใจเนื้อหาและข้อคิดของนิทาน

กิจกรรมที่ 1 อำไพ-เทคนิค การเล่านิทาน: ครูและเด็กสนทนาเกี่ยวกับตัวละครว่ามีใครบ้าง ทำอะไร ที่ไหน และอย่างไร โดยครูใช้คำถามเพื่อกระตุ้นวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

กิจกรรมที่ 2 อำไพ-เทคนิค การทบทวนนิทาน เพลงประกอบนิทาน: ครูและเด็กร่วมสนทนาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อคิดที่ได้จากเนื้อหาของนิทาน โดยครูใช้คำถามเพื่อกระตุ้นวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

2. ขั้นพัฒนานุรักษ์ตามกระบวนการไตรสิกขา ประกอบด้วย 3 กิจกรรม

- กิจกรรมกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของนิทาน

กิจกรรมที่ 3 อำไพ-เทคนิค เพลงประกอบนิทาน กิจกรรมงานประดิษฐ์: ครูแบ่งกลุ่มเด็กออกเพื่อทำกิจกรรม โดยครูกำหนดงานให้แต่ละกลุ่ม และสมาชิกในแต่ละกลุ่มอย่างชัดเจน และสนทนาเกี่ยวกับการทำงานร่วมกัน

กิจกรรมที่ 4 อำไพ-เทคนิค เพลงประกอบนิทาน: เด็กๆ แบ่งงาน หน้าที่ในการแสดงบทบาทสมมติจากนั้นร่วมสนทนาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้สึกรักของตัวเองและการทำกิจกรรมกลุ่ม

- กิจกรรมกลุ่มที่นำข้อคิดจากนิทานมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

กิจกรรมที่ 5 อำไพ-เทคนิค เพลงประกอบนิทาน สถานการณ์จำลอง: เด็กๆ แบ่งงาน หน้าที่ในการแสดงสถานการณ์จำลอง จากนั้นร่วมสนทนาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้สึกของผู้แสดงและการทำกิจกรรมกลุ่ม

5. นำแผนการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก เสนอต่อ คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาตรวจสอบรายละเอียดของรูปแบบการเรียน การสอนและภาษาที่ใช้ให้เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย
6. นำเสนอแผนการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก ต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชลธิป สมาหิโต นางสาวศิรินพร สันติเมทนีดล และ รองศาสตราจารย์วรรณา สุทธิวิจิตร เพื่อพิจารณาความสอดคล้องของจุดประสงค์ตรวจสอบ รายละเอียดของแผนการจัดกิจกรรมและภาษาที่ใช้ให้เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย และมีเนื้อหาและ วัตถุประสงค์ที่ส่งเสริมพฤติกรรมความสามัคคีคือมีลักษณะที่แสดงออกถึงการรับฟังความคิดเห็น ของผู้อื่น แก้ปัญหาเพื่อลดความขัดแย้ง รับผิดชอบต่อหน้าที่ในฐานะผู้นำและผู้ตาม และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
7. เมื่อผ่านการพิจารณาข้างต้นแล้วผู้วิจัย นำแผนการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขา ประกอบนิทานชาดก ที่ปรับปรุงแล้ว ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและเสนอต่อคณะกรรมการ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบอีกครั้ง ก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง
8. ผู้วิจัยสร้างสื่อประกอบการเล่านิทานและสื่อประกอบกิจกรรม
9. ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เพื่อขอความอนุเคราะห์ใน การนำแผนการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก ไปทดลองใช้ (Try Out) ใน โรงเรียนอนุบาลคหกรรมศาสตร์เกษตร
10. นำแผนการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก ไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนอายุ 5-6 ปี จำนวน 30 คนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อพิจารณาความเหมาะสมในเรื่อง การใช้ภาษา ความเหมาะสมของเนื้อหาและสื่อ รวมทั้งระยะเวลาในการทดลอง แล้วนำมาปรับปรุง แก้ไข ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ก่อนที่จะนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การสร้างแบบวัดความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัย

1. ศึกษาทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีของเด็กปฐมวัย การสังเกตพฤติกรรม การบันทึกพฤติกรรมเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบวัดความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัย
2. ศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัย ตามแนวของนิยามศัพท์และศึกษาจากผู้มีประสบการณ์สอนระดับปฐมวัยศึกษา
3. สร้างแบบวัดความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัย โดยมีลักษณะเป็นคำถามสถานการณ์ที่มีรูปภาพประกอบคำถามและเลือกคำตอบจากรูปภาพจำนวน 3 ตัวเลือกมีจำนวน 10 ข้อ
4. นำแบบวัดความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัย เสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อพิจารณาความเหมาะสมในประเด็นที่ศึกษาและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และภาษาที่ใช้เหมาะสมตรงกับความเข้าใจเกี่ยวกับความสามัคคีในเด็กปฐมวัย
5. นำแบบวัดความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัยไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนอายุ 5-6 ปี จำนวน 30 คนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วนำมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของแบบวัดความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัย ได้ค่าความเชื่อมั่น .88
6. นำแบบวัดความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัยที่ปรับปรุงแล้วมาจัดทำสำเนาตามต้นฉบับจริง เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างทั้งก่อนและหลังการทดลอง

แบบบันทึกพฤติกรรมความสามัคคีของเด็กปฐมวัย

1. ศึกษารูปแบบของแบบบันทึกพฤติกรรมในเด็กปฐมวัยจากงานวิจัยและผู้เชี่ยวชาญทางด้านปฐมวัย
2. จัดสร้างแบบบันทึกพฤติกรรมความสามัคคีในเด็กปฐมวัย
3. นำแบบบันทึกพฤติกรรมความสามัคคีในเด็กปฐมวัย เสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของแบบบันทึกพฤติกรรมให้เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย
4. นำแบบบันทึกพฤติกรรมความสามัคคีในเด็กปฐมวัย ที่ปรับปรุงแล้วมาจัดทำสำเนาตามต้นฉบับจริง เพื่อใช้เป็นเครื่องมือซึ่งใช้ในการบันทึกพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างในขณะประกอบกิจกรรม

วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการดังต่อไปนี้

1. นำหนังสือจากภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ แจ้งถึงอาจารย์ใหญ่ โรงเรียนอนุบาลนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
2. สร้างความคุ้นเคยกับเด็กที่เป็นกลุ่มตัวอย่างก่อนการทดลองเป็นระยะเวลา 1 สัปดาห์ เพื่อป้องกันผลของการทดลองที่อาจเกิดขึ้นจากสิ่งอื่นที่นอกเหนือไปจากการทดลอง
3. ผู้วิจัยดำเนินการทดลองโดยใช้แผนการทดลองแบบ One-group Pretest-Posttest Design

ตารางที่ 1 แผนการทดลองแบบ One-group Pretest-Posttest Design

คะแนน	Treatment	คะแนน
O_1	X	O_2

O_1 หมายถึง คะแนนการทดสอบครั้งที่ 1
 X หมายถึง การจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก
 O_2 หมายถึง คะแนนการทดสอบครั้งที่ 2

4. ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบก่อนการทดลอง (pretest) เพื่อวัดความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัยของกลุ่มทดลอง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบวัดความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัย และดำเนินการทดลองโดยใช้แผนการจัดกิจกรรมตามแนวไตรสิกขาด้วยนิทานชาดก ดำเนินการสอนในวัน - สัปดาห์ที่ 1 เรื่องใช้เวลา 1 สัปดาห์ โดยใช้เวลาในการดำเนินกิจกรรมวันละ 40 นาที พร้อมจดบันทึกพฤติกรรมความสามัคคีของกลุ่มทดลอง รวมใช้ระยะเวลาในการทดลองจำนวน 25 ครั้ง เป็นเวลา 5 สัปดาห์

5. ภายหลังการทดลอง 7 วัน ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบหลังการทดลอง (posttest) โดยวัดความเข้าใจเกี่ยวกับความสามัคคีของเด็กปฐมวัย โดยใช้วัดความเข้าใจเกี่ยวกับความสามัคคีในเด็กปฐมวัย ชุดเดียวกับการทำ (Pretest)

6. เมื่อสิ้นสุดการทดลองแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบทดสอบวัดความเข้าใจเกี่ยวกับความสามัคคีในเด็กปฐมวัย มาวิเคราะห์ด้วยวิธีทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบทดสอบแล้วจึงวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

1. นำคะแนนที่ได้จากการทดสอบครั้งแรกและครั้งหลังของเด็กกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)
2. ทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบคะแนนแบบวัดความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีของเด็กปฐมวัย ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง โดยใช้สถิติ t-test
3. วิเคราะห์ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัย ทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติ t-test แบบ Dependent Sample
4. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสังเกตบันทึกพฤติกรรมความสามัคคีของเด็กปฐมวัย โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

บทที่ 4

ผลการวิจัยและข้อวิจารณ์

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาผลของการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัยชายและหญิง ที่มีอายุระหว่าง 4-5 ปีที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2551 ของโรงเรียนอนุบาลคหกรรมศาสตร์เกษตร โดยมีการรายงานผลการวิจัยดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์คะแนนความเข้าใจเกี่ยวกับความสามัคคีในเด็กปฐมวัย

ตอนที่ 2 ผลการบันทึกพฤติกรรมความสามัคคีในเด็กปฐมวัย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์คะแนนความเข้าใจเกี่ยวกับความสามัคคีในเด็กปฐมวัย

คะแนนความเข้าใจเกี่ยวกับความสามัคคีในเด็กปฐมวัยที่ได้เข้าร่วมการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก โดยวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน และการเปรียบเทียบคะแนนความเข้าใจเกี่ยวกับความสามัคคีในเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม ทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติ t-test ดังแสดงในตาราง

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบความเข้าใจเกี่ยวกับความสามัคคีของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดกเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัย

(n = 25)

ความเข้าใจเกี่ยวกับความสามัคคี ของเด็กปฐมวัย	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ก่อนการทดลอง	7.48	7.14	10.864	.000*
หลังการทดลอง	9.20	5.00		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า คะแนนเฉลี่ยความเข้าใจเกี่ยวกับความสามัคคีในเด็กปฐมวัยก่อนการทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 7.48 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีค่าเท่ากับ 7.14 ส่วนหลังการทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยความเข้าใจเกี่ยวกับความสามัคคีในเด็กปฐมวัยเท่ากับ 9.20 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีค่าเท่ากับ 5.00 เมื่อนำคะแนนเฉลี่ยความเข้าใจเกี่ยวกับความสามัคคีในเด็กปฐมวัยก่อนการทดลองและหลังการทดลองมาเปรียบเทียบ โดยใช้การทดสอบค่า t พบว่าคะแนนเฉลี่ยความเข้าใจเกี่ยวกับความสามัคคีในเด็กปฐมวัยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 2 ผลการบันทึกพฤติกรรมความสามัคคีในเด็กปฐมวัย

ในการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก ผู้วิจัยจัดกิจกรรมกับเด็กชายและเด็กหญิง ชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลนครราชสีมา สัปดาห์ละ 5 ครั้ง ครั้งละ 40 นาที จำนวน 25 ครั้ง เป็นเวลา 5 สัปดาห์ ซึ่งในแต่ละครั้งผู้วิจัยทำการบันทึกพฤติกรรมความสามัคคีด้วยแบบบันทึกพฤติกรรมความสามัคคีในเด็กปฐมวัยด้วยวิธีการสุ่มบันทึกกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอเป็น 2 ประเด็นคือ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กก่อนเข้าร่วมกิจกรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรม ดังนี้

1. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กก่อนเข้าร่วมกิจกรรม จากการสังเกตพฤติกรรมของเด็กก่อนเข้าร่วมการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก ในส่วนของความเข้าใจด้านความสามัคคี พบว่า เด็กมีความรู้เกี่ยวกับการแสดงออกถึงความสามัคคีเป็นส่วนน้อย

การแสดงพฤติกรรมของเด็กจึงเป็นไปอย่างไม่สม่ำเสมอ คือบางครั้งก็ทำบางครั้งก็ไม่ทำหรือแสดงพฤติกรรมกับบางคนหรือต้องให้ครูบอกจึงจะทำ เช่น มีเด็กคนหนึ่งหยิบของเล่นออกมาจากกระเป๋าเพื่อนๆ เห็นจึงเข้ามาขอเล่น เด็กจึงของเล่นกลับแล้วบอกว่าอันนี้เป็นของตนเองแล้วรีบเก็บใส่กระเป๋า แต่สักพักเมื่ออยู่กับเพื่อนที่สนิทกัน 2 คนก็จะเอามาเล่นด้วยกัน ส่วนในด้านพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามัคคีในการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นนั้นพบว่า เด็กจะตั้งใจฟังกันก็ต่อเมื่อมีความคิดเหมือนกัน แต่เมื่อเกิดความขัดแย้งกันขึ้น มักจะไม่ฟังความคิดเห็นของเพื่อน ในด้านการแก้ปัญหาเพื่อลดความขัดแย้งพบว่า เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นเด็กๆ ต้องให้ครูเป็นผู้ไกล่เกลี่ยให้ ในด้านการการรู้จักบทบาทของผู้นำและผู้ตามที่ดีพบว่า เด็กๆ ยังไม่สามารถแสดงความเป็นผู้นำและผู้ตามได้ชัดเจนนัก อาจเนื่องมาจากเด็กๆ ไม่ค่อยได้มีโอกาสด้านการแสดงภาวะผู้นำในชั้นเรียน ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีปรากฏในการเล่นด้วยกัน และเมื่อครูขอความช่วยเหลือ ผู้วิจัยพบว่า เนื่องจากการจัดกิจกรรมในการเรียนการสอนห้องเรียนมีลักษณะเน้นเป็นรายบุคคล และมีการเตรียมเนื้อหาการเรียนรู้อันแต่ละครั้งมาให้เด็กอย่างครบถ้วน มีการเตรียมอุปกรณ์ในการทำกิจกรรมมาให้เด็กอย่างเพียงพอเป็นรายบุคคล เด็กๆ มักจะได้ทำกิจกรรมที่เป็นรายบุคคล จึงไม่มีโอกาสในการแสดงออกซึ่งการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การแบ่งของกัน และการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน

2. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรม ในระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรม ผู้วิจัยได้บันทึกพฤติกรรมที่แสดงถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีของเด็กไว้ทุกครั้งที่ทำกิจกรรม โดยผู้วิจัยนำเสนอเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ด้านการรู้จัก ขอบเขต ให้อภัย ด้านการรู้จักบทบาทของผู้นำและผู้ตามที่ดี และด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งเด็กแสดงพฤติกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

จากผลการบันทึกพฤติกรรมความสามัคคีของเด็กปฐมวัย ในช่วงของการจัดกิจกรรม เด็กๆ มีพฤติกรรมความสามัคคีด้านการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นสูงขึ้น เด็กแสดงพฤติกรรมด้วยการมองหน้าผู้พูด ให้ความสนใจเนื้อหาที่ผู้พูดพูดอยู่ ไม่พูดแทรกขณะผู้อื่นยังพูดอยู่ และตอบคำถามเมื่อถูกถาม ทำตามคำแนะนำ หรือมีการแสดงความคิดเห็นกลับไปเพื่อหาข้อสรุป มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- ด้านความเข้าใจที่แสดงออกถึงการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น หลังจากที่เด็กๆ ได้รับการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก เด็กเกิดความเข้าใจในด้านการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นสูงขึ้น ดังสังเกตได้จากบทสนทนาต่อไปนี้

ในสัปดาห์ที่ 1 แผนมาตุตชาดก กิจกรรมการทบทวนนิทานชาดก เมื่อตัวแทนเด็กๆ เล่านิทานเรื่องเสือกับสิงโตจบ ผู้วิจัยสนทนากับเด็กดังนี้

- ผู้วิจัย : “ทำไมเสือกับสิงโตถึงทะเลาะกันคะ”
 เด็ก : “เพราะไม่ฟังกัน” “เพราะคิดว่าตัวเองถูก”
 ผู้วิจัย : “ถ้าหนูเป็นเสือกับสิงโตหนูจะทำอย่างไรคะ”
 เด็ก : “ถามพระฤๅษี” “ถามคุณครู”
 ผู้วิจัย : “การไม่ยอมฟังใครมีข้อดีข้อเสียอย่างไรคะ”
 เด็ก : “ทำผิด” “ไม่ได้ความรู้” “ทะเลาะกัน”
 ผู้วิจัย : “ถ้าเด็กๆ ทะเลาะกันเด็กๆ จะทำอย่างไรคะ”
 เด็ก : “ฟังเพื่อน” “ให้อภัยเพื่อน”

จากบทสนทนาดังกล่าว จะเห็นได้ว่าเด็กๆ เริ่มมีความรู้ว่าการรับฟังกันมีผลดีอย่างไร และควรจะทำอย่างไรเมื่อหาข้อสรุปกันเองไม่ได้ จากคำถามที่ผู้วิจัยถามว่า “ถ้าหนูเป็นเสือกับสิงโตหนูจะทำอย่างไรคะ” เป็นคำถามที่เชื่อมโยงเนื้อเรื่องของนิทานมาสู่ตัวเด็ก และกระตุ้นให้เด็กคิดแบบคุณโทษและทางออกเพื่อหาทางแก้ปัญหาและเพื่อฝึกให้เด็กใช้เหตุผลและผลในการแยกแยะคุณและโทษจากคำถามที่ว่า “การไม่ยอมฟังใครมีผลดีผลเสียอย่างไรคะ” เด็กสามารถเห็นเหตุผลและผล ข้อดีและข้อเสียจากการไม่รับฟังความคิดเห็นของเพื่อนได้

- ด้านพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เด็กๆ เริ่มแสดงพฤติกรรมในการรับฟังเพื่อน ยอมรับวิธีการของเพื่อนมากขึ้น เช่นในสัปดาห์ที่ 1 กิจกรรมสถานการณ์จำลอง ผู้วิจัยให้เด็กๆ แบ่งกลุ่มและช่วยกันต่อจิกซอว์ เด็กๆ มีการแสดงความคิดเห็นในการต่อจิกซอว์แบบต่างๆ เช่น บางคนบอกให้ต่อจากขอบ บางคนบอกให้ต่อตามภาพตัวอย่างเด็กๆ ทดลองวิธีต่างๆ ด้วยกัน จนทุกกลุ่มสามารถต่อภาพได้สำเร็จ กิจกรรมนี้ทำให้เด็กค่อยๆ เรียนรู้ถึงการทำตามคำแนะนำของเพื่อนแม้ว่าไม่ได้ผลก็ไม่มีการว่ากันแต่ช่วยกันคิดวิธีใหม่ จึงเกิดการยอมรับฟังความคิดเห็นกันและช่วยเหลือกัน

2. ด้านการแก้ปัญหาเพื่อลดความขัดแย้ง

จากผลการบันทึกพฤติกรรมความสามัคคีของเด็กปฐมวัย ในช่วงของการจัดกิจกรรม เด็กๆ มีพฤติกรรมความสามัคคีด้านการแก้ปัญหาเพื่อลดความขัดแย้งสูงขึ้น มีการขอโทษกัน การให้อภัยกัน โดยเด็กแสดงพฤติกรรมการขอโทษด้วยการเข้ามาพูดคุยด้วยกับเพื่อนที่ทะเลาะกันและกลับมาเล่นด้วยกันอีก และสามารถเป็นผู้ไกล่เกลี่ยปัญหาได้โดยเข้าไปพูดคุยกับเพื่อนที่กำลังทะเลาะกันอยู่เพื่อแก้ไขสถานการณ์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- ด้านความเข้าใจที่แสดงออกถึงการแก้ปัญหาเพื่อลดความขัดแย้ง หลังจากที่เด็กๆ ได้รับได้รับการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก เด็กๆ เกิดความเข้าใจในการแก้ปัญหาเพื่อลดความขัดแย้งสูงขึ้น ดังสังเกตได้จากบทสนทนาต่อไปนี้

ในสัปดาห์ที่ 2 แผนติดตามวัดกิจกรรมการทบทวนนิทาน เมื่อตัวแทนเด็กๆ เล่านิทานชาดกเรื่องสามสหายจบ ผู้วิจัยสนทนากับเด็กดังนี้

- ผู้วิจัย : “ทำไมสัตว์ทั้ง 3 ถึงทะเลาะกัน”
 เด็ก : “เพราะชอบแกล้งกัน” “ไม่ขอโทษกัน”
 ผู้วิจัย : “ถ้าเด็กๆ เป็นช้าง โคนสิง โยนมะม่วงใส่แบบนี้จะรู้สึกอย่างไร”
 เด็ก : “โกรธ”
 ผู้วิจัย : “ถ้าเด็กๆ เป็นลิงจะทำอย่างไร”
 เด็ก : “ขอโทษ”
 ผู้วิจัย : “ทำไมสัตว์ทั้ง 3 ถึงกลับมารักกันได้”
 เด็ก : “เพราะขอโทษกัน และให้อภัยกัน”
 ผู้วิจัย : “ถ้าเด็กๆ ทะเลาะกับเพื่อน เด็กๆ ควรจะทำอย่างไร”
 เด็ก : “ขอโทษกัน” “ให้อภัยกัน”

จากบทสนทนาดังกล่าว จะเห็นได้ว่าเด็กๆ เริ่มเรียนรู้ว่าจะแก้ปัญหอย่างไรจากคำถามเพื่อกระตุ้นการคิด โยนิโสมนสิการแบบคุณโทษและทางออกที่ว่า “ถ้าเด็กๆ ทะเลาะกับเพื่อน เด็กๆ ควรจะทำอย่างไร” เด็กๆ สามารถหาทางออกที่เหมาะสมด้วยคำตอบที่ว่า “ขอโทษกัน”

“ให้อภัยกัน” จากบทสนทนานี้จะเห็นว่าเด็กสามารถนำการแก้ปัญหาของตัวแบบมาเปรียบเทียบกับเพื่อแก้ปัญหาให้กับตนเองได้

- ด้านพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการแก้ปัญหาเพื่อลดความขัดแย้ง เด็กๆ เริ่มแสดงพฤติกรรมในการขอโทษให้อภัย ในช่วงท้ายสัปดาห์ที่ 2 ในแผนติดติรชาดก เมื่อเริ่มเกิดเหตุการณ์ทะเลาะกัน เด็กๆ จะวิ่งมาบอกผู้วิจัยว่าโดนเพื่อนแกล้ง ไม่ตอบโต้เหมือนก่อน และให้อภัยเพื่อนได้เมื่อเพื่อนขอโทษ โดยให้ผู้วิจัยเป็นผู้ไกล่เกลี่ยปัญหาให้ หรือในบางครั้งหากเด็กคนใดไม่ขอโทษ เพื่อนที่เห็นเหตุการณ์จะเข้ามาไกล่เกลี่ยให้เพื่อน ตามแบบที่ผู้วิจัยทำ จากสถานการณ์นี้ จะเห็นได้ว่า พฤติกรรมของเด็กบางคนยังต้องมีผู้วิจัยเป็นผู้ไกล่เกลี่ยปัญหาให้จึงจะเกิดการยอมรับได้ ส่วนเด็กบางคนจะสังเกตวิธีการของผู้วิจัย แล้วนำไปทำตามเมื่อเกิดปัญหาลักษณะต่อไปจะสามารถเป็นผู้ไกล่เกลี่ยปัญหาได้ ส่วนพฤติกรรมการให้อภัยนั้นเด็กจะแสดงออกโดยการกลับไปเล่นด้วยกันใหม่อีกครั้ง ในสัปดาห์ที่ 2 แผนติดติรชาดก ในสถานการณ์จำลอง เกมสตั๊กไข่บนกระถา เมื่อเด็กคนหนึ่งทำลูกปิงปองหล่นก็ขอโทษเพื่อนและพยายามทำใหม่ เพื่อนๆ ในกลุ่มบอกว่าไม่เป็นไรและคอยเป็นกำลังใจให้จนเพื่อนทำได้ เมื่อหมดเวลา ผู้วิจัยถามเด็กที่ทำหล่นว่า “รู้สึกอย่างไร เด็กตอบว่า “เสียใจที่ทำหล่นกลัวกลุ่มจะแพ้เพราะตัวเอง แต่ก็พยายามเต็มที่แล้ว ผู้วิจัยถามเพื่อนๆ ในกลุ่มว่า “โกรธเพื่อนไหมเด็กๆ ตอบว่า “ไม่โกรธ และไม่เสียใจที่แพ้ เพราะได้เล่นแล้วก็สนุกดี”

จากกิจกรรมนี้จะเห็นว่า เด็กๆ มองที่จุดมุ่งหมายของกลุ่มเป็นหลัก และทำเพื่อกลุ่ม ไม่ใช่เพื่อตนเอง จากคำถามที่ผู้วิจัยถามเด็กว่า “โกรธเพื่อนไหม” เด็กๆ ตอบว่า “ไม่โกรธ” แสดงถึงการให้อภัยเพื่อนได้เพราะเกิดความเข้าใจเพื่อน ว่าเพื่อนทำเต็มที่แล้ว

3. ด้านการรู้จักบทบาทของผู้นำและผู้ตามที่ดี

จากผลการบันทึกพฤติกรรมความสามัคคีของเด็กปฐมวัย ในช่วงของการจัดกิจกรรม เด็กๆ มีพฤติกรรมความสามัคคีด้านการรู้จักบทบาทของผู้นำและผู้ตามที่สูงขึ้น รู้บทบาทของผู้นำว่าควรทำอย่างไร รู้ว่าผู้นำที่ดีควรมีคุณสมบัติอย่างไร โดยเด็กแสดงพฤติกรรมการเป็นผู้นำที่ดีด้วยการเป็นตัวแทนของกลุ่มในการตอบคำถาม การเดินนำหน้ากลุ่ม การแบ่งงานในกลุ่ม การช่วยเหลือเพื่อนในกลุ่ม และการดูแลสมาชิกกลุ่มไม่ให้ส่งเสียงดัง ส่วนการเป็นผู้ตามที่ดีแสดงออกโดยตามคำแนะนำของหัวหน้า ให้ความร่วมมือในการทำงานกลุ่ม และร่วมแสดงความคิดเห็นในการทำงาน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- ด้านความเข้าใจ ที่แสดงออกถึงการรู้จักบทบาทของผู้นำและผู้ตามที่ดี หลังจากที่ได้ๆ ได้รับการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก เด็กๆ เกิดความเข้าใจในการรู้จักบทบาทของผู้นำและผู้ตามสูงขึ้น ดังสังเกตได้จากบทสนทนาต่อไปนี้

ในสัปดาห์ที่ 3 แผนมหากปิชาดก กิจกรรมการทบทวนนิทาน เมื่อตัวแทนเด็กๆ เล่านิทานชาดกเรื่องพญาวานรจบ ผู้วิจัยสนทนากับเด็กดังนี้

ผู้วิจัย : “ทำไมพญาลิงถึงต้องให้บริวารข้ามตัวไป”

เด็กๆ : “เพราะเป็นหัวหน้าที่ดี” “เสียสละ” “แข็งแรง” “รักลูกน้อง”

ผู้วิจัย : “เด็กๆ คิดว่าพญาลิงเจ็บไหม”

เด็ก : “เจ็บ แต่ต้องอดทน”

ผู้วิจัย : “พญาลิงกับตัวที่ทำร้ายพญาลิงตัวไหนควรได้เป็นหัวหน้า”

เด็ก : “พญาลิง เพราะเป็นหัวหน้าที่ดี”

ผู้วิจัย : “เราควรจะเลือกคนแบบไหนเป็นผู้นำ”

เด็ก : “อดทน” “เสียสละ” “มีน้ำใจ”

จากบทสนทนาดังกล่าว แสดงถึงการคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ จะเห็นได้ว่า เด็กๆ เริ่มเรียนรู้ว่าผู้นำควรมีบทบาทหน้าที่อย่างไรในกลุ่ม และผู้นำที่ดีควรมีคุณสมบัติเป็นอย่างไร ผู้ตามควรแสดงบทบาทอย่างไรเพื่อให้งานของกลุ่มสำเร็จลุล่วงได้ เมื่อผู้วิจัยให้เด็กๆ เลือกหัวหน้ากลุ่มของตนเอง เด็กๆ มีเกณฑ์ในการเลือกผู้นำจากผู้ที่เป็น แข็งแรง กล้าพูด ทำงานเก่ง และช่วยเหลือเพื่อน จะเห็นได้ว่าเมื่อเด็กมีความเข้าใจว่าผู้นำควรทำอะไรบ้าง ก็จะสามารถเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติตามนั้น ขึ้นมาเป็นผู้นำได้

- ด้านพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการรู้จักบทบาทของผู้นำและผู้ตามที่ดี ในสัปดาห์ที่ 3 ของการจัดกิจกรรม (แผนมหากปิชาดก) ผู้วิจัยให้เด็กๆ เลือกหัวหน้ากลุ่มของตนเอง ในช่วงแรกผู้นำบางคนยังไม่รู้ว่าต้องทำอะไร ผู้วิจัยต้องคอยบอกให้ผู้นำกลุ่มคอยช่วยเหลือเพื่อนๆ ในกลุ่ม แต่ในสัปดาห์ที่ 5 ในแผนดัจจกสูตรชาดก เด็กๆ ที่เป็นผู้นำ เริ่มแสดงบทบาทในความเป็นผู้นำมากขึ้น เช่น เดินนำหน้ากลุ่มออกมา บอกให้เพื่อนๆ เงียบ ช่วยเหลือเพื่อนๆ ในกลุ่ม สมาชิกในกลุ่มเริ่มให้การยอมรับหัวหน้ากลุ่มมากขึ้น เชื่อฟังและรู้สึกว่าเป็นจุดศูนย์กลางของกลุ่ม ทำให้การทำงานในกลุ่มเร็วขึ้น และช่วยเหลือกันมากขึ้น จากพฤติกรรมดังกล่าวสะท้อน

ว่า เด็กเริ่มเรียนรู้ถึงบทบาทหน้าที่ต่างๆ ในสังคม แสดงออกซึ่งบทบาทของตนเองได้อย่างถูกต้อง เคารพและยอมรับในบทบาทของผู้อื่น และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมได้

4. ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

จากผลการบันทึกพฤติกรรมความสามัคคีของเด็กปฐมวัย ในช่วงของการจัดกิจกรรม เด็กๆ มีพฤติกรรมความสามัคคีด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกันที่สูงขึ้น โดยให้ความร่วมมือกันในกลุ่ม ช่วยกันทำงาน ช่วยกันเก็บของ และให้ความช่วยเหลือเมื่อเพื่อนทำไม่ได้ มีการแบ่งปันการใช้อุปกรณ์ต่างๆ ด้วยกัน ให้ความร่วมมือกันในการทำงาน ทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม และมีความภูมิใจในผลงานของกลุ่ม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- ด้านความเข้าใจที่แสดงออกถึงการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน หลังจากที่เด็กๆ ได้รับการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก เด็กๆ เกิดความเข้าใจในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันสูงขึ้น ดังสังเกตได้จากบทสนทนาต่อไปนี้

ในสัปดาห์ที่ 4 แผนสัปดาห์นิทานชาดก กิจกรรมการทบทวนนิทาน เมื่อตัวแทนเด็กๆ เล่านิทานชาดกเรื่องนกกระเจาบแตกรังจับ ผู้วิจัยสนทนากับเด็กดังนี้

ผู้วิจัย : “หัวหน้านกให้นกทั้งหลายทำอะไรให้รอดพ้นจากนายพราน”

เด็ก : “ให้นกทุกตัวช่วยกันบินยกตาข่ายขึ้นไปไว้ที่ต้นไม้”

ผู้วิจัย : “แล้วทำไมตอนหลังนกถึงโดนจับ”

เด็ก : “เพราะทะเลาะกัน” “ไม่ช่วยกันยกตาข่าย”

ผู้วิจัย : “นกตัวที่ช่วยเพื่อนยกกับตัวที่ไม่ช่วยเพื่อนยกตัวไหนดีกว่ากัน เพราะอะไร”

เด็ก : “ตัวที่ช่วยเพื่อนยก เพราะมีน้ำใจช่วยเหลือกัน”

ผู้วิจัย : “ถ้าพวกหนูเป็นนกกระเจาบแล้วโดนเหวี่ยงตาข่ายหนูจะอย่างไร”

เด็ก : “ช่วยกันยกขึ้น”

จากบทสนทนาดังกล่าว จะเห็นได้ว่าเด็กๆ เริ่มเรียนรู้ถึงวิธีการแก้ปัญหาและผลดีของการช่วยกันทำงานจากคำถามกระตุ้นการคิดแบบโยนิโสมนสิการแบบคุณโทษและทางออกที่ว่า “ถ้าพวกหนูเป็นนกกระเจาบแล้วโดนเหวี่ยงตาข่ายหนูจะอย่างไร” เด็กๆ ตอบว่า “ช่วยกันยกขึ้น”

การให้ความช่วยเหลือกันและผลเสียของการไม่ช่วยเหลือกันจากคำถามกระตุ้นการคิดแบบโยนิโสมนสิการแบบสืบสาวเหตุปัจจัยที่ว่า “แล้วทำไมตอนหลังจนถึงโดนจับ” เด็กๆ ตอบว่า “เพราะทะเลาะกัน” “ไม่ช่วยกันยกตาข่าย” เด็กๆ สามารถเรียนรู้พฤติกรรมที่ดีและไม่ดีจากต้นแบบในนิทานชาดกได้

- ด้านพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เด็กๆ เริ่มมีการให้ความร่วมมือกัน ช่วยกัน เด็กๆ เรียนรู้การทำงานด้วยกัน การแบ่งปันกัน ช่วยกันทำงาน และมีความภาคภูมิใจในผลงานของกลุ่ม รู้จักรอคอยให้เพื่อนทำก่อนแล้วค่อยทำต่อจากเพื่อน เมื่อทำผิดก็พยายามช่วยกันทำใหม่ ลองวิธีใหม่ๆ เช่นในสัปดาห์ที่ 4 แผนสัปดาห์โมทนาชาดกในกิจกรรมแสดงละคร เมื่อเด็กๆ แสดงจบ ผู้วิจัยถามความรู้สึกของ ผู้ดูและผู้แสดง

ผู้วิจัย : “ถ้าไม่มีนกกระจาบละครจะสนุกไหม”

เด็ก : “ไม่สนุก”

ผู้วิจัย : “ถ้าไม่มีนายพรานละครจะสนุกไหม”

เด็ก : “ไม่สนุก”

ผู้วิจัย : “ถ้าไม่มีผู้ดู ผู้เล่นจะสนุกไหม”

เด็ก : “ไม่สนุก”

ผู้วิจัย : “ถ้าอย่างนั้นใครเป็นคนที่สำคัญที่สุดในการแสดงละครคะ”

เด็กๆ : “ทุกคนสำคัญหมด”

จากบทสนทนาจะเห็นได้ว่าเด็กๆ เห็นความสำคัญของบทบาทหน้าที่ต่างๆ ในกลุ่มที่จะทำให้งานสำเร็จได้ ต้องมีส่วนประกอบคือทุกๆ คนและต้องทุกคนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน หรือในสัปดาห์ที่ 4 แผนสัปดาห์โมทนาชาดก กิจกรรมงานประดิษฐ์ เด็กส่วนใหญ่ผูกเชือกไม่ได้ ทำให้ทำงานไม่สำเร็จ แต่ทุกกลุ่มมีความพยายามอย่างมาก เมื่อตาข่ายเลื่อนกว้างใหม่ ทำใหม่ พยายามผูกใหม่ คนที่ผูกได้ก็ช่วยเพื่อนในกลุ่มผูก คนที่ผูกไม่ได้ ก็คอยจับเส้นเชือกไม่ให้ปัดไป บางกลุ่มที่มีลมพัดก็ย้ายไปที่ที่ไม่มีลม พยายามช่วยกันทำจนหมดเวลา โดยไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งกันเลย

ข้อวิจารณ์

จากผลการวิจัยเรื่องการศึกษาผลของการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดกที่มีต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยมีข้อวิจารณ์ใน 2

ประเด็นใหญ่ คือ การจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก และพฤติกรรมความสามัคคีของเด็กปฐมวัย

1) การจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยขอวิจารณ์การจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดกใน 2 ประเด็น คือ รูปแบบการจัดกิจกรรมและบทบาทครู

1.1 รูปแบบการจัดกิจกรรม

การดำเนินกิจกรรมตามรูปแบบการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก เริ่มต้นกิจกรรมในแต่ละครั้งด้วยกิจกรรมอำไพ-เทคนิค พบว่า เด็กๆ มีความสนใจและพึงพอใจในกิจกรรมนี้ เนื่องจากเป็นเพลงที่ไพเราะ ร้องง่าย จดจำได้ง่าย มีจังหวะและภาษาที่นุ่มนวล ทำให้เด็กเกิดความสงบได้ดี การใช้กิจกรรมนี้ไม่ควรนานเกิน 5 นาทีในช่วงแรกและในช่วงหลังไม่ควรนานเกิน 10 นาที การดำเนินกิจกรรมตามรูปแบบนี้สามารถทำให้เด็กเกิดความเข้าใจในคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีได้ในช่วงที่ 1 จากต้นแบบคือนิทานชาดก และจากการสนทนาพูดคุยโดยใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้เกิดการคิดแบบโยนิโสมนสิการ โดยเริ่มต้นคำถามจากเนื้อเรื่องของนิทานชาดกและเชื่อมโยงเนื้อหาเข้ามาสู่เหตุการณ์ในชีวิตประจำวันของเด็ก ให้เด็กได้คิดเปรียบเทียบและค้นหาคำตอบว่า ถ้าเป็นตนเองจะอย่างไร จากนั้นเด็กมีโอกาสดำเนินการเรียนรู้การแสดงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในด้านนั้นๆ จากช่วงที่ 2 จากการทำงานร่วมกันโดยผู้วิจัยมีบทบาทในการแนะนำให้เด็กมองเห็นถึงวิธีการแสดงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในงานกลุ่ม และเมื่อเสร็จงานกลุ่มแล้ว จึงสนทนาพูดคุยกับเด็กถึงผลของการแสดงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคี และในช่วงที่ 3 เด็กจะได้นำข้อคิดจากนิทานมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ในการแก้ปัญหาในสถานการณ์จำลอง ซึ่งเป็นเกมส์หรือกิจกรรมที่เด็กจะแสดงพฤติกรรมจริงเท่าที่ได้เรียนรู้มาในสถานการณ์จำลอง หลังจากเสร็จกิจกรรมแล้ว มีการสนทนาพูดคุยกับเด็กถึงความรู้สึกและวิธีการแก้ปัญหาของแต่ละกลุ่ม

จากผลของการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาพบว่า เด็กที่เข้าร่วมการจัดกิจกรรมมีพฤติกรรมทางกายที่มีระเบียบเรียบร้อยขึ้น มีสมาธิ คือมีความมุ่งมั่น ตั้งใจในการทำงาน มีความจดจ่อเอาใจใส่ในงาน มีปัญญา คือ มีความเห็นที่ถูกต้องต่อการแสดงพฤติกรรมในสังคม รู้จักคิดรู้จัก

แก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล ผู้วิจัยขอวิจารณ์การจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขา ตามรูปแบบการจัดกิจกรรมคือ การเล่านิทานชาดก การทบทวนนิทานชาดก กิจกรรมงานประดิษฐ์ กิจกรรมแสดงบทบาทสมมติ กิจกรรมสถานการณ์จำลอง มีรายละเอียดต่อไปนี้

การเล่านิทานชาดก: เป็นกิจกรรมที่ใช้เริ่มต้นในการจัดกิจกรรมไตรสิกขาสำหรับเด็ก กิจกรรมนี้เน้นการสร้างศีลและสมาธิ เป็นต้นแบบให้กับเด็กๆ ในด้านศีล คือการแสดงออกทางกาย และวาจา การมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและสังคม ที่ถูกต้องเหมาะสม และเกิดสมาธิคือความพึงพอใจ ความตั้งใจในการฟังนิทาน การจับใจความและทำความเข้าใจเนื้อเรื่อง จากการจัดกิจกรรมการเล่านิทานชาดก เด็กๆ มีความสนใจและพึงพอใจกับนิทานมาก จากการสนทนาหลังจากเล่านิทานชาดกพบว่า เด็กๆ สามารถจดจำและทำความเข้าใจเนื้อเรื่องของนิทานได้ดี สามารถตอบคำถามเกี่ยวกับเนื้อเรื่อง เหตุการณ์ ตัวละครได้ มีข้อสังเกตคือ นิทานบางเรื่องมีคำศัพท์ที่เด็กไม่เข้าใจ เช่น ช้างขึ้นช้างแรม หรือสัตว์ที่เด็กไม่เคยเห็นเช่นนกกระจาบ นกกระทา ต้นไทร ควรมีการสอดแทรกความรู้ อธิบาย หรือมีตัวอย่างภาพประกอบให้เด็กมีความเข้าใจมากขึ้น

การทบทวนนิทานชาดก: กิจกรรมนี้จัดขึ้นเพื่อให้เด็กๆ ได้ทบทวนเนื้อเรื่องของนิทานชาดกด้วยตนเองเพื่อให้เกิดการ ซ้ำ ย้ำ ทวน ความเข้าใจ เพื่อเข้าสู่กระบวนการด้านปัญญา โดยช่วยกันวิเคราะห์ข้อคิดที่เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีที่ได้จากนิทานชาดก จากการสนทนาหลังจากที่ตัวแทนเด็กๆ เล่านิทานชาดกจบ พบว่าเด็กสามารถบอกข้อคิดที่เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีที่ได้จากนิทานชาดกได้และสามารถนำมาเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันได้ และในนิทานชาดกแต่ละเรื่องอาจมีข้อคิดที่เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีมากกว่า 1 ข้อ ควรนำมายกตัวอย่างให้เด็กๆ ฟังด้วย แม้ว่าจะไม่ตรงกับแผนของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีที่ต้องการเน้นในนิทานเรื่องนั้น

กิจกรรมงานประดิษฐ์: เป็นกิจกรรมกลุ่มที่เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็น และช่วยเหลือเกื้อกูลกันได้อย่างชัดเจน และเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ที่เด็กๆ ชอบ จึงทำให้เด็กมีความสุขกับการทำงานร่วมกันตรงกับที่ Seefeldt (1980 อ้างถึงใน วีรวรรณ อินทร์รุ่งเก่า, 2550) ได้อธิบายถึงลักษณะทางสังคมของเด็กปฐมวัยว่า การร่วมมือ ได้แก่ การที่เด็กเรียนรู้ที่จะเล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยเด็กยังได้โอกาสทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น เด็กจะเรียนรู้ที่จะให้ความร่วมมือมากขึ้น ดังนั้นการเปิดโอกาสให้เด็กได้ทำกิจกรรมกลุ่มกัน ย่อมจะสามารถพัฒนาการเรียนรู้ที่จะเล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่น นอกจากนี้กิจกรรมงานประดิษฐ์ยังช่วยพัฒนาศีลคือการแสดงออกทาง

กาย วาจา มีสมาธิ คือมีความมุ่งมั่น ตั้งใจในการทำงาน มีความจดจ่อเอาใจใส่ในงานและยังเกิดปัญหาในการแก้ปัญหาจากการทำงานได้ สำหรับการจัดกิจกรรมงานประดิษฐ์นั้น ชิ้นงานที่นำมาประดิษฐ์ควรมีความเหมาะสมกับพัฒนาการทางด้านร่างกายของเด็ก และไม่ควรจัดอุปกรณ์ให้ครบตามจำนวนเด็กเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ที่จะยอมรับฟังความคิดเห็นในการแบ่งอุปกรณ์กันแก้ปัญหาเพื่อลดความขัดแย้งเมื่อเกิดปัญหาในกลุ่ม ให้ผู้นำได้มีบทบาทในการแบ่งหน้าที่ในกลุ่ม และเกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

กิจกรรมแสดงบทบาทสมมติ: เป็นกิจกรรมที่เด็กๆ ได้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มใหญ่ มีจุดประสงค์เพื่อให้เด็กๆ ได้สวมบทบาทเป็นตัวละครต่างๆ เพื่อให้เข้าใจความรู้สึกและวิธีแก้ปัญหาของตัวละครนั้นๆ และให้เด็กได้ใช้อุปกรณ์ที่ช่วยกันประดิษฐ์ในกิจกรรมงานประดิษฐ์เพื่อให้เห็นถึงผลของการร่วมมือกันทำงาน และเห็นถึงความสำคัญของทุกบทบาทหน้าที่ กิจกรรมแสดงบทบาทสมมตินี้เด็กๆ มีความพึงพอใจ มีส่วนร่วมและสนุกสนานกับกิจกรรมสอดคล้องกับงานวิจัยของ Dixon-Tal *et al.* (อ้างถึงใน กัลยา นิมจิตต์, 2545) ที่ว่า ในการฟังนิทานนั้น ถ้าเด็กได้แสดงบทบาทเลียนแบบตัวละครที่ประสบผลสำเร็จและเนื้อเรื่องต้องใกล้เคียงความจริงในชีวิตของเด็กจะเป็นผลดีต่อความคิดของเด็ก มีข้อที่ควรคำนึงคือ กิจกรรมนี้แบ่งเด็กในห้องออกเป็น 2 กลุ่ม เป็นผู้ชมและผู้แสดง ในแต่ละกลุ่มจึงมีจำนวนเด็กมากทำให้เด็กบางคนไม่มีบทบาทในการแสดง ดังนั้นในการจัดกิจกรรมลักษณะนี้ จึงควรมีเด็กเข้าร่วมกิจกรรมไม่มากเกินไป เพื่อให้เด็กทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดง

กิจกรรมสถานการณ์จำลอง: เป็นกิจกรรมที่ใช้สรุปถึงผลของแต่ละคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคี กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่เด็กต้องใช้ประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้มาแก้ปัญหาในสถานการณ์จำลอง พฤติกรรมในช่วงสถานการณ์จำลองจะสะท้อนถึงความเข้าใจและประสบการณ์ที่เด็กได้รับการจัดกิจกรรมตรงกับที่ Seefeldt (1980 อ้างถึงใน วีรวรรณ อินทร์กรุงเก่า, 2550) ได้อธิบายถึงลักษณะทางสังคมของเด็กปฐมวัยว่า การทะเลาะวิวาท เกิดขึ้นเพราะเด็กยังขาดประสบการณ์ในการเล่นกับเพื่อน ดังนั้นการจัดประสบการณ์ สร้างสถานการณ์จำลอง จึงเป็นประโยชน์กับเด็กเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้และทดลองแก้ปัญหาในแบบต่างๆ ของตนเอง จนได้ข้อค้นพบในที่สุด ข้อสังเกตคือ กิจกรรมสถานการณ์จำลองควรเลือกกิจกรรมที่ทุกคนต้องมีส่วนร่วม กิจกรรมไม่ยากเกินความสามารถของเด็ก และต้องสามารถทำให้เสร็จได้ในช่วงระยะเวลาที่จัดกิจกรรม

1.2 บทบาทครู

ในการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก ครูควรมีบทบาทเป็น กัลยาณมิตรของเด็กๆ คือเป็นผู้ให้คำแนะนำในการทำกิจกรรม ชี้แนะแนวทางและให้กำลังใจ โดยเปิดโอกาสให้เด็กๆ ทดลอง คิดแก้ปัญหาด้วยวิธีต่างๆ วางแผนการทำงาน สรุปผลการทำงานด้วยตนเอง ผู้ที่เป็นกัลยาณมิตรควรมีลักษณะดังต่อไปนี้ มีความน่ารัก ชวนให้อยากเข้าไปปรึกษา ได้ถาม มีความน่าเคารพ รู้จักพูดให้เหตุผล ชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไรอย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี รู้จักอดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษา ชักถามคำถามแนะแนะ อดทน ฟังได้ไม่เบื่อ ไม่จู้จี้จุกจิก และไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือเป็นตัวอย่างไม่ดี ในการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดกนั้น ครูมีบทบาทสำคัญมาก เพราะเป็นต้นแบบของเด็กในการแสดงพฤติกรรมทางกาย ทางวาจา และถ่ายทอดวิธีคิดแบบ โยนิโสมนสิการให้แก่เด็ก พฤติกรรมที่ครูแสดงออกและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับเด็กควรสอดคล้องกันเพื่อเป็นต้นแบบในการเชื่อมโยงความรู้ไปสู่การแสดงพฤติกรรมให้แก่เด็ก ดังที่ Bandura (1986) กล่าวว่า การเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนมากเป็นการเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational Learning) หรือการเลียนแบบจากต้นแบบ (Modeling) ครูจึงควรเป็นต้นแบบที่ดีให้กับเด็ก

2) พฤติกรรมความสามัคคีในเด็กปฐมวัย

จากผลของการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดกพบว่า เมื่อนำคะแนนเฉลี่ยความเข้าใจเกี่ยวกับความสามัคคีของเด็กปฐมวัยก่อนการทดลองและหลังการทดลองมาเปรียบเทียบ โดยใช้สถิติการทดสอบค่า t พบว่าคะแนนเฉลี่ยความเข้าใจเกี่ยวกับความสามัคคีของเด็กปฐมวัยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลของการบันทึกพฤติกรรมความสามัคคีของเด็กซึ่งพบว่าเด็กแสดงพฤติกรรมที่บ่งชี้ถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีที่สูงขึ้น ซึ่งผู้วิจัยขอวิจารณ์พฤติกรรมความสามัคคีของเด็กปฐมวัยใน 2 ประเด็น ดังต่อไปนี้

2.1 การเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัย จากผลของการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อสังเกตว่า ความเข้าใจเกี่ยวกับความสามัคคี กับการแสดงพฤติกรรมความสามัคคีของเด็ก มีขั้นตอนที่สอดคล้องกับทฤษฎีการ

เรียนรู้ทางปัญญาสังคมของ Bandura (1986) กล่าวคือ เมื่อเด็กมีความเข้าใจถึงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ จากตัวอย่างในนิทานชาดกแล้ว เมื่อเกิดสถานการณ์ขึ้นกับตนเอง เด็กมีแนวโน้มที่จะประพฤติตาม ความรู้ที่ได้รับมา และคอยสังเกตผลของการกระทำของตนเอง เมื่อพบว่า สามารถแก้ปัญหาความ ขัดแย้งได้หรือได้รับคำชมจากครูและการยอมรับจากเพื่อน เด็กจะมีความมั่นใจในการแสดง พฤติกรรมนั้นมากขึ้นในครั้งต่อไป ผู้วิจัยสังเกตว่า ในช่วงแรกที่เด็กๆ แสดงพฤติกรรมที่ไม่ เหมาะสมต่อกัน เช่น การทะเลาะกัน การตีกัน เป็นเพราะเด็กยังไม่รู้ว่าควรจะทำปัญหาใน สถานการณ์นั้นอย่างไร หรือควรจัดการเหตุการณ์นั้นอย่างไร เมื่อเด็กได้ข้อมูลใหม่จากนิทาน ชาดก จากการอธิบายของผู้วิจัย หรือจากการทำให้ดูเป็นตัวอย่างของผู้วิจัย เด็กเกิดการเรียนรู้โดย การสังเกต (Observational Learning) ตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมของ Bandura เด็กเกิด กระบวนการตั้งใจ (Attention Processes) สนใจความรู้ใหม่ที่มีตัวแบบเป็นนิทานที่น่าติดตาม ประกอบกับสถานการณ์ที่ผู้วิจัยยกตัวอย่าง เป็นสถานการณ์ที่เด็กเจอในชีวิตประจำวัน จึงง่ายต่อการ เข้าใจ เด็กจึงเกิดกระบวนการเก็บจำ (Retention Processes) ความรู้ใหม่ แนวทางการแก้ปัญหา แบบ ที่ตัวละครในนิทานทำ หรือแบบที่ผู้วิจัยทำให้ดูเมื่อเด็กๆเกิดความขัดแย้งขึ้น จากนั้นเมื่อเกิด เหตุการณ์ที่ใกล้เคียงกับในนิทานเกิดขึ้น เด็กบางคนที่มีแรงจูงใจ (Motivational processes) ก็จะมี แสดงพฤติกรรมนั้นออกมาเหมือนตัวแบบ (Production Processes) แต่เด็กบางคนที่ยังไม่มีแรงจูงใจ เพียงพอ ก็จะสังเกตและเรียนรู้พฤติกรรมที่เพื่อนแสดงออกมา และมีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรม นั้นในภายหลัง เพราะเกิดกระบวนการเก็บจำไว้แล้ว โดยสังเกตได้จาก คะแนนที่ได้จากแบบวัด ความเข้าใจเกี่ยวกับความสามัคคีของเด็กหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง จากผลการวิจัย แสดงว่าเด็กปฐมวัยในช่วงอายุ 5-6 ปี สามารถที่จะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น แก้ปัญหาเพื่อลด ความขัดแย้ง รับผิดชอบต่อฐานะผู้นำและผู้ตาม และช่วยเหลือเกื้อกูลกันได้ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎี พัฒนาการเชาว์ปัญญา ปีโอ- พียาเจต์ ของ Case (1985) ในขั้น Logical Operations (5-10ปี) ที่ว่า ขั้นนี้เด็กสามารถจะบันทึกสิ่งเร้าที่เป็นนามธรรมไว้ได้แต่จะอยู่ในขั้นการเปลี่ยนแปลงอย่างง่าย (Simple Transformation) ซึ่งงานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าเด็กปฐมวัยในช่วงอายุ 5-6 ปี สามารถเข้าใจ นามธรรมได้และสามารถเข้าใจความคิดของผู้อื่นรวมถึงลดการยึดถือตนเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentrism) ลงได้จากการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก

2.2 การแสดงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัย คุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัย 4 ข้อ ได้แก่ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น แก้ปัญหา เพื่อลดความขัดแย้ง รับผิดชอบต่อฐานะผู้นำและผู้ตาม และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เนื่องจากกิจกรรม ในแผนการจัดกิจกรรมออกแบบให้เด็กๆ สามารถเรียนรู้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้ครบทุกด้าน

ในแต่ละแผน ดังนั้นผลของการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก ผู้วิจัยสังเกต
 ลักษณะการแสดงพฤติกรรมความสามัคคีของเด็ก พบว่า การแสดงพฤติกรรมความสามัคคีของเด็ก
 เป็นไปในแบบบูรณาการครบทุกด้าน มิได้เกิดทีละด้าน เช่น ในสัปดาห์ที่ 1 แผนมาตุจฉาตก เป็น
 เรื่องเกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ในครั้งที่ 3 ของการทดลอง เป็นกิจกรรมงานประดิษฐ์
 ผู้วิจัยแนะนำให้เด็กๆ ปรึกษากัน วางแผนในการทำงาน มีบางกลุ่มที่สมาชิกในกลุ่มปรึกษากันและ
 รับฟังความคิดเห็นของกันและกัน ซึ่งในกิจกรรมนี้เปิดโอกาสให้เด็กๆ ได้เรียนรู้การช่วยเหลือ
 เกื้อกูลกันด้วย ในขณะที่ทำงานเด็กในกลุ่มนี้เกิดพฤติกรรมความช่วยเหลือเกื้อกูลกันขึ้นตามรูปแบบ
 ของกิจกรรม โดยมีการแบ่งงานกันทำ แบ่งกรรไกรกันใช้ หรือในสัปดาห์ที่ 2 แผนตติรชาดก
 เป็นเรื่องเกี่ยวกับการแก้ปัญหาเพื่อขจัดความขัดแย้ง เด็กหญิง ฟาง มีลักษณะเป็นเด็กกล้าแสดงออก
 เมื่อได้เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาเพื่อลดความขัดแย้งจากต้นแบบคือนิทานชาดก และวิธีการแก้ปัญหา
 ของผู้วิจัยแล้ว จึงเกิดพฤติกรรมเลียนแบบในการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งให้เพื่อน มักจะบอกให้เพื่อน
 ที่ขอร้องแกขอโทษเพื่อนและถ้าแก้ปัญหาไม่ได้ก็จะวิ่งมาบอกผู้วิจัย ด.ญ.ฟางไกล่เกลี่ยปัญหาต่างๆ
 จนเกิดความมั่นใจ กล้าพูด กล้าแสดงออก และมักจะแสดงภาวะผู้นำอยู่เสมอซึ่งเป็นผลจากการที่
 การจัดกิจกรรมเปิดโอกาสให้ได้เรียนรู้วิธีการแสดงออกที่ถูกต้องและได้รับคำชมเมื่อแสดง
 พฤติกรรมที่พึงประสงค์ จนเมื่อสัปดาห์ที่ 3 ผู้วิจัยให้เด็กๆ เลือกหัวหน้ากลุ่มเด็กหญิงฟางก็ได้รับ
 เลือกจากเพื่อนๆ ให้เป็นหัวหน้ากลุ่มและสมาชิกทุกคนในกลุ่มยอมรับเด็กหญิงฟาง จากตัวอย่างทั้ง
 2 นี้จะเห็นว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีนั่น สามารถเกิดขึ้นได้อย่างบูรณาการณคือ
 เมื่อเด็กๆ มีความเข้าใจคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในข้อรับฟังความคิดเห็นผู้อื่นแล้ว ก็จะเกิดการ
 เชื่อมโยงไปสู่ข้อต่อไปได้ เนื่องจากรูปแบบของกิจกรรมเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้และการได้รับ
 คำแนะนำจากผู้วิจัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาผลของการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดกที่มีต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัย

สมมติฐาน

1. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก มีคะแนนที่ได้จากแบบวัดความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง
2. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมตามแนวไตรสิกษาคัด้วยนิทานชาดกมีพฤติกรรมที่ได้จากแบบสังเกตพฤติกรรมความสามัคคีสูงขึ้น

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นครั้งนี้คือ เด็กชายและหญิง ชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลคหกรรมศาสตร์เกษตร ปีการศึกษา 2551 ภาคเรียนที่ 2 จำนวน 25 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก
2. แบบวัดความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัย
3. แบบบันทึกพฤติกรรมความสามัคคีในเด็กปฐมวัย

วิธีการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. เตรียมเครื่องมือในการวิจัย และทดลองใช้เครื่องมือ โดยนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับเด็กปฐมวัยชายและหญิง ที่มีอายุระหว่าง 5-6 ปี และกำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลคหกรรมเกษตร จำนวน 25 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของเนื้อหา และสื่อรวมทั้งระยะเวลาในการทดลอง แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม
2. ผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Randon Sampling) โดยการจับฉลากรายชื่อห้องชั้นอนุบาลปีที่ 3 จำนวน 1 ห้องเรียน จากจำนวนห้องเรียนทั้งหมด 3 ห้องเรียน โดยใช้วิธีจับฉลากเพื่อเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัย
3. ก่อนการทดลอง ผู้วิจัยสร้างความคุ้นเคยกับเด็กกลุ่มทดลองเป็นระยะเวลา 1 สัปดาห์ และทำแบบวัดความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัย (Pretest)
4. ดำเนินการใช้แผนการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดกที่มีต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัย โดยใช้เวลาทดลองสัปดาห์ละ 5 วัน วันละ 40 นาที เป็นระยะเวลา 5 สัปดาห์ โดยใช้แบบบันทึกพฤติกรรม ในการสุ่มบันทึกพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีของกลุ่มทดลองในขณะทำการทดลอง
5. หลังการทดลอง 7 วัน ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบหลังการทดลอง (Posttest) ด้วยแบบวัดความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัยชุดเดิมกับการทำ Pretest แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการทดลองไปวิเคราะห์ตามวิธีการทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลของข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. นำคะแนนที่ได้จากการทดสอบครั้งแรก (Pretest) และครั้งหลัง ของกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ คะแนนเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
2. เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความเข้าใจคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัย ก่อนการทดลอง (Pretest) และหลังการทดลอง (Posttest) ของกลุ่มตัวอย่าง ทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติ t-test แบบ Dependent Sample
3. ข้อมูลบันทึกพฤติกรรมความสามัคคีของกลุ่มทดลอง ทำการวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการทดลอง

จากการศึกษาคะแนนความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัยที่เข้าร่วมกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก สามารถสรุปได้ดังนี้

1. เด็กปฐมวัยที่เข้าร่วมกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก มีคะแนนเฉลี่ยที่ได้จากแบบวัดความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัย หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. การบันทึกพฤติกรรมความสามัคคีในเด็กปฐมวัยในขณะที่ทำการทดลอง พบว่า การจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก สามารถส่งเสริมพฤติกรรมความสามัคคีในเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การแก้ปัญหาเพื่อจัดความขัดแย้ง การเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี และการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ให้เพิ่มมากขึ้นได้

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดกที่มีต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัย ดังนี้

ข้อเสนอแนะจากการทำวิจัย

การนำกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดกไปใช้ ควรคำนึงถึงองค์ประกอบต่างๆ ดังต่อไปนี้

จำนวนเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรม: ไม่ควรเกิน 20 คนต่อครู 1 คน เพราะในการจัดกิจกรรมครูต้องแบ่งกลุ่มเด็กเป็นกลุ่มย่อย หากเด็กมากไปจะทำให้ไม่ได้ทำงานครบทุกคน และในกิจกรรมแสดงละคร หากมีเด็กมากไปจะไม่ได้แสดงทุกคนและจะเกิดความวุ่นวายในชั้น

ระยะเวลาในการทำกิจกรรม: ควรใช้ระยะเวลาในการทำกิจกรรมทั้งหมดไม่เกิน 40 นาที เพื่อให้เหมาะสมกับระยะเวลาความสนใจของเด็ก เด็กไม่ล้าเกินไป

อำไพ-เทคนิค: ไม่ควรใช้เวลาเกิน 5 นาที เพื่อให้เหมาะสมกับวัย เด็กไม่เกิดความเบื่อหน่าย และเกิดความภาคภูมิใจว่าสามารถทำได้สำเร็จ โดยอาจค่อยๆ เพิ่มเวลาขึ้นในวันหลังๆ และครูต้องทำไปพร้อมๆ กับเด็ก เพื่อเป็นต้นแบบในการถ่ายทอดศิลปะและสมาธิให้กับเด็ก

นิทานชาดก: นิทานชาดกที่ใช้ในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ควรมีลักษณะเนื้อเรื่องไม่ซับซ้อน ภาษาเข้าใจง่าย ไม่มีเนื้อเรื่องน่ากลัวจนเกินไป เล่าจบได้ภายในครั้งเดียว และควรมีรูปภาพใหญ่พอให้เด็กมองเห็นได้อย่างทั่วถึง

รูปแบบการจัดกิจกรรมกลุ่ม: ในแต่ละแผนการจัดกิจกรรมควรมีการดำเนินกิจกรรมที่เหมือนกัน เพื่อเป็นการซ้ำ ย้ำ ทวน ให้เด็กเห็นถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์นั้นผ่านหลายๆ กิจกรรม และควรมีการสรุปผลของการทำกิจกรรมในแต่ละครั้ง ข้อคิดที่ได้ วิธีการแก้ปัญหา และนำมาแลกเปลี่ยนกันในแต่ละกลุ่ม

ครู: ควรมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการไตรสิกขาเพียงพอ มีความเป็นกัลยาณมิตร สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อคิดจากเนื้อหาของนิทาน และอธิบายให้เด็กเข้าใจได้ด้วยภาษาที่ง่าย และมีความรู้ความเข้าใจด้านการพัฒนาการทางสังคมของเด็กปฐมวัย

ความเชื่อมโยงกับกิจกรรมประจำวัน: การจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดกจะเกิดผลสูงสุดเมื่อสามารถบูรณาการข้อคิดของนิทานชาดกเข้าไปในกิจกรรมประจำวันของเด็กได้ เช่น เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นต่างๆ ในชั้นเรียน ให้เด็กๆ เรียนรู้ในการแก้ปัญหาเมื่อเกิดความขัดแย้งกัน มอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบให้เด็กๆ ตามความสามารถ ให้เด็กๆ มีส่วนร่วมในการดูแลห้องเรียน ทำให้เด็กเกิดการ ซ้ำ ย้ำ ทวน และเกิดพฤติกรรมที่ถาวรขึ้นได้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาผลของการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดกที่มีต่อคุณลักษณะด้านอื่นๆ เช่น ความมีระเบียบวินัย ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นต้น
2. ควรมีการศึกษา ติดตามผลหลังจากเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก ว่าเด็กสามารถนำไปใช้ได้เหมาะสมจนเกิดเป็นพฤติกรรมถาวรได้หรือไม่

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กรมศิลปากร. 2540. นิบาตชาดก. กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์.

กรมอนามัย. 2547. “คู่มือวิทยากรโรงเรียนพ่อแม่สำหรับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข.” กรุงเทพมหานคร: กระทรวงสาธารณสุข.

กระทรวงศึกษาธิการ. 2543. การปฏิรูปการเรียนรู้ของกระทรวงศึกษาธิการ. กรมวิชาการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กระทรวงศึกษาธิการ. 2550. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. **คุณธรรมพื้นฐาน**. (โปสเตอร์).

กัลยา นิมจิตร. 2545. การศึกษารูปแบบการเล่านิทานของผู้ปกครองเด็กปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลวัดนางนอง กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการศึกษาปฐมวัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. อ้างถึง Dixson et al. (1977). **Training Disadvantaged preschools on Various Fantasy Activities: Effect on Cognitive Functioning and Impulse Control**. Child Development: 2(3): 67-379

จินตนา สิ้นธุพันธุ์ประทุม. 2548. แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

ชยสาโรภิกขุ. 2550ก. ความฉลาดไร้พรมแดน. กรุงเทพมหานคร: โรงเรียนทอสี.

_____. 2550ข. อาณาจักรแห่งปัญญา. กรุงเทพมหานคร: โรงเรียนทอสี.

ฉันทาภรณ์ มุขศรี. 2550. รายงานการวิจัยในชั้นเรียนเรื่องการพัฒนาการเรียนรู้ด้วยหลักไตรสิกขาของโรงเรียนชอยแอนเนกซ์ (กาญจนานิเชก 2) กรณีศึกษาวิชาภาษาอังกฤษ
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/4. โรงเรียนชอยแอนเนกซ์ (กาญจนานิเชก 2). สำนักงานเขตสายไหม, กรุงเทพมหานคร.

บวร เทศารินทร์. 2551. หลักการและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้. (Online).

www.school.obec.go.th/sup_br3/mn_05.htm, 23 พฤศจิกายน 2551.

ปราโมทย์ ปาโมชโช. 2549. วิมุตติมรรค. กรุงเทพมหานคร: ชรรมดา.

ปิยะนันท์ หิรัณย์ชโลธร. 2551. การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยตามแนวคิดทางพุทธศาสนา และทฤษฎีพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พระกัมมัญฐานาจริยะ อุ ปันจิตาภิวัังสะ. 2548. ราชรถสู่พระนิพพาน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมมิก จำกัด

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). 2543. พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด.

_____. 2546ก. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณ์ ราชวิทยาลัย.

_____. 2546ข. รุ่งอรุณของการศึกษาเบิกฟ้าแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวยจำกัด.

_____. 2546ค. รู้หลักก่อนแล้วศึกษาและสอนให้ได้ผล. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด.

_____. 2548. ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด.

_____. 2550. สามไตร. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). 2550. ธรรมบุญชีวิต. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

พระมหาสุนทร สุนทรธมโม (เสนาชูย). 2544. นิตานชาดก (Online).

www.dhammathai.org/chadoknt/chadoknt.php, 5 ตุลาคม 2551.

พุทธทาสภิกขุ. 2535. ไตรสิกขา: ขั้นของการปฏิบัติศาสนา. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.

_____. 2542. หลักพุทธศาสนาที่บอกว่าจะอะไรเป็นอะไร. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.

ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. 2545. ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราช
คำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชตั้งแต่พุทธศักราช 2493 – 2545
ที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง.

_____. 2531. พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระตำหนัก
จิตรลดารโหฐาน. 16 พฤศจิกายน 2531.

ยุกต์ อีสรนนท์. 2551. “วิกฤตประชาธิปไตย หรือวิกฤตพันธมิตร”. ประชาไท. (Online).

www.prachatai.com/05web/th/home/13429, 2 ตุลาคม 2551.

มานิตา ลีโทชลิต. 2544. การวิเคราะห์นิตานชาดกที่ส่งเสริมสันติธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย.
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประถมศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2542. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร:
นานมีบุ๊คส์ จำกัด.

วรรณพร มุมกระโทก. 2549. รายงานการใช้สื่อประสม ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของ
นักเรียนชั้นอนุบาล 2 โรงเรียนเทศบาล 2 (วัดศรีบุญรัตนาราม). โรงเรียนเทศบาล 2
(วัดศรีบุญรัตนาราม). กองการศึกษา. เทศบาลเมืองสระบุรี.

วศิน อินทสระ. 2549. พุทธจริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เมตตา.

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. 2551. ความสามัคคี. (Online). www.th.wikipedia.org/wiki,
17 ตุลาคม 2551.

วิลาวัณย์ อรุณบุญนวลชาติ. 2549. การพัฒนาโปรแกรมการฝึกการอบรมตามแนวทางไตรสิกขาเพื่อ
เสริมสร้างความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาประถมศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วีรวรรณ อินทร์กรุงเก่า. 2550. ผลของการเล่นนิทานคติธรรมที่มีต่อพฤติกรรมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
ของเด็กปฐมวัย. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปฐมวัยศึกษา,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ลิขิต ชีรเวทิน, ศ.ดร. 2551. “ความขัดแย้งทางการเมืองและทางออก”. สยามรัฐออนไลน์.
(Online). www.prachatai.com/05web/th/home/13429, 2 ตุลาคม 2551.

ลิริ กรินชัย. 2550. “มงคลวาร 90 ปี คุณแม่ ดร.ลิริ กรินชัย.” ยูวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย
ในพระบรมราชูปถัมภ์.

สุดารัตน์ พลแพงพา. 2554. ผลของการสอนนิทานชาดกเรื่องพระมหาชนกโดยใช้การสอนแบบ
โครงการที่มีผลต่อความเพียรของเด็กอนุบาล. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการศึกษาปฐมวัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุภาพร ตันนากัย. 2534. ผลการใช้กิจกรรมตามแบบฝึกสติภาวนาอัมพา-เทคนิค เพื่อส่งเสริมความ
เอื้อเฟื้อของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่2. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาประถมศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สุรางค์ ไคว่ตระกูล. 2550. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สืบพงศ์ ธรรมชาติ. 2542. วรรณคดีชาดก. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี. 2525. ความสามัคคี. **ลานธรรมจักร**. (Online).

www.dhammajak.net/board/viewtopic.php?t=150, 15 ธันวาคม 2547.

อภินันท์ สาขากร. 2551. “สถิติตามแนวชาวพุทธ”. **โครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน**.

(Online). www.onec.go.th/develop/develop1.htm, 2 ตุลาคม 2551

อำไพ สุจริตกุล. 2550. **คู่มือปลูกฝังคุณธรรมในเด็กเล็ก นิสัยดีมีเมตตา**. กรุงเทพมหานคร:
พาส พับลิชชิ่ง.

_____. 2551ก. **ขาดก40เรื่อง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมดา.

_____. 2551ข. “รูปแบบการเจริญสติแบบ “อ้าไฟ-เทคนิค” สำหรับเด็ก”. **โครงการพัฒนา
คุณภาพการเรียนการสอน**. (Online). www.onec.go.th/develop/develop1.htm,
2 ตุลาคม 2551.

O'Donnell-Johnson, T.M. 1999. **Narrative Production in Young Children: Does Drawing
Faciliate the Narrative Process**. **Ph.D.** Thesis, Stanford University.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้เชี่ยวชาญ

รายนามผู้เชี่ยวชาญ

1. รองศาสตราจารย์วรรณ สุทธิจิตร อาจารย์โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชลธิป สมาหิโต อาจารย์ประจำสาขาวิชาปฐมวิทยา
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
3. อาจารย์ศิรินพร สันติเมทนีดล ผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลบ้านวาดฝัน

ภาคผนวก ข

คู่มือการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก

คู่มือการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก

แนวคิดเกี่ยวกับความสามัคคี

การทำงานร่วมกันในหมู่คณะย่อมต้องมีความสามัคคีเป็นหลัก คุณลักษณะของความสามัคคีตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศนโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยสรุปมี 4 อย่าง คือ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น แก้ปัญหาเพื่อลดความขัดแย้ง รับผิดชอบต่อผู้นำและผู้ตาม และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

หลักไตรสิกขา

ศีล การฝึกอบรมในด้านความประพฤติ ระเบียบวินัย ความสุจริตทางกาย วาจา การทำงาน

สมาธิ การฝึกอบรมทางใจ ให้มีความตั้งมั่น มีความพร้อมที่จะพิจารณาปัญญา

ปัญญา การฝึกอบรมทางปัญญาให้เกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายอันถูกต้องด้วยเหตุและผล

รูปแบบในการจัดกิจกรรม

1. การเตรียมความพร้อมทางความคิด ความเชื่อที่ถูกต้องหรือสัมมาทิฐิ เป็นขั้นที่เตรียมพร้อมเด็กโดยเน้นให้เด็กเกิดสัมมาทิฐิเป็นหลัก โดยสัมมาทิฐิในขั้นนี้เกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม การแนะนำจากกัลยาณมิตรรวมถึงการใช้คำถามในการสนทนาของครูเพื่อกระตุ้นให้เกิดโยนิโสมนสิการในขั้นนี้ ประกอบไปด้วยปัจจัย 2 ประการ

1.1 ปัจจัยภายนอก คือ ปรโตโมสะ แปลว่าเสียงจากที่อื่นในที่นี้หมายถึง

- กัลยาณมิตร คือ ปรโตโมสะที่เป็นบุคคล ซึ่งมีคุณภาพ และมีน้ำใจที่จะมาช่วยเหลือเกื้อกูล

- อัมไพ-เทคนิค คือ การปูพื้นฐานสมาธิที่พัฒนาจากหลักการเจริญสติตามแนวสติปัฏฐาน โดยมีขั้นตอนประกอบด้วยกิจกรรมสร้างสรรค์ คือการกราบพระ และกิจกรรมการฝึกสมาธิคือการตบแผละฝึกสติ ยืน เดิน นั่ง ด้วยสติ

โดยมีรายละเอียดของกิจกรรมดังนี้

กราบเบญจางคประดิษฐ์ ให้ได้ๆ นั่งท่าเทพบุตร เทพธิดา แล้วพนมมือ จากนั้นทำตามเพลง “เบญจางคประดิษฐ์”

การกราบพระ ให้ได้ๆ นั่งท่าเทพบุตร เทพธิดา แล้วพนมมือสวดระลึกถึงคุณพระศรีรัตนตรัย คุณบิดามารดา ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณ ตามเพลง “บูชาผู้มีคุณ”

ตบแผละฝึกสติ ให้นั่งขัดสมาธิหันหน้าเข้าหาเพื่อนเป็นคู่ๆ มีอวางค์ว่าที่เข้าในท่าเตรียมพร้อม เมื่อเพลงขึ้นให้ใช้มือทั้ง 2 ตบมือแล้วเปะเพื่อน แล้วตบมือแล้วตบเข้า ทำสลับกันตามจังหวะเพลง “ตบแผละฝึกสติ”

ยืนสมาธิ ให้จับมือกันหันหน้าเข้าหากันเป็นวงกลมห่างกันสุดแขนแล้วสำรวจมือไว้ด้านหลัง จากนั้นร้องเพลง “ยืนสมาธิ”

เดินสมาธิ ให้หันไปด้านหลังแล้วเดินเป็นวงกลมตามเข็มนาฬิกาพร้อมเสียงเพลง

“เดินจงกรม” (ประมาณ 1 นาที)

นั่งสมาธิ ให้ปล่อยมือลงข้างลำตัว แล้วย่อตัวลงนั่งขัดสมาธิตามเสียงเพลง “นั่งสมาธิ” (ประมาณ 1 นาที)

- นิทานชาดก คือประวัติการทำความดีของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่มีมาในชาติก่อน เพื่อเป็นตัวอย่างในการแสดงคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคี

1.2 ปัจจัยภายใน คือ โยนิโสมนสิการแปลว่าการใช้ความคิดถูกวิธี มองสิ่งทั้งหลาย ด้วยความคิดพิจารณาหาเหตุผลจนตลอดสายแยกแยะ ด้วยปัญญาจนทำให้เกิดสัมมาทิฐิ สามารถเกิดขึ้นได้ด้วยกระบวนการซึมซับปัจจัยภายนอกจนเกิดการปรับโครงสร้างทางสติปัญญา

โยนิโสมนสิการ

1. วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย คือ การพิจารณาปัญหาด้วยการค้นหาสาเหตุ
2. วิธีคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ หรือ กระจายเนื้อหา มีการจัดหมวดหมู่หรือประเภทไปด้วย
3. วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก เน้นการยอมรับความจริงตามที่เป็นอยู่เป็นอยู่ทุกแง่ทุกด้าน ทั้งด้านดีด้านเสีย และทางออกที่เหมาะสมที่สุดในสถานการณ์นั้น

2. การพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา คือกระบวนการพัฒนาโดยใช้ศีล สมาธิ ปัญญา หรือ มรรค 8 เป็นกระบวนการที่เด็กต้องฝึกฝนและเรียนรู้จากการลงมือกระทำ

ศีล ได้แก่ การมีปฏิสัมพันธ์ที่ถูกต้องเหมาะสมต่อสิ่งแวดล้อมที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต

สมาธิ ได้แก่ ความมุ่งมั่น ตั้งใจ เอาใจใส่ในงาน การมีความสงบ มีความสุขในการทำงาน

ปัญญา การมีเป้าหมายในการทำงานที่ถูกต้อง การรู้จักคิดแก้ปัญหา การเรียนรู้พัฒนา งานโดยได้นำไตรสิกขามาประยุกต์ใช้กับกิจกรรมงานประดิษฐ์ การแสดงบทบาทสมมติ การแสดง สถานการณ์จำลอง โดยมีกัลยาณมิตร คือ ครูคอยให้คำแนะนำชี้แนะแนวทาง

จุดประสงค์ในการจัดกิจกรรม

1. เพื่อให้เด็กเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัยด้านการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

2. เพื่อให้เด็กเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัยด้านการแก้ปัญหาเพื่อลดความขัดแย้ง
3. เพื่อให้เด็กเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัยด้านการรู้บทบาทในฐานะผู้นำและผู้ตาม
4. เพื่อให้เด็กเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในเด็กปฐมวัยด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

จุดประสงค์ในการเล่านิทานชาดก

1. เพื่อให้เด็กๆ เข้าใจเรื่องราวของนิทานได้
2. เพื่อให้เด็กๆ ได้ข้อคิดจากนิทานจากการสนทนาและตอบคำถาม
3. เด็กๆ สามารถนำข้อคิดจากนิทานมาปรับใช้ในการทำกิจกรรมกลุ่ม
4. เด็กๆ สามารถแสดงบทบาทสมมติตามเนื้อเรื่องของนิทานได้
5. เด็กๆ สามารถนำแนวคิดจากนิทานมาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จำลองได้

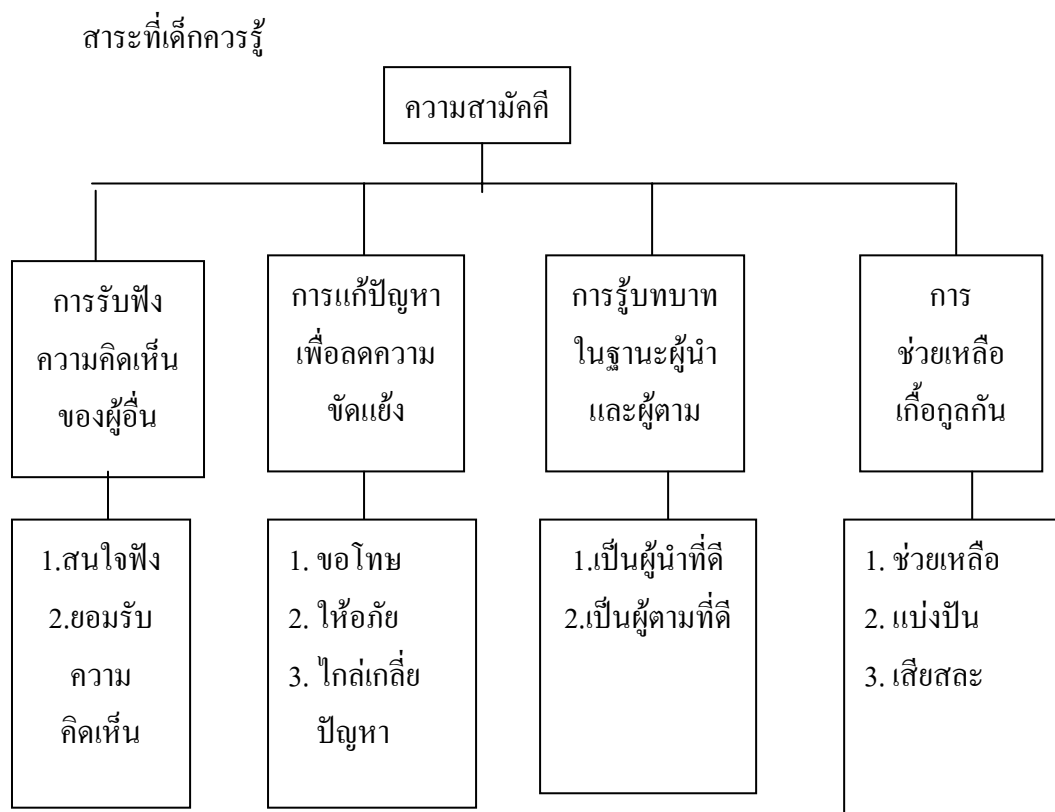
หลักการจัดกิจกรรม

ระยะเวลา ดำเนินการสอนในวัน จันทร์ อังคาร พุธ พฤหัสบดี ศุกร์ ซึ่งนิทานชาดก 1 เรื่อง ใช้เวลา 1 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 ครั้ง โดยใช้เวลาในการดำเนินกิจกรรมวันละ 40 นาที เป็นเวลา 5 สัปดาห์ รวมใช้ระยะเวลาในการทดลองจำนวน 25 ครั้ง

ลักษณะนิทาน ผู้วิจัยได้คัดเลือกนิทานจำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ มาตุลุตชาดก ติตติรชาดก มหาปิชาดก สัมโมทมานชาดก ตัจฉลสุกรชาดกโดยนำมาจาก นิทานชาดก 40 เรื่องของ ศาสตราจารย์กิตติคุณ อำไพ สุจริตกุล 3 เรื่องและเรียบเรียงใหม่จากอรรถกถาชาดก 2 เรื่อง มีเกณฑ์การเลือกนิทานคือ เป็นนิทานชาดกที่มีเนื้อหาส่งเสริมพฤติกรรมความสามัคคีเป็นนิทานชาดกที่มีเนื้อหาสามารถเล่าจบได้ภายในการเล่า 1 ครั้ง ลักษณะเนื้อหาตัวละครไม่ซับซ้อน มีภาษาเหมาะสมกับเด็กปฐมวัย เน้นเรื่องที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสัตว์ และไม่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับผีและวิญญาณ

1. มาลุตซาดก เป็นเรื่องเกี่ยวกับเสือและสิงโตทะเลาะกันว่าข้างขึ้นหรือข้างแรมที่อากาศหนาวสุดท้ายไปถามพระฤาษี พระฤาษีจึงตอบว่า อากาศหนาวเพราะลมพัดต่างหาก ไม่ใช่เพราะข้างขึ้นหรือข้างแรม
2. ติตติรซาดก เป็นเรื่องเกี่ยวกับสัตว์ 3 ชนิด คือ ช้าง ลิง และนกกกระจาบ อาศัยอยู่ที่ต้นไทรต้นเดียวกัน และทะเลาะกันเป็นประจำ วันหนึ่งจึงหาว่าใครเป็นพี่ใครเป็นน้อง แล้วให้ความเคารพช่วยเหลือกัน
3. มหากปิซาดก เป็นเรื่องของลิงหัวหน้าฝูงที่ปกป้องลูกน้องที่กำลังจะโดนพระราชายัง เพราะไปกินมะม่วงที่พระราชายาจะมาเสวย หัวหน้าฝูงเอาเถาวัลย์พันรอบเอวแล้วกระโดดไปที่ต้นมะม่วงแต่เชือกยาวไม่พอ จึงเอามือเกาะกิ่งมะม่วงไว้แล้วให้ลูกน้องเดินข้ามตัวไป แต่มีลิงตัวหนึ่งอยากเป็นหัวหน้า จึงกระโดดลงมาที่หลังของหัวหน้าอย่างแรง จนหัวหน้าฝูงตายในที่สุด
4. สัมโมทมานซาดก เป็นเรื่องของนกกกระจาบฝูงหนึ่งที่โดนนายพรานจับไปอยู่เสมอ วันหนึ่งหัวหน้ากจึงออกอุบายว่า เมื่อนายพรานมาเหยียดดาขาย ให้พวกเราช่วยกันบินยกเอาดาขายไปไว้ที่ต้นไม้อแล้วบินลอดออกมาจากดาขาย วันหนึ่งนกสองตัวเกิดทะเลาะกัน ไม่ช่วยกันยกดาขายขึ้น นายพรานจึงจับนกไว้ได้ทั้งฝูง
5. ตัจฉกสุกรซาดก เป็นเรื่องของลูกหมูป่าตัวหนึ่งถูกช่างไม้ นำไปเลี้ยงตั้งแต่ยังเล็ก วันหนึ่งช่างไม้ นำไปปล่อยกลับไปหาฝูงหมูในป่า พบว่าฝูงหมูถูกเสือจับไปกินทุกวัน จึงออกอุบายโดยให้ฝูงหมูช่วยกันล้อมกันเป็นชั้นๆ ปกป้องลูกหมู แล้วหัวหน้าหมูก็ล่อเสื้อมาจนเสื้อมตกลงไปในหลุมที่ขุดไว้ โคนฝูงหมูป่ารุมกัดจนตาย

สาระการเรียนรู้

ภาพผนวกที่ 1 สาระการเรียนรู้

ประสบการณ์สำคัญ

1. การฟังเรื่องราวนิทาน
2. การแสดงความรู้สึกด้วยคำพูด
3. การร้องเพลง
4. การกราบพระ
5. การฝึกสติด้วยเพลง
6. การอธิบายเกี่ยวกับเหตุการณ์และความสัมพันธ์ของตัวละคร
7. การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น
8. การวางแผน ตัดสินใจเลือกและลงมือปฏิบัติ
9. การประดิษฐ์อุปกรณ์แสดงบทบาทสมมติ
10. การแสดงบทบาทสมมติ
11. การแสดงสถานการณ์จำลอง

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

1. ขั้นเตรียมความพร้อมทางความคิด

- การทำความเข้าใจเนื้อหาของนิทาน

กิจกรรมที่ 1 อ่าไฟ-เทคนิค การเล่านิทาน: ครูและเด็กสนทนาเกี่ยวกับตัวละครว่ามีใครบ้าง ทำอะไร ที่ไหน และอย่างไร โดยครูใช้คำถามเพื่อกระตุ้นโยนิโสมนสิการ

กิจกรรมที่ 2 อ่าไฟ-เทคนิค การทบทวนนิทาน เพลงประกอบนิทาน: ครูและเด็กร่วมสนทนาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อคิดที่ได้จากเนื้อหาของนิทาน โดยครูใช้คำถามเพื่อกระตุ้นวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

2. ขั้นพัฒนามนุษย์ตามกระบวนการไตรสิกขา

- กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของนิทาน

กิจกรรมที่ 3 อ่าไฟ-เทคนิค เพลงประกอบนิทาน กิจกรรมงานประดิษฐ์: ครูแบ่งกลุ่มเด็กออกเพื่อทำกิจกรรม โดยครูกำหนดงานให้แต่ละกลุ่ม เมื่อเสร็จแล้วร่วมสนทนาเกี่ยวกับการทำงานร่วมกัน

กิจกรรมที่ 4 อ่าไฟ-เทคนิค เพลงประกอบนิทาน กิจกรรมแสดงบทบาทสมมติ: เด็กๆ แบ่งหน้าที่ในการแสดงบทบาทสมมติและแสดงตามเนื้อเรื่องจากนั้นร่วมสนทนาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้สึกของตัวละครและการทำกิจกรรมกลุ่ม

- กิจกรรมที่นำข้อคิดจากนิทานมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

กิจกรรมที่ 5 อ่าไฟ-เทคนิค เพลงประกอบนิทาน สถานการณ์จำลอง: เด็กๆ แบ่งหน้าที่ในการกิจกรรมสถานการณ์จำลอง จากนั้นร่วมสนทนาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้สึกของผู้แสดงและการทำกิจกรรมกลุ่ม

รายละเอียดของกิจกรรม

กิจกรรมการเล่านิทาน: การเล่านิทานชาดกด้วยแผ่นภาพนิทานโดยผู้วิจัย หลังจากนั้นผู้วิจัยถามคำถามเพื่อกระตุ้นวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการที่เกี่ยวกับเนื้อเรื่องของนิทาน เพื่อให้เด็กๆจดจำและเข้าใจเนื้อเรื่องของนิทาน

กิจกรรมการทบทวนนิทาน: การเล่านิทานชาดกด้วยแผ่นภาพนิทานโดยตัวแทนเด็ก หลังจากนั้นผู้วิจัยถามคำถามเพื่อกระตุ้นวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการที่เกี่ยวกับข้อของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีจากนิทาน

กิจกรรมงานประดิษฐ์: กิจกรรมที่แบ่งเด็กออกเป็นกลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มมี 4 คน จากนั้นให้ช่วยกันประดิษฐ์อุปกรณ์ต่างๆ ที่จะใช้ในการแสดงบทบาทสมมติ หลังจากนั้นร่วมกันสนทนาพูดคุยถึงผลที่ได้จากการทำงานในด้านความสามัคคี

กิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติ: กิจกรรมการแสดงบทบาทต่างๆ ตามเนื้อเรื่องในนิทานชาดก โดยมีผู้วิจัยเป็นผู้บอกบทให้ โดยแบ่งเด็กออกเป็น 2 กลุ่ม เมื่อกลุ่มที่ 1 แสดง กลุ่มที่ 2 เป็นผู้ชม จากนั้นผลัดให้กลุ่มที่ 2 เป็นผู้แสดง ส่วนกลุ่ม 1 เป็นผู้ชม หลังจากนั้นร่วมกันสนทนาพูดคุยถึงผลที่เกี่ยวกับข้อของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีได้จากการทำงาน

กิจกรรมสถานการณ์จำลอง: เกมส์หรือเหตุการณ์จำลองที่ต้องใช้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีในการแก้ปัญหาเหตุการณ์นั้น

บทบาทครู

ในการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก ครูควรมีบทบาทเป็นกัลยาณมิตรของเด็กๆ คือเป็นผู้ให้คำแนะนำในการทำกิจกรรม ชี้แนะแนวทางและให้กำลังใจ โดยเปิดโอกาสให้เด็กๆ ทดลอง คิดแก้ปัญหาด้วยวิธีต่างๆ วางแผนการทำงาน สรุปผลการทำงานเอง ผู้ที่เป็นกัลยาณมิตรควรมีลักษณะดังต่อไปนี้ มีความน่ารัก ชวนให้อยากเข้าไปปรึกษา ได้ถาม มีความน่าเคารพ รู้จักพูดให้เหตุผล ชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไรอย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี รู้จักอดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษา

ซักถามคำแนะนำ อคทน ฟังได้ไม่เบื่อ ไม่จนเจียว และไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือเป็นตัวอย่างที่ไม่ดี ในการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดกนั้น ครูมีบทบาทสำคัญมาก เพราะเป็นต้นแบบของเด็กในการแสดงพฤติกรรมทางกาย ทางวาจา และถ่ายทอดวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการให้แก่เด็ก พฤติกรรมที่ครูแสดงออกและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับเด็กควรสอดคล้องกันเพื่อเป็นตัวแบบในการเชื่อมโยงความรู้ไปสู่การแสดงพฤติกรรมให้แก่เด็ก

ภาคผนวก ค

**ตารางการจัดกิจกรรมและตัวอย่างแผนการจัดกิจกรรม
ตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก
แผนที่ 1 นิทานเรื่อง เสือกับสิงโต**

ตารางกิจกรรม					
	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 4	ครั้งที่ 5
สัปดาห์ที่1	เพลงเบญจางคประดิษฐ์ เสือกกับสิงโต	เพลงเบญจางคประดิษฐ์ เสือกกับสิงโต เพลงตั้งใจฟัง	เพลงเบญจางคประดิษฐ์ งานประดิษฐ์ ข้างแรม เพลงตั้งใจฟัง	เพลงเบญจางคประดิษฐ์ บทบาทสมมติ เพลงตั้งใจฟัง	เพลงเบญจางคประดิษฐ์ ยืนสมาธิ,เดินสมาธิ สถานการณ์จำลอง เพลงตั้งใจฟัง
สัปดาห์ที่2	เพลงเบญจางคประดิษฐ์ ยืนสมาธิ,เดินสมาธิ สามสหาย	เพลงเบญจางคประดิษฐ์ ยืนสมาธิ,เดินสมาธิ สามสหาย เพลงขอบคุณขอโทษ	เพลงเบญจางคประดิษฐ์ ยืนสมาธิ,เดินสมาธิ งานประดิษฐ์ เพลงขอบคุณขอโทษ	เพลงเบญจางคประดิษฐ์ ยืนสมาธิ,เดินสมาธิ บทบาทสมมติ เพลงขอบคุณขอโทษ	เพลงเบญจางคประดิษฐ์ ยืนสมาธิ,เดินสมาธิ คบแผละฝึกสติ สถานการณ์จำลอง เพลงขอบคุณขอโทษ
สัปดาห์ที่3	เพลงบูชาผู้มีคุณ ยืนสมาธิ,เดินสมาธิ คบแผละฝึกสติ พญาวานร	เพลงบูชาผู้มีคุณ ยืนสมาธิ,เดินสมาธิ คบแผละฝึกสติ พญาวานร เพลงคุณธรรมผู้นำ	เพลงบูชาผู้มีคุณ ยืนสมาธิ,เดินสมาธิ คบแผละฝึกสติ งานประดิษฐ์ เพลงคุณธรรมผู้นำ	เพลงบูชาผู้มีคุณ ยืนสมาธิ,เดินสมาธิ คบแผละฝึกสติ บทบาทสมมติ เพลงคุณธรรมผู้นำ	เพลงบูชาผู้มีคุณ ยืนสมาธิ,เดินสมาธิ นั่งสมาธิ สถานการณ์จำลอง เพลงคุณธรรมผู้นำ
สัปดาห์ที่4	เพลงบูชาผู้มีคุณ ยืนสมาธิ,เดินสมาธิ นั่งสมาธิ นกกระเจาแบกรัง	เพลงบูชาผู้มีคุณ ยืนสมาธิ,เดินสมาธิ นั่งสมาธิ นกกระเจาแบกรัง เพลงไม่เห็นแก่ตัว	เพลงบูชาผู้มีคุณ ยืนสมาธิ,เดินสมาธิ นั่งสมาธิ งานประดิษฐ์ เพลงไม่เห็นแก่ตัว	เพลงบูชาผู้มีคุณ ยืนสมาธิ,เดินสมาธิ นั่งสมาธิ บทบาทสมมติ เพลงไม่เห็นแก่ตัว	เพลงบูชาผู้มีคุณ ยืนสมาธิ,เดินสมาธิ นั่งสมาธิ สถานการณ์จำลอง เพลงไม่เห็นแก่ตัว
สัปดาห์ที่5	เพลงบูชาผู้มีคุณ ยืนสมาธิ,เดินสมาธิ นั่งสมาธิ หมูสู้เสือ	เพลงบูชาผู้มีคุณ ยืนสมาธิ,เดินสมาธิ นั่งสมาธิ หมูสู้เสือ เพลงสามัคคี	เพลงบูชาผู้มีคุณ ยืนสมาธิ,เดินสมาธิ นั่งสมาธิ งานประดิษฐ์ เพลงสามัคคี	เพลงบูชาผู้มีคุณ ยืนสมาธิ,เดินสมาธิ นั่งสมาธิ บทบาทสมมติ เพลงสามัคคี	เพลงบูชาผู้มีคุณ ยืนสมาธิ,เดินสมาธิ นั่งสมาธิ สถานการณ์จำลอง เพลงสามัคคี

แผนการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขา
ประกอบนิทานชาดก

แผนที่ 1

นิทานเรื่อง เสือกับสิงโต

แผนการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก

แผนที่ 1

นิทานเรื่อง เสือกับสิงโต

แนวคิด

การทำงานร่วมกันในกลุ่มต้องรู้จักการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นซึ่งการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นจะทำให้ได้วิธีการแก้ไขปัญหาที่ดี

จุดประสงค์

1. เพื่อให้เด็กเข้าใจเรื่องราวของนิทานได้
2. เพื่อให้เด็กได้ข้อคิดเรื่องการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
3. เพื่อให้เด็กสามารถแสดงบทบาทสมมติตามเนื้อเรื่องของนิทานได้
4. เพื่อให้เด็กสามารถนำข้อคิดจากนิทานมาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จำลองได้
5. เพื่อให้เด็กสามารถแสดงพฤติกรรมในการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นระหว่างการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มได้

สาระการเรียนรู้

สาระที่เด็กควรรู้

1. เนื้อหาสำคัญของนิทาน
2. ตัวละครหลักในเรื่องคือ เสือกับสิงโต
3. การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นต้องมีความสนใจฟังและยอมรับวิธีการที่ดีกว่า

ประสบการณ์สำคัญ

1. การฟังเรื่องราวนิทาน

2. การแสดงความรู้สึกรักด้วยคำพูด
3. การร้องเพลง
4. การกราบพระ
5. การฝึกสติด้วยเพลง
6. การอธิบายเกี่ยวกับเหตุการณ์และความสัมพันธ์ของตัวละคร
7. การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น
8. การวางแผน ตัดสินใจเลือกและลงมือปฏิบัติ
9. การประดิษฐ์อุปกรณ์แสดงบทบาทสมมติ
10. การแสดงบทบาทสมมติ
11. การปฏิบัติตามสถานการณ์จำลอง

สื่อประกอบ

1. แผ่นภาพนิทาน
2. เพลงเบญจางคประดิษฐ์
3. เพลงขอโทษ ขอขอบคุณ
4. เพลงยืนสมาธิ เพลงเดินสมาธิ
5. อุปกรณ์การทำกิจกรรมงานประดิษฐ์
6. บทสถานการณ์จำลอง

ประเมินผล

1. การตอบคำถามเกี่ยวกับตัวละครและเนื้อเรื่องของนิทานได้
2. การบอกข้อคิดเรื่องการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นจากนิทานได้
3. การสังเกตพฤติกรรมในการทำกิจกรรมกลุ่ม การแสดงบทบาทสมมติและในสถานการณ์จำลอง

กิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก

แผนที่ 1

ครั้งที่ 1

วันที่ เวลา

ผู้สอน

จุดประสงค์

เพื่อให้เด็กๆ เข้าใจเรื่องราวของนิทานได้

สาระการเรียนรู้

สาระที่เด็กควรรู้

1. เนื้อหาสำคัญของนิทาน “เสือและสิงโตทะเลาะกันว่าข้างขึ้นหรือข้างแรมที่อากาศหนาว โดยไม่มีใครฟังอีกฝ่าย สุดท้ายไปถามพระฤๅษี พระฤๅษีจึงตอบว่า อากาศหนาวเพราะลมพัดต่างหาก ไม่ใช่เพราะข้างขึ้นหรือข้างแรม” ทั้งสองยอมรับความคิดของฤๅษี จึงต่างเลิกทะเลาะกัน

2. ตัวละครหลักในเรื่องคือ เสือกับสิงโต

ประสบการณ์สำคัญ

1. การกราบพระ
2. การร้องเพลง
3. การแสดงความรู้สึกด้วยคำพูด
4. การฟังเรื่องราวนิทาน
5. การอธิบายเกี่ยวกับเหตุการณ์และความสัมพันธ์ของตัวละคร
6. การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น

กิจกรรม

ขั้นนำ (5 นาที)

ครูกล่าวสวัสดิ์และทักทายเด็กๆ ด้วยถ้อยคำไพเราะและกิริยานุ่มนวล จากนั้นให้เด็กๆ นั่งเป็นวงกลมแล้วสอนเด็กๆ ร้องเพลงเบญจางคประดิษฐ์ และสอนการกราบพระแบบเบญจางคประดิษฐ์

ขั้นสอน (30 นาที)

1. ครูเล่านิทานเกี่ยวกับสิงโต โดยใช้แผ่นภาพนิทานประกอบ
2. ครูและเด็กร่วมสนทนาเกี่ยวกับตัวละครว่ามีใครบ้าง ทำอะไร ที่ไหนและอย่างไร โดยใช้คำถามกระตุ้นวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

วิธีคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ

- ในนิทานเรื่องนี้มีตัวละครอะไรบ้าง: เสือ สิงโตและพระฤๅษี
- ใครออกหาอาหารตอนไหนบ้าง: สิงโตออกหาอาหารข้างขึ้น เสือออกหาอาหารข้างแรม

วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย

- เสือและสิงโตทะเลาะกันเรื่องอะไร: สิงโตคิดว่าข้างขึ้นหนาว เสือคิดว่าข้างแรมหนาว
- เสือและสิงโตแก้ปัญหาอย่างไร: ไปถามพระฤๅษี

3. ครูให้เด็กๆ ช่วยกันเรียงลำดับภาพเหตุการณ์ในนิทานจากแผ่นภาพ

ขั้นสรุป (5 นาที)

ครูสรุปเนื้อเรื่องของนิทานให้เด็กๆ ฟังอีกครั้ง และกล่าวสวัสดิ์อำลาเด็กๆ

สื่อประกอบ

1. เพลงเบญจางคประดิษฐ์
2. แผ่นภาพนิทาน

ประเมินผล

1. สามารถตอบคำถามเกี่ยวกับตัวละครได้
2. สามารถตอบคำถามเกี่ยวกับเนื้อเรื่องของนิทานได้

เพลงเบญจางคประดิษฐ์

คำร้อง-ทำนอง: ศาสตราจารย์กิตติคุณ อำไพ สุจริตกุล

อัญชลีแปลว่าพนมมือ	วันทานี้หรือคือการไหว้
สองอย่างต้องทำโดยตั้งใจ	อภิวาสนั้นไซ้รู้คือก้มกราบวัฒนา
*ท่าที่หนึ่งพนมมือระหว่างอก	ท่าที่สองยกมือขึ้นวันทา
ท่าที่สามกราบลงทั้งกายา	กิจกรรมนี้หนาหนุงจำไปทำเอ๋ย(*)

นิทาน เสือกับสิงโต

เรียบเรียงโดย ศาสตราจารย์กิตติคุณ อำไพ สุจริตกุล

นานมาแล้วในถ้ำเชิงเขาแห่งหนึ่งเป็นที่อาศัยของเสือกับสิงโต ทั้งสองอยู่ถ้ำเดียวกันตลอดมา ตามปกติ สิงโตชอบออกหากินในคืนเดือนหงายครันตลกคึกคกแรงก็หนาวสั่น จึงหลงเข้าใจว่าอากาศหนาวเพราะข้างขึ้น ส่วนเสือชอบออกล่าเหยื่อในคืนเดือนมืด พอลมพัดมาแรงจัดก็รู้สึกหนาว จึงทักท้วงเอาว่าอากาศหนาวเพราะข้างแรม

อยู่มาวันหนึ่ง สัตว์ทั้งสองสนทนากันถึงเรื่องลมฟ้าอากาศเสือโคร่งได้พูดขึ้นว่า “ถึงคืนข้างแรมที่ไรอากาศหนาวทุกที” สิงโตได้ฟังดังนั้นก็แย้งว่า “อะไรกันเพื่อน ข้างขึ้นต่างหากที่อากาศหนาวมาก” เสือกลับแย้งว่า “เพื่อนเอะอะไรมาพูดคืนข้างแรมสิ เราออกหากินที่ไรอากาศหนาวจนเรารู้สึกหนาวไปทั้งตัว” แต่สิงโตกลับค้านว่า “อากาศหนาวในคืนข้างแรมได้อย่างไร เรานอนอุ่นสบายเชียว แต่คืนข้างขึ้นเมื่อเราออกไปหากินอากาศหนาวเสียจนตัวเราเย็นเฉียบเลย” ทั้งเสือกับสิงโตต่างแผดเสียงเถียงกันลั่นป่าเมื่อหาข้อยุติไม่ได้ทั้งสองจึงชวนกันไปหาพระฤๅษีซึ่งบำเพ็ญตบะอยู่ ณ เชิงเขาแห่งนั้น แล้วเล่าเรื่องที่เกิดขึ้นให้ท่านฟัง พระฤๅษีจึงกล่าวว่า “ไม่ว่าจะเป็นข้างขึ้นหรือข้างแรมก็ตาม เมื่อมีลมพัดมาย่อมรู้สึกรู้หนาว เพราะความหนาวเกิดแต่ลม เจ้าทั้งสองไม่แพ้กันในปัญหานี้

เมื่อเสือกับสิงโตทราบความจริงจากพระฤๅษีแล้วทั้งสองยอมรับความคิดของฤๅษี จึงต่างก็ขอโทษกันและก่เลิกทะเลาะกัน เดินกลับถ้ำที่อยู่ของตน และอยู่ด้วยกันอย่างผาสุกสืบไป

กิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก

แผนที่ 1 ครั้งที่ 2

วันที่ เวลา

ผู้สอน

จุดประสงค์

เพื่อให้เด็กๆ ได้ข้อคิดเรื่องการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

สาระการเรียนรู้

สาระที่เด็กควรรู้

- การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มต้องรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

ประสบการณ์สำคัญ

1. การกราบพระ
2. การฟังเรื่องราวนิทาน
3. การแสดงความรู้สึkd้วยคำพูด
4. การร้องเพลง
5. การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น

กิจกรรม

ขั้นนำ (5 นาที)

ครูกล่าวสวัสดีและทักทายเด็กๆ ด้วยถ้อยคำไพเราะและกิริยานุ่มนวล จากนั้นให้เด็กๆ นั่งเป็นวงกลมและกราบพระแบบเบญจางคประดิษฐ์

ขั้นสอน (30 นาที)

1. ครูขออาสาสมัคร 3 คนออกมาเล่นนิทานเกี่ยวกับสิงโต โดยใช้แผ่นภาพนิทานประกอบ
2. ครูและเด็กร่วมสนทนาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อคิดเรื่องการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ที่ได้จากเนื้อหาของนิทาน โดยครูใช้คำถามเพื่อกระตุ้นวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย

- ทำไมสิงโตถึงทะเลาะกัน: เพราะไม่มีใครยอมฟังใคร ต่างก็คิดว่าตนเองถูก

วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก

- การไม่ยอมฟังใครมีผลดีผลเสียอย่างไร: ผลเสียคือไม่ได้รับความรู้ใหม่ๆ และทำผิด
- ถ้าเด็กๆ ทะเลาะกับเพื่อน เด็กๆ ควรจะอย่างไร: ฟังเหตุผลเพื่อนและช่วยกันคิดแก้ปัญหา

3. ครูและเด็กร่วมกันพูดคุยถึงผลของการไม่การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

ขั้นสรุป (5 นาที)

ครูสอนเด็กๆ ร้องเพลงตั้งใจฟังจากนั้นครูกล่าวสวัสดิ์อำลาเด็กๆ

สื่อประกอบ

1. แผ่นภาพนิทาน
2. เพลงเบญจางคประดิษฐ์
3. เพลงตั้งใจฟัง

ประเมินผล

1. สามารถตอบคำถามเกี่ยวกับเนื้อเรื่องของนิทานได้
2. สามารถบอกข้อคิดที่ได้จากนิทานได้

เพลงตั้งใจฟัง

คำร้อง-ทำนอง: ณัฏฐา อาริยมตตา

ฟัง ฟัง ฟัง เราต้องตั้งใจฟัง
ฟังแล้วได้ความรู้ และทำถูกไม่ผิดเลย

กิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก

แผนที่ 1 ครั้งที่ 3

วันที่ เวลา

ผู้สอน

จุดประสงค์

1. เพื่อให้เด็กๆ ได้ข้อคิดเรื่องการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
2. เพื่อให้เด็กๆ สามารถแสดงพฤติกรรมในการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ระหว่างการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มได้

สาระการเรียนรู้

สาระที่เด็กควรรู้

- การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มต้องรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

ประสบการณ์สำคัญ

1. การกราบพระ
2. การร้องเพลง
3. การแสดงความรู้สึกร่วมด้วยคำพูด
4. การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น
5. การวางแผน ตัดสินใจเลือกและลงมือปฏิบัติ
6. การประดิษฐ์อุปกรณ์แสดงบทบาทสมมติ

กิจกรรม

ขั้นนำ (5 นาที)

ครูกล่าวสวัสดีและทักทายเด็กๆ ด้วยถ้อยคำไพเราะและกิริยานุ่มนวล จากนั้นให้เด็กๆ นั่งเป็นวงกลมและกราบพระแบบเบญจางคประดิษฐ์

ขั้นสอน (30 นาที)

1. ครูสนทนากับเด็กๆ ถึงการแสดงบทบาทสมมติเรื่องเสื่อกันสิงโต โดยครูบอกกับเด็กๆ ว่าวันนี้จะทำอุปกรณ์ประกอบการเล่นบทบาทสมมติ แล้วอธิบายถึงขั้นตอนการทำงานประดิษฐ์เพื่อให้เด็กทำร่วมกันเป็นกลุ่ม
2. แบ่งกลุ่มเด็กๆ ออกเป็นกลุ่มละ 4 คน
3. ครูแบ่งงานให้เด็กๆ โดยประดิษฐ์พระจันทร์ข้างขึ้นและก้อนเมฆ 1 กลุ่ม ประดิษฐ์ดาว 2 กลุ่ม ประดิษฐ์หน้ากากเสือ สิงโต 1 กลุ่ม พระฤๅษีและลม 1 กลุ่ม และต้นไม้ 2 กลุ่ม เสร็จแล้วนำมาประกอบกัน
4. เมื่อเด็กๆ ทำกิจกรรมงานประดิษฐ์เสร็จ ให้เด็กๆ ออกมานำเสนอผลงานหน้าชั้นแล้วครูและเด็กร่วมกันสนทนาถึงการทำงานร่วมกันของเด็ก ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกันและวิธีการแก้ไขแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

ขั้นสรุป (5 นาที)

ครูและเด็กร่วมกันร้องเพลงตั้งใจฟัง และครูบอกถึงการแสดงบทบาทสมมติในครั้งต่อไป จากนั้นครูกล่าวสวัสดีอำลาเด็กๆ

ประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมในการทำกิจกรรมกลุ่ม
2. การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการทำกิจกรรมกลุ่ม

สื่อประกอบ

1. เพลงเบญจางคประดิษฐ์
2. เพลงตั้งใจฟัง
3. กระดาษแข็ง
4. กระดาษสี
5. ไหมพรม
6. กรรไกร
7. สีเมจิก

ขั้นตอนการทำงานประดิษฐ์

1. ตัดกระดาษสีเหลืองเป็นรูปพระจันทร์
2. ตัดกระดาษสีดำเป็นก้อนเมฆ
3. ตัดกระดาษสีฟ้าเป็นรูปดาว
4. วาดหน้าเสือ สิงโต พระฤๅษีตามจุดประ แล้วตัด
5. นำภาพต่างๆ มาติดบนโฟโต้บอร์ด

กิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก

แผนที่ 1 ครั้งที่ 4

วันที่..... เวลา

ผู้สอน

จุดประสงค์

1. เด็กๆ สามารถแสดงบทบาทสมมติตามเนื้อเรื่องของนิทานได้
2. เด็กๆ สามารถแสดงพฤติกรรมในการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นระหว่างการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มได้

สาระการเรียนรู้

สาระที่เด็กควรรู้

- การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มต้องรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

ประสบการณ์สำคัญ

1. การกราบพระ
2. การร้องเพลง
3. การฝึกสติด้วยเพลง
4. การแสดงความรู้สึกรักด้วยคำพูด
5. การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น
6. การวางแผน ตัดสินใจเลือกและลงมือปฏิบัติ
7. การแสดงบทบาทสมมติ

กิจกรรม

จูนนำ (5 นาที)

ครูกล่าวสวัสดีและทักทายเด็กๆ ด้วยถ้อยคำไพเราะและกิริยานุ่มนวล จากนั้นให้เด็กๆ นั่งเป็นวงกลมและกราบพระแบบเบญจางคประดิษฐ์

จูนสอน (30 นาที)

1. ครูและเด็กช่วยกันทบทวนเนื้อหาของนิทาน
2. ครูแบ่งเด็กเป็น 2 กลุ่ม สลับกันเป็นผู้แสดงและผู้ชม ในกลุ่มผู้แสดงมีผู้รับบทเป็น เสือ 1 คน สิงโต 1 คน ลม 1 คน พระฤๅษี 1 คน ผู้ถือฉาก 4 คน สัตว์ที่เป็นเหยื่อ 6 คน โดยครูคอยบอกบทให้
3. ครูและเด็กร่วมกันสนทนาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และร่วมกันสนทนาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้สึกของตัวละครต่างๆ

จูนสรุป (5 นาที)

ครูและเด็กร่วมกันร้องเพลงตั้งใจฟัง จากนั้นครูกล่าวสวัสดีอำลาเด็กๆ

สื่อประกอบ

1. เพลงเบญจางคประดิษฐ์
2. เพลงตั้งใจฟัง
3. อุปกรณ์ประกอบการแสดง

ประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมในการทำกิจกรรมกลุ่ม
2. การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการทำกิจกรรมกลุ่ม

กิจกรรมตามหลักไตรสิกขาประกอบนิทานชาดก

แผนที่ 1 ครั้งที่ 5

วันที่ เวลา

ผู้สอน

จุดประสงค์

1. เด็กๆ สามารถนำแนวคิดจากนิทานมาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จำลองได้
2. เด็กๆ สามารถแสดงพฤติกรรมในการการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นระหว่างการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มได้

สาระการเรียนรู้

สาระที่เด็กควรรู้

- การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มต้องรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

ประสบการณ์สำคัญ

1. การกราบพระ
2. การร้องเพลง
3. การฝึกสติด้วยเพลง
4. การแสดงความรู้สึกรักด้วยคำพูด
5. การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น
6. การวางแผน ตัดสินใจเลือกและลงมือปฏิบัติ
7. การปฏิบัติตามสถานการณ์จำลอง

กิจกรรม

ขั้นนำ (5 นาที)

ครูกล่าวสวัสดีและทักทายเด็กๆ ด้วยถ้อยคำไพเราะ และกิริยานุ่มนวล จากนั้นให้เด็กๆ นั่งเป็นวงกลมและกราบพระแบบเบญจางคประดิษฐ์ ครูสอนการยืนสมาธิ เดินสมาธิ

ขั้นสอน (30 นาที)

1. ครูอ่านสถานการณ์จำลองให้เด็กๆ ฟัง
2. ให้เด็กๆ แบ่งงานกันเพื่อปฏิบัติตามสถานการณ์จำลองนั้น โดยทุกคนต้องมีหน้าที่ในการทำงาน หรือแสดงความคิดเห็น โดยครูเตรียมอุปกรณ์มาให้
3. ครูและเด็กร่วมกันสนทนาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ในการทำกิจกรรมกลุ่ม เช่น “ถ้าเด็กๆ ไม่ฟังความคิดเห็นของเพื่อนจะต่อภาพได้หรือไม่”

ขั้นสรุป (5 นาที)

ครูและเด็กร่วมกันร้องเพลงตั้งใจฟัง จากนั้นครูกล่าวสวัสดีอำลาเด็กๆ

สื่อประกอบ

1. เพลงเบญจางคประดิษฐ์
2. เพลงยืนสมาธิ
3. เพลงเดินสมาธิ
4. เพลงขอโทษ ขอขอบคุณ
5. จิกซอ

ประเมินผล

1. การสังเกตพฤติกรรมในการทำกิจกรรมกลุ่ม
2. การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการทำกิจกรรมกลุ่ม

สถานการณ์จำลอง

คุณครูให้เด็กๆ แบ่งกลุ่มกันต่อจิกซอ เด็กๆ จะทำอย่างไรจึงจะต่อภาพได้สำเร็จ โดยไม่ทะเลาะกัน

เพลงยืนสมาธิ

คำร้อง-ทำนอง: ศาสตราจารย์กิตติคุณ อำไพ สุจริตกุล

มือกุมกันแล้วก็ยืนตรงๆ มือกุมกันแล้วก็ยืนตรงๆ ยืนหนอ ยืนหนอ ยืนตรง

เพลงเดินสมาธิ

คำร้อง-ทำนอง: ศาสตราจารย์กิตติคุณ อำไพ สุจริตกุล

ขวา ซ้าย ขวา ซ้าย ขวา ซ้าย ขวา พุทซัง ัมมมัง สังฆัง เราเชื่อฟังทำแต่ความดี

ภาคผนวก ง

คู่มือและตัวอย่างแบบวัดความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึง
ประสงค์ด้านความสามัคคีของเด็กปฐมวัย

คู่มือแบบวัดความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีของเด็กปฐมวัย

คำชี้แจง

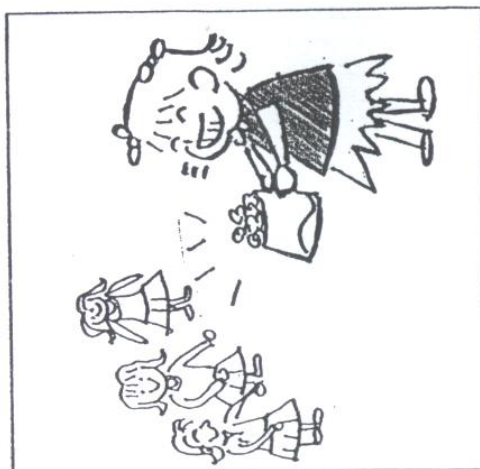
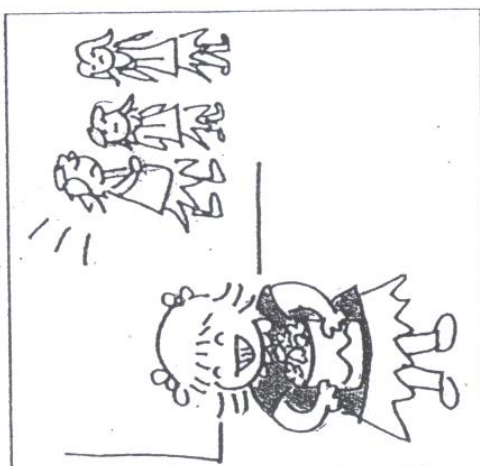
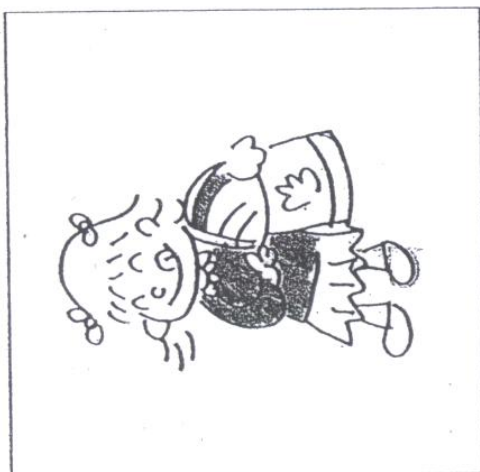
แบบวัดความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีของเด็กปฐมวัย เป็นคำถามเกี่ยวกับสถานการณ์ต่างๆ โดยครูเป็นผู้อ่านโจทย์ให้ฟัง มีตัวเลือกเป็นภาพวาด 3 ตัวเลือก ใน 1 ข้อ ซึ่งมีคำตอบถูกเพียงข้อเดียว โดยแบบวัดความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีของเด็กปฐมวัยจำนวน 1 ชุด มี 10 ข้อ แบ่งเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีของเด็กปฐมวัย 4 ด้านดังนี้

1. ด้านการรับฟังความคิดเห็น 2 ข้อ
2. ด้านการแก้ปัญหาเพื่อลดความขัดแย้ง 3 ข้อ
3. ด้านการรู้บทบาทผู้นำและผู้ตามที่ดี 2 ข้อ
4. ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน 3 ข้อ

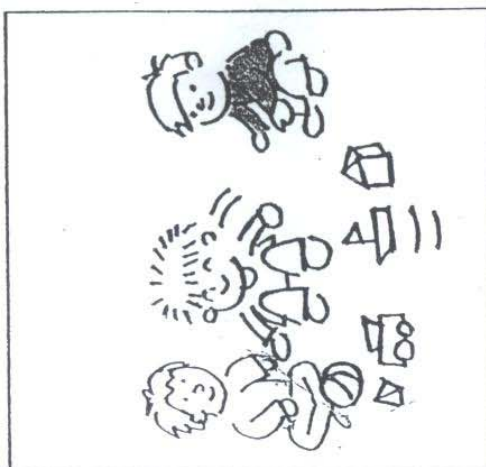
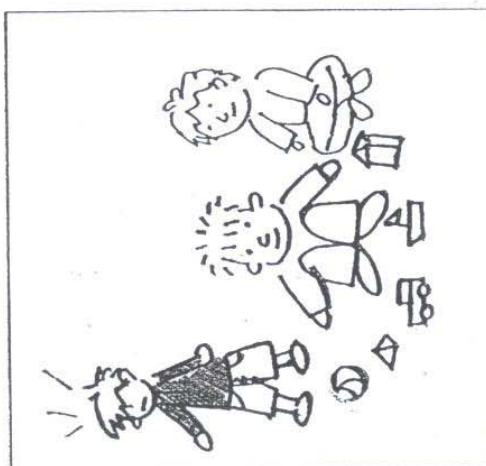
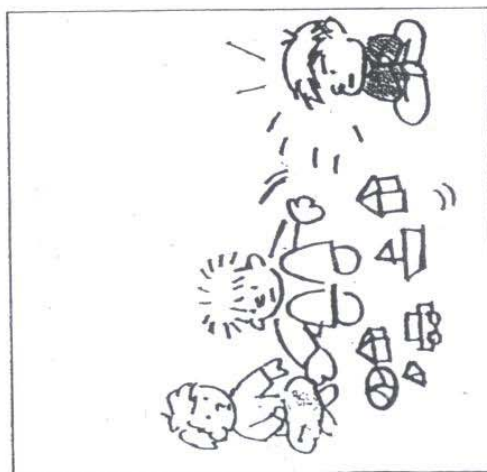
เกณฑ์การให้คะแนน

แบบวัดความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีของเด็กปฐมวัย มีเกณฑ์การให้คะแนน โดย ตอบถูกให้ 1 คะแนน ตอบผิดหรือไม่ตอบให้ 0 คะแนน คะแนนรวม สูงสุดเท่ากับ 10 คะแนน

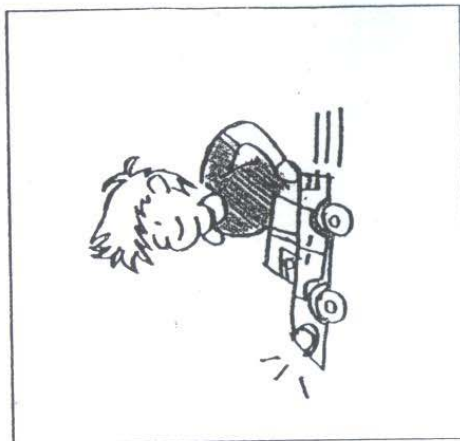
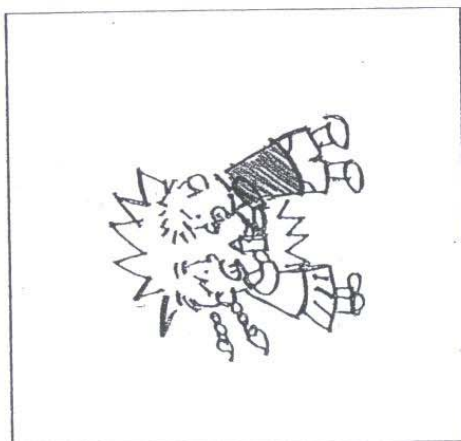
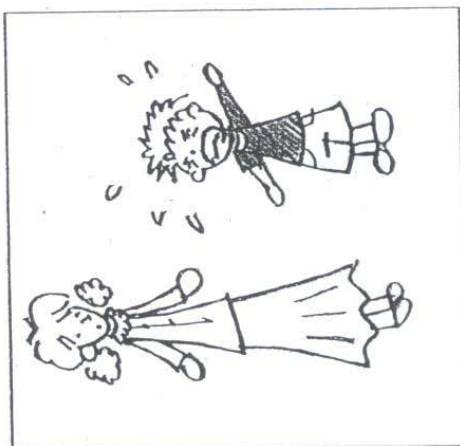
ถ้าหนูได้ของรางวัลจากคุณครูเป็นขนม1ห่อ หนูจะทำอย่างไร

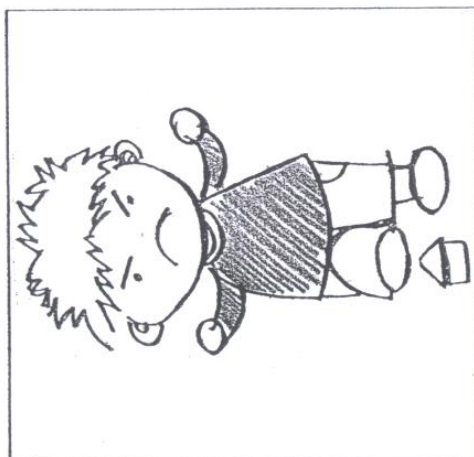
ถ้าเพื่อนๆ กำลังช่วยกันเก็บของเล่นอยู่ หนูจะทำอย่างไร

ถ้าหนูเล่นของเล่นกับเพื่อนๆ อยู่แล้วมีเพื่อนคนหนึ่งมาแย่งของเล่นหนูไป หนูจะทำอย่างไร

ถ้าหนูปั่นดินน้ำมันอยู่แล้วเพื่อนวิ่งมาเหยียบงานของหนู หนูจะทำอย่างไร

ภาคผนวก จ

แบบบันทึกพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีของเด็กปฐมวัย

แบบบันทึกพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความสามัคคีของเด็กปฐมวัย

สัปดาห์ที่... 2..... ครั้งที่3

วันที่14 มกราคม 2552 เวลา... 9:00 – 9:40 น...

สถานการณ์ที่บันทึกพฤติกรรม	รายละเอียด
กิจกรรมงานประดิษฐ์	เด็กๆทำงานประดิษฐ์อุปกรณ์แสดงบทบาทสมมติ เรื่องสามสหาย (ติดติรชาดก) โดยแบ่งกลุ่มเด็กๆเป็น 7 กลุ่ม ทำใบไม้ 1 กลุ่ม ลำต้น 1 กลุ่ม รากอากาศ 1 กลุ่ม หน้ากาก ช้าง 1 กลุ่ม ลิง 1 กลุ่ม นก 1 กลุ่ม รั้งนก 1 กลุ่ม เมื่อแจก อุปกรณ์ให้กลุ่มที่ 2 คือกลุ่มที่ประดิษฐ์ลำต้น มีอุปกรณ์คือ ก้านลูกโป่ง กระดาษกาวและกรรไกร สมาชิกในกลุ่ม 2 คน ช่วยกันจับก้านลูกโป่งรวมกันไว้ แล้วอีก 2 คนช่วยกันเอา กระดาษกาวพันรอบก้านลูกโป่ง แต่เมื่อถึงกระดาษกาว ออกมายาวมากขึ้นกระดาษกาวก็พันกันเองทำให้ติดไม่ได้ เด็กๆช่วยกันแกะออกมาใหม่แล้วพันใหม่ อย่างตั้งใจมากขึ้น ได้ความยาวมากกว่าเดิมแต่ก็มีวนพันกันอยู่ดีเมื่อคิดกัน ชักพักเด็กๆจึงถามผู้วิจัยว่า “จะอย่างไรไม่ให้มันพันกัน” ผู้วิจัยถามว่า “มันพันกันเพราะอะไร” เด็กๆตอบว่า “เส้นมัน ยาว” ผู้วิจัยจึงแนะนำว่า “ก็อย่าทำให้ยาวสิ” เด็กๆ กลับไปคิดกันอยู่ชั่วคราวก็มีเด็กคนหนึ่งนำกรรไกร มาตัดกระดาษกาวเป็นท่อนๆ แล้วเอาพันก้านลูกโป่งที่สะ ท่อน เพื่อนๆเห็นก็ช่วยกันจับก้านลูกโป่งให้ อีกคนหนึ่งก็ช่วย ตัดกระดาษกาวให้ ทำให้งานสำเร็จได้อย่างสวยงาม

ผู้บันทึก ... ญัฐา อาริยมตตา.....

ภาคผนวก จ

ตัวอย่างภาพการจัดกิจกรรมตามหลักไตรสิกขา
ประกอบนิทานชาดก

กิจกรรมอำไพ-เทคนิค

กิจกรรมการเล่นิทาน

กิจกรรมทบทวนนิทานชาดก

กิจกรรมงานประดิษฐ์

กิจกรรมบทบาทสมมติ

กิจกรรมสถานการณ์จำลอง

ประวัติการศึกษา และการทำงาน

ชื่อ –นามสกุล
วัน เดือน ปี ที่เกิด
สถานที่เกิด
ประวัติการศึกษา

นางสาวณัฏฐา อารีย์เมตตา
วันที่ 13 สิงหาคม พ.ศ. 2521
จังหวัดกรุงเทพมหานคร
วิทยาศาสตรบัณฑิต (วท.บ.) สาขาวัสดุศาสตร์
(อัญมณีและเครื่องประดับ)
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร